סִפְרִיַּת מִצְפֶּה

א. א. קַבָּק

אַהֲבָה

רומן

הרומן „אהבה" יכול להֵחָשב כאחת מיצירותיו המשוכללות ביותר של א. א. קבק.

מעוט הגבורים, העלילה המסוימה וצמצום התאור עושים אותו להטיבה נאה, תרבותית ומענגת. הסגנון בו טבעי, ובמקומות רבים רווי הלך-נפש עד כדי ליריות.

הוצאת
מצפה
ירושלים

א. א. קַבּק

אַהֲבָה

רומן

הוצאת
מצפה
ירושלים

שכלולה של השפה העברית בתור שפ
חיה ומדוברת, נכרת יפה מהשויתה עם השפו
האנגלית בשתי יצירותיו של הד"ר ולדשטיין—

המלון האנגלי־עברי
והמלון העברי־אנגלי

כל מי שמתענין בשתי השפות האלו יפיק תועלת
יום-יומית משמוש במלונים הללו, אשר בהם ימצא
בטויים-מקבילים לרוב צרכי השעה.

נמצאים למכירה:

המלון האנגלי-עברי, מחו"ר א. ש. ולדשטיין
610 עמודים, מכורך בד. המחיר 45 גר"ס

המלון העברי-אנגלי, מאת הנ"ל
470 עמודים, מכורך בד המחיר 30 גר"ס

נמסרו לדפוס ובקרוב יצאו לאור:

א) המורה־הערבי

מאת אברהם אלמליח

שטה קצרה וקלה ללמוד השפה הערבית בזמן קצר, בלי עזרת מורה

ספר זה כולל קצור הדקדוק הערבי, אוצר מלים
עשיר, שיחות שונות, תרגילים מערבית לעברית
ומעברית לערבית

ב) מלון עברי-ערבי

מאת אברהם אלמליח

אחת ממעלותיו של מלון זה, — הראשון בשתי
השפות — היא, שהוא בתור מלון קטן מכיל
כל המלים שאדם לומר ערבית צריך לדעתן.

א. א. קַבַּק

אַהֲבָה

רומן

הוצאת מצפה

ירושלים

תרפ"ו

כל הזכויות שמורות

„מצפה"
חברה להוצאת ספרים בע"מ
ירושלים

א. א. קבק

א. א. קבק נולד בשנת 1883 בעיר סמורגון, פלך וילנה. ילדותו ונעוריו עברו עליו באחת מעירות פולין, בפלך סובלק, ששם שמש אביו בכתר הרבנות. משנות עלומיו ועד מלחמת-העולם היה הי בנדודים בארצות שונות: ליטה, פולין, רוסיה הפנימית, רוסיה הדרומית, תורכיה, ארץ-ישראל. בשנת 1910 בא לגרמניה ולמד שם באוניברסיטה הברלינית, משם הלך לצרפת ומצרפת לשויץ, ובלוזן גמר את למודיו הגבוהים והוכתר בתואר דוקטור לפילוסופיה בעד חבורו בפסיכולוגיה הפדגוגית. אחרי המלחמה קבע את ישיבתו בארץ-ישראל, בתור מורה ללשון ולספרות העברית בגמנסיה בירושלים.

ברומן הראשון „לבדה“, שפרסם בשנת 1905, רכש לו ביחוד את הקורא העברי הצעיר, האינטליגנטי, שבקש אז בספרות בטוי לספקותיו ולפרפוריו הלאומיים והחברותיים. גם ברומנים הבאים: „מעל המגדל“, „דניאל שפרנוב“ ו„הנצחון“, המשיך את נתוח ההרגשות וההשקפות של האינטליגנט העברי, הבא בסכסוכים נפשיים עם הסביבה האנושית הזרה, על מצע של חיים ממשיים

מלבד הרומנים הגדולים, הכתובים כולם à thèse, פרסם גם שורה של ספורים קטנים, וגם באלה ישנם אחדים המצטינים בהסתכלות נכונה ובתנועה ספורית הזקה. ביחוד יש להזכיר את „בליל הורף“ ואת „גאנו“.

בכל יצירתו הספורית נכרת השאיפה לעורר ענין אצל הקורא. הדקות הציורית והחריפות הפסיכולוגית נדחות אצלו מפני שטף הספור

הדיאלוג חוכוחי. אבל אין אלה חסרים כח וחן. עם היותו, בתור אמן, רחוק מטנדנציה, הוא מתכון בכל־זאת, שביצירתו יהיה מן המועיל. מגמתו היא משום־כך תמיד—להיות ברור ואמתי. ביוחר עולה בידו לצור את טפוס האשה הצעירה שקלות־דעת וכובד־ראש משמשים בה בערבוביה. באמצעיו הספרותיים יש להכיר השפעת הרומן הצרפתי שלפני המלחמה, ביחוד זה של מרסיל פריבו.

הרומן „אהבה" יכול להחשב כאחת מיצירותיו המשוכללות ביותר. מעוט הגבורים, העלילה המסוימה וצמצום התאור עושים אותו לחטיבה נאה, הרבותית ומענגת. הסגנון בו טבעי, ובמקומות רבים רווי הלך־נפש עד כדי לירִיוּת.

א. ב.

ספרי פרוזה

העורך

אשר בּרש

הוצאת
מצפה
ירושלים

לד' גניה וילנסקי

למזכרת

א. שלונסקי

מחוה הכרה, ירושלים.

תש"ג

אוֹמְרִים, אַהֲבָה יֵשׁ בָּעוֹלָם —

מַה־זֹּאת אַהֲבָה?

ח. נ. ביאליק.

לש... פ...!

הזוכרת את טיולינו הארוכים בשדרות סוביבלין, על יד לוזן? אז כתבתי את הדפים האלה, ואת היית מתענינת בנפשות גבורי ובגורלם. רבות התוכחנו אז על שאלות האהבה. כמה וכמה שורות בספרי נכתבו בהשפעת שיחותינו. לפני עשר שנים היה הדבר. עברה המלחמה. הרבה השתנה מאז. השתנו האנשים, השתנו החיים וכמה מערכיהם. אף אנו שנינו היינו לאחרים ביחסינו אל הדברים. לא השתנתה רק האחת, זו היושבת, כאלהים, בסתר החיים, וכמו את האלהים, כל אחד חוזה אותה מבשרו ואל תכונתה לא יגיע— האהבה!

יהיו נא לרצון הדפים האלה, שתמצאי בהם מהנות-לבך, ולמזכרת אותם הימים, ימי הידידות, העבודה והמחשבה, שעברו על שנינו.

בית-הכרם. ירושלים. תרפ״ה.

I

הגברת קריינין והאדון מרטוב עלו אל רמת „כובע נפוליון" לסעוד שם את סעודת-הצהרים האחרונה לשבתם במעון-הקיץ שלהם, בפנה חבויה של ס"ט-סילפיין, בקנטון נוישטל.

דרך החלונות הפתוחים שטפו אל בית-האוכל הקטן והפשוט אור-שמש, תכלת-שמים והמית-אילן. על מפת השלה הצחורה והחדשה עם קמטי קפוליה שעדין לא טשטשו, נעו צללי-תולע מסביב לבקבוקי יין כרסנים והיו דומים לעלי פרח מפותח.

מרטוב היה אוהב לטפס עם אהובתו אל אחד ההרים ולבקש אהבה בגובה של מאות מטר מעל פני האדמה. בתוך ממשלת השלג, הרוח והשמש, היו מתיחדים שניהם בסוכת-רועים של האלפים או של היורא, אוכלים שם את הגבינה השמנה, שותים את היין החריף וטועמים את ההמורות המזוקקות והדקות ביותר של האהבה, שיש בה מחררת הסופות שמעבר לחלון, מדומית אין-הסוף שעל ההרים ומשירת הבדידות המשכרת.

עכשיו היו שניהם לבדם שרויים בתוך ההמה והתכלת. שניהם לבדם. על פניה של הגב' קריינין גמלה פתאם בת-צחוק צפרירית וחרישית. בת-צהוקה. ובן-רגע היתה לחמה. נתוו מסגה

זהרורים לתוך עיניה האפורות-זורחות. הורדים שעל השלחן נתנו ריח מתוק וחריף. נעצה האשה את חטמה לתוך הצרור והריחה זמן רב במתינות, בעינים עצומות למחצה, אחרי כן התחילה קוטפת את העלים, נותנת אותם בפיה, לוחצתם בין שפתיה ומוצצת בצמאון. לגלג עליה מרטוב:

— התינוקות אינם מסתפקים במראה עינים ובריח בלבד, הם צריכים גם לטעום.

— האשה כל ימיה תינוקת היא.

— צדקת. הנשים יותר שרגשותיהן נעשים עדינים או חזקים, יותר הן נעשות תינוקות.

— הנה כמשוגעה אנכי היום!

צברה מלוא חפנה את טרפי-הורדים התלושים וזרקה אותם בו. דבקו העלים ככתמי-דם בבלוריתו ובכתפיו, והוא נזהר שלא ישרו ממנו.

מרטוב כמעט לא הכיר את האשה. התעוררות כזו כמעט לא היתה שכיחה אצלה. הגב׳ קריינין הכריחה אותו לשתות הרבה. בכל פעם כשהיה מפנה עיניו ממנה, היתה ממלאה שוב את כוסו. היא גופה גם כן שתתה הרבה. עיניה התיזו זיקים חדשים, שלא ראם קודם.

הרימה כוסה והביטה אל קוי-השמש המשתברים בתוך היין האדום. על עיניה ועל פניה נפל צל כצעיף אדמדם...

החזירה פתאום את הכוס אל מקומה ודובבה בלחש:

— כשתורק הכוס יגוע גם קו-האור. לפי-שעה הוא צוחק כל עוד הוא חי.

ומיד פסקה לצחוק. רק אחרוני ניצוצות של שמחה פנימית

„אלו היינו עכשיו בני תשע-עשרה—עשרים, כלום היינו יותר מאושרים?" מיד הרגשתי בצל שחלף על פניך. „למה לנו לשאול זאת?—אמרת - מה שעבר אין להשיב". לא ידעת אז כמה הכאיבו דבריך את לבי, וביחוד הטון... הטון... „כלום אין אתה מרוצה מן ההויה?", שאלתיך. „לא על העבר שלי אני מתאבל— ענית — אלא על העבר שלך, שאבד לי"... הזוכר אתה?

מתוך השכה לא יכלה לראות את פניו. אצבעותיה הדקות והריתגיזות העוורפרפו על פניו, צחקו בשפמו. פעם בפעם בקש לתפשן בשפתיו, והן השתמטו. המשחק הזה העסיקה כמו תינוקת, וצחקה בכל לב. על קרקע לבו היה באותם הרגעים גחי סתרים. אפשר מאד שבאותם הרגעים שוכרה היא אותו ערב בס"ט סילפיין, עמד הוא לפני תמונתה והרהוריו זרמו עם הרהוריה בְּעֶרוֹץ אחד. מה משונה הדבר! כלום יש גם לה נוחם וצער על העבר האבוד, קנאה בעברו הוא?...

נזכרה פתאם הגב' קריינין בראיון שקבעה לאחד החולים והתחילה מזדרזת.

— שוב הפילַנטרופיה שלך?—שאל בהדליקו את עששית-הליל.

הוציא מתחת לשמיכה את רגליו הגבוהות, החזקות והשעירות, גשש בהן על שטיח עד שמצא את סנדליו, ויצא אל חדר-העבודה, ששם בערה אש בקמין, להתלבש שם, כשהוא מדבר כלפי הדלת הפתוחה:

—כשהאהבה היא המזון היחידי לנשמה, אז צרה בה העין ואין מחלקים ממנה נדבות.

—אנא חדל נא!—קראה אליו מחדר המטות—לא טובים

הדברים, בחיי! ובכלל... האהבה אינה כלל מזון לנשמה. הנשמה היא מזון לאהבה, כמו עצי-ההסקה לאש... וצריכים, הצריכים...— ולא נסרה.

—מה צריכים?

—צריכים להשתדל שחומר-ההסקה יספיק לכל שנות-החיים.

כשיצאה מחדר-המטות, מצאה אותו יושב כפוף לפני הקמין ומביט אל האש בפנים מרוכזים. שאלה אותו למהלך עבודתו. נתן בה עיניו בתמיה. מפני מה נזכרה פתאם בעבודתו? יש לו התחלות רבות ואף את אחת מהן אינו יכול להביא לידי גמר. אינו מסוגל לחלוטין ליצירה. צבע אפור השתלב בחייו שמדכאן, הימים עוברים כעדר רחלים. השעמום נורא. מתלבט הוא בין הארחות העקלקלות של המיתוס ובין שבילי המציאות...

היא עמדה וגבה מופנה אליו, כשרגלה האחת על הכסא והיא מרכסת את נעלה. זהרורי האש קפצו עליה, הורידו את כותנתה והפיזו זרועותיה וערפה. מרטוב דבר בלא חשק והתבונן אל כתפיה ואל ערפה, ששמרו עדיין רעננות־הבתולים. איך היו זרועות וכתפים אלו לפני עשר, לפני חמש-עשרה שנה? אז היתה בודאי דקת-גוף וכחושה יותר...

—הנה לך מהמציאות. למה היא לך? כשהדברים ברורים וגלויים הרי הם נעשים לפעמים קשים, אכזרים וגם בלתי-יפים. דומני שב„שבילי המציאות" האדם גופא נעשה קטן ודל...

הביאה אתה מחדר-המטות את גביע-ההרסינה והעמידתו על הקמין לפני הראי, ישבה סמוך למרטוב והתחילה מסדרת את התסרוקת. פניה היו מפשלים כלפי מעלה מול הראי והאש האדמדמה היתה שורה על הזה, על צוארה, על התחתית סנטרה

והאירה את העור החוק, הרענן והנוצץ כשיש. אך הנה הורידה את ראשה, פשטה זרועה אל האש, כאלו תמהה היא גופה על רעננות גופה. ולעיני מרטוב נגלו אז בפניה המוארים קמטים דקים לאורך מצחה, קמטים בקצות פיה, בזויות עיניה... וכל הפנים היו מפיקים רשול של עיפות...

— אלו כתב מישהו על אהבתנו ותאר אותה כמו שהיא — אמרה— הלא זה היה רוֹמָן משעמם, אף-על-פי שמאושרים הננו...

הוא שתק. היא הוסיפה:

— אין זאת, כי אם בלא יסורים אין רוֹמָן מעניין.

— חביבתי! — לא התאפק — חושבני... אולי טועה את... בלא יסורים אין גם אהבה...

כאלו לא שמעה את דבריו, הוסיפה לסדר את תסרקתה, לבשה את שמלתה ובקשה לרכסה לה מאחריה, על גבה. ובעוד אצבעותיו בלתי הרגילות ועיניו קצרות-הראיה היו עסוקות בקרסי שמלתה הקטנטנים, דובבה היא חרישית:

— כך, כך. בלא יסורים אין אהבה.

IV.

בבקר אחד חם ורב-אור, ירדו מרטוב וסֵטש, כשהם רוכבים על מוטו-סיקלֶטים, ממעלה שמַפֶל, דרך שביל צר ומשופע אל חוף הארֻוָה.

בלוריות האילנות, שלאורך רחבת-החוף, היו ספוגות אור ומרחוק נראו שקופות-בהירות כפנסי זכוכית. כעין עלים נשרו מהם בהרות של אור על הספסלים ועל הקרקע. רחבת החוף היתה ריקה ממטילים ועל כן הגדילו את מהירות התנועה. פתאם ראו מרחוק מבין צללי השדרה מגבעת-אשה נגלית ונעלמת חליפות; זוג התהלך שם: התחילו תוקעים בחצוצרותיהם. חלפו על פני הזוג במהירות. למרטוב נדמה שהאשה דרשה לו לשלום בתנופת-יד. החזיר פניו, והנה זו מנפנפת לו במטפחתה. מי היא זאת?

— נשוב נא — אמר לסטש — נראה מי שם!

חזרו, אף אותו זוג התקרב אליהם.

— אח! הרי זו פוליה! — קרא מרטוב בשמחה, בהכירו את העלמה שנפגש עמה פעם על ראש „כובע-נפוליון".

מגבעת הפנמה הרחבה, שהיתה חבושה לראשה, היתה מהופה אריג גַז ירוק, ששוליו האפילו על פניה. זהב השערות, נוגה השמש, הצל הירוק של הגז התמזגו והתחלפו על פני

העלמה בתנועה חיה ומהירה. שמחה לפגישה וצחקה, ותוך כדי צחוקה יש שקו-שמש היה מתפורר על שניה הלבנות... מבטו של מרטוב התחלק כהרף-עין על פני גופה וראה שהיא לבושה בשמלה לא חדשה אך מחודשת על-פי האָפנה. הדוקה לגופה, הבליטה השמלה הדלה את תבניתה החזקה והמלאה לשד כסמדר...

העלמה הוכיחה אותו על ששָכְחה, והוא הצטדק בדברים של מה-בכך.

— לכם, המשוררים, צריכים לסלוח; עם פזורי-רוח הנכם ומהירים לשכח... אגב, אתמול נפגשתי עם אשה אחת דומה, כשתי טפות מים, לזו שהציג לפני או על „כובע נפוליון", הזוכר הוא? אלא שזו שפגשתי בעיר היא אחות-רחמניה...

— אם כן זו היא מכירתי.

— אבל דומני, שצלב היה על חזה... האם איננה יהודיה?

— יהודיה, אלא שכך דרכן של האחיות הרחמניות.

— בגלל מכירה נחמדה כזו נקל לשכוח גם ריבות מעולות ויפות ממני.

נזכר מרטוב בממש ומהר להפסיק את פטפוטה:

— בשביל שלא תחשוד בי ששכחתיה, אבוא אליה עוד היום, עוד הערב.

— טוב מאד. יש לי גם איזה ענין אליו.

— ענין?

— אחר כך... אחר כך... בביתי נדבר על זה...

פתאם נזכרה בבן-זוגה שעמד על ידה, ומאפס מעשה חבט במקלו את שרידי העלים מעל הענפים שמעל לראשו:

— סליחה, רבותי! שכחתי להציגכם: האדון כהן, האד מרטוב... המשורר המפורסם...

זה היה צעיר לבוש בטעם, גם בהתהדרות קצת, החל מעניבתו הרחבה, ממטפחת המשי שבצבצה מכיסו העליון, וכלה בחצאי-נעלי הלַכָּה ובגרבי-הצבעונים שלו. מרטוב זרק בו מבט מהיר ובוחן ומצא שיש לצעיר הזה פני בן-אדם, היינו: יש בפניו מה שמוכרח להיות בפני כל אדם, ואין בהם כלום ממה שמיוחד רק לו... אבל פניו היו יפים אבל בלתי-נעימים, כנוסחת הפרצופים המצוירים על קופסות הסיגריות ובירהונים של מוֹדה. „חלש, בתינת נקבה", חשב עליו מרטוב בחוית קידה. הצעיר פשט לו יד. לתמיתו של מרטוב, היתה זאת יד גרומה ומקשת-עור.

לאחר שהזוג נפרד והלך לו, עמד עוד מרטוב זמן-מה נשען בידו אל המוטו-סיקלט שלו ועיניו תלויות בגב העלמה המתרחקת עם שולי הגז הירוק המתנפנפים מסביב לתיתורת מגבעתה. הלוכה היה מהיר וקל. גופה היה נכפף ונע כקפיץ...

„הזו היא פוליה הקטנה?"...

פתאם קפץ על האפנים:

— הלאה, סטסיו!

ירדו במורד רחוב קרוש. לכשהתקרבו אל הכפר קרוש, אמר סטש, ששתק כל הזמן, בפשטותו המלבבת:

— אותה עלמה מצאה חן בעיני.

— האומנם, סטסיו? במה?

— סבורני שהיא עליזה מאד.

הנער המסכן! יחידי צמח, כאילן בודד בשדה, בלי חברים כנילו, שרוי בבית שלא נשמע שם צחוק רם ולא הוללות נעורים...

— וכי לאמי נתכוננה בדברה על האחות הרחמניה?

— הַ הַ... עכשיו הוברר לי! היא מצאה חן בעיניך אתה, מפני שאמך מצאה חן בעיניה היא...

—. לא... אלא...— טלמל הנער.

יש שאתה עובר ברחוב, בין המון מטיילים ופגע בך קלוח ריח של פרחים או של מי-בושם, ושעות רבות אחר-כך לא תוכל לשכוח את הריח הזה, והגית בו, ואל נפשך תבוא רעדה מתוקה שלא תדע שחרה. כך התהלך מרטוב כל אותו היום עם תמונת פוליה אשר לא סרה מנגד עיניו, עם צחוק צללי הגן וקוי-השמש שהיו מפזזים על פניה. תמונה עליזה זו היתה תלויה בקצה נשמתו, כאגל טל זה שתלוי בקוצו של עלה, ורועד ונוצץ וחרד להשמט...

עצבות קלה ללא-שם וללא-בטוי עטפה את לבו. היה דומה כאלו הוא מתגעגע לדבר-מה רחוק מאד...

בערב אותו יום נכנס מרטוב אל פוליה. ומצא אצלה את הצעיר שהתודע אליו הבקר. מכיון שנכנס הרגיש שפוליה הודרחה ותקנה את צַמָתה שמחציתה נשארה מבודרה כזנב דג-זהב ארוך, ובתנועות-קדחת התחילה מביאה סדר כל-שהוא בחדר. שמחה מאד לקראתו. מחמת התעוררות פרחה אדמומית בלחייה, נפלה מידו מקלו וכובעו והכריחתו לשבת. אבל לא... בבקשה לא כל כך רחוק על הדרגש, יתקרב נא אל השלחן... ישתה תה, לא כן? כדרך הסטודנטים בפשטות... בנוגע לתה היא רוסית גמורה, הקומקום אינו מש מעל ה„פרימוס" כל היום...

דברה מתוך התעוררות-גיל, כשהיא מסדירה את עצמה אילך ואילך, מתקינה את המפה על השלחן, נעלמה פתאום אל הקובה, שמאחורי הפרגוד, ומופיעה שוב, ופיה מלל וממלל בלי הפסק ובשמחה גלויה. ותוך כדי תנועותיה, היתה תבנית גופה מתבלטת בהחבא מבין קפולי השמלה היַפונית הרחבה שורמה הפשית מסביב לנורתה... הקומקום כבר עמד על האש, והעלמה יצאה, מתוך בקשת סליחה, לרגע אחד אל החנות.

— הגם אדוני הוא סטודנט? — שאל מרטוב את כהן כשנשארו שניהם לבדם.

— לא. יש ברוסיה, בּיֶרוסלַבל, בית-חרושת להתכת ברזל — ענה כהן במבטא רוסי ירוסלבי מהור — משנגמרתי את הגמנסיה בחרתי לעבוד בבית-החרושת שלנו מאשר ללמוד באוניברסיטה.

הסתכל בו מרטוב ותמה עד כמה מבטו הראשון, בשעת התודעותם, המעהו. מתחת לגבות העבותות והצפופות של הצעיר, הביטו זוג עינים כברק קר; שערותיו הנזמות, סנטרו הבולט, ערפו העגול והירוד הנשען על צוארון לבן, הביעו קשיות-לב של אדם עקשן בעל רצון ובטחון. „מצח כזה וסנטר כזה יפוצצו קיר", חשב מרטוב.

מאפס מעשה התחיל מרטוב מתבונן אל סביביו. מערכת הרהיטים היתה ישנה ונקנתה כנראה קיטעא קיטעא בהזדמנויות שונות בשוק החפצים הישנים או במכירות פומביות. קצת „שיק" נתנו להדר יריעות הפלוסין הכחולות על החלון ועל השולחן וצפוי הפלוסין הכחול על הדרגש, שכנראה עברו לכאן מביתו של איזה עשיר שירד מנכסיו. מן הקובה הפתוחה, מתוך מעבה

הצללים, בצבצה ורמזה לבנונית של מטה, ובשעת דומיה הגיע משם טקטוק חרישי בלתי-פוסק של שעון-מעורר... זה כבר, זה כבר לא נזדמן לו למרטוב לישב בחדרה של סטודנטה צעירה. אבל מה דומים הם זה לזה החדרים האלה של הסטודנטות הרוסיות! כאלו גם הנעורים גופם דומים הם לכלן... על תקירות אותם הבֶקלינים, אותן הסדונות, אותן העלטות ההוזות בליל ירח לפני החלון, ובכל פנה סימני אותם העלומים הנכספים לקשוט, לצעצוע ולחלום... בין הגלויות המצוירות שהיו מודבקות אל הקיר באי-סדר מכוון, היתה תלויה תמונה אחת גדולה של הירצל העומד על גשר הרינוס. בקצה התמונה היתה כתובת קצרה בדיו אדומה ובאותיות עבריות, שמרטוב לא ידע לקרוא אותן, כשהוסיף להתבונן מצא אותה כתובת עברית בדיו אדומה גם על תמונת אמיגרנטים יהודים נודדים בחרף בשדה שלג. על שלחן עגול קטן היו מונחים אלבום וספר קטן מכורך הדר בעור ומזהב בקצותיו. זה היה „ספר השירים" להַיְנֶה: על השער בקצהו מלמעלה אותה כתובת עברית בדיו אדומה... המלים האדומות הללו התחילו מעסיקות אותו, אך מיד חלפה מחשבה במחו: „אולי אין זה אלא שמו של בעל בית-החרושת דנן?"

פוליה נכנסה ופניה משולהבים מסורקת. בידה היה סל מלא תופינים ופירות, נכנסה ופרצה בצחוק:

— הם שותקים, בחיי! ח ח ח... אלו ישבו כאן שתי נשים במקומכם, הוֹ־לַ־לַ! כמה שיחות בטלות היו כבר נופלות ביניהן...

נגשה אל מרטוב שעמד לפני הכוננית, נגשה קרוב מאד עד שנגעה בחזה אל זרועו והשיבה עליו מקרירות החוץ:

— אל מה הוא מתבונן? אל הספרים שאני קוראה?

נטלה ספר למוד של אנטומיה, עבה וכבד, שקלה אותו בכפה, ואמרה:

— הנה את זאת מהויבה פוליה הקטנה והמסכנה לכרסם וללעוס.

— הוי, האוסללה שלי! האומנם היא אוהבת את המדעים הללו?

אבל פוליה כבר עמדה אצל הקומקום. המים רתחו. התחילה מטלטלת את עצמה אילך ואילך מתוך הזדרזות וטרדה, כשצמתה מרצדת אף היא ומנתרת על גבה כבעל-חי קצר-רוח. כהן עזר לה, התלחש עמה, והיה נכנס כפעם בפעם אל הקובה, שלבנונית המטה נצנצה משם, והיה מטפל שם אצל איזה ארון, פותחו וסוגרו. מתוך והיחות-דעת מיוחדה, מתוך הרגשת־הנאה התחקה מרטוב אחרי תנועות ראש-הזהב הזה, הנוצץ לאור המנורה בנוגה אפר וכבה כפעם בפעם בצללי ירכתי החדר...

„מה מקשר אותה אל פסל־ברזל זה המתנועע כאן בפסיעותיו הכבדות?..."

הבהיק התה בכוסות. האדימו תפוחי-הזהב והפירות בקלת. פוליה שמשה את שני האורחים. הפשילה שרווליה, כדי שלא יפריעו בעד תנועות ידיה. הפיקס הדק-מן-הדק נצץ על עור פרקי־זרועותיה הצהורות ודקות-הקוים, שבהתנועען אילך ואילך היו דומות לצוארי שני ברבורים...

— אדוני שאלני אם אני אוהבת את המדעים שבחרתי לי. כלום אנו שואלות את עצמנו מה אנו אוהבות? בת-ישראל חייבת לבקש לה תכלית, ת־ח... זה הכל!

— פוליה ובקשת תכלית! חרוז זה אינו מצלצל יפה — העיר מרטוב.

כהן חיך אף הוא מתחת לשפמו הדק והנוח.

העמידה פוליה פנים של כובד-ראש:

— אה, רבותי! איני טפשה כמו שאתם סבורים. החיים, רבותי, ביד לא יוקחו!

— ביד, אמנם, לא יוקחו — אמר מרטוב — אבל הם נמצאים ללא-ידרשום.

— מפני מה?

— ראיתי אנשים שיצאו לבקש חיים, ומצאו רק „תכלית"...

פוליה פנתה פתאם אל כהן, שישב מימינה, הרכינה אליו ראשה, הקריבה פניה סמוך אליו, ואמרה כרומזת על ענין-מה ידוע לפניהם:

— השומע הוא, כהן?

כהן שתק כדרכו, רק הוליך עליה מבט הוגה. „כן, אמר המבט, שמעתי והבינותי!".

וזמן רב עוד שהה על פניה מבטו זה ההוגה מתוך חשק עז, המלפף את פניה ואת כולה כזרוע לופתת בחוזקה, סוגרת ואינה מרפה...

פוליה נבוכה מחמת הבטה זו, נטלה מן הקלת תפוח, קלפה וקלפה אותו זמן רב יותר מדי, כשנחירי-אפה זעו מחמת צחוק כבוש:

— סבורני ש„החיים" המבוקשים נפלו פעם אחת בידו של מר כהן כצפור בפח, תפשם וסגרם בארון-הברזל העומד שם במשרדו. הלא יש בודאי ארון-ברזל שם, אה?

— מפני מה היא חושבת כך? — שאל הצעיר במנוחה.

— מפני שהוא שקט יותר מדי.

פרצה בצחוק:

— חחח... השקט שלו מזכיר לי את המשחק בקלפים. מי שזוכה בקופה, הלא מעמיד פנים טפשים כאלה של מנוחה ושויון-רוח...

בדברה, היתה פוליה מקריבה אליו את פניה, שוחקת בשחוקה הטוב הפותח גומה נחמדה בתחתית סנטרה, מצליפה עליו, כמו בשבטים, מבטים קורנים ופוזים, והוא — כמו תמיד — מתון וקר בתנועותיו, שלו ומאושש בכל הויתו, לא זע ולא התחמם כל-שהוא לאור ישותה. מרטוב התבונן אליו מרחוק ונזכר בפסל-הנחושת הכבד העומד על מגרש „פלס-ניוו" בג'ניבה. בצהרים לוהטים של קיץ, יש שפרפר לבן זעיר וקליל טס ומרפרף מסביב לאדם-הנחשת, טס ומרחף כרוצה לחממו, לעוררו, לזעזעו, ולב המתבונן מפחד וחרד פן תזוע עפעף-הנחושת, תפגע בכנף-המשי ותהדקו — ושלום לך פרפר עליז ורך!

— אני שותק תמיד בשעה שנעים לי יותר לשמוע — השיב כהן על דברי פוליה — ובנוגע לחיים, ראשית, אין אני נוהג להניחם על שלחן הקלפים...

— ושנית?

— מר מרטוב מצייר לעצמו את החיים ברמות אשה קוקֶטית, שאם אין אתה רודף אחריה, רודפת היא אחריך. ואני סבורני, שהחיים הם כמו סלע... כשהסלע נח מראש ההר על האדם הוא מרסקו תחתיו. טוב לקדם את פני הרעה ולילך אל הסלע מזוינים במקדח ובסבלנות, ולנקוב ולנקוב בו בלי הפסק וליאות...

דבר בקול שוה ובוטח, כאלו היה חוצב כל מלה במקבת.
„אדם זה אם לא יהיה מקדח בידו, ינקוב הר בסנטרו"... חשב מרטוב.

בשעה שכהן דבר את דבריו אלה, הפשילה פוליה רגע את ראשה לאחור, מצמצה עיניה והביטה אליו במבט סוקר ובוחן, כמבט הציירים ברצותם „לתפוש" את האוביקט ממרחק ידוע. פתאם, כמו מבעד לאריג דק ושקוף, נשקף, מבין תוי פניה שנתמתחו, פתר פניטי סתום. רק אחד ומיד אחריו — ניד ראש חזק, ועיניה התחילו שוב קורנות.

— הבה ונזכור ראשונות! — אמרה פתאם אל מרטוב, כשהכוסות כבר עמדו ריקות וקליפות התפוחים נערמו על הפִּנָכוֹת.

עזבה את כהן לבדו, והזמינה את מרטוב לישב עמה על הספה.

נזכר מרטוב ושאל מה הענין שיש לה אליו. פוליה נתבלבלה משום-מה ומלמלה:

— בפעם אחרת... לא עכשיו... לא עכשיו...

לקחה מעל השלחן הקטן את האלבום. יש לה תמונות מאותם הימים, כשהיתה עדיין עומדת בין ברכיו והוא מחליק שערותיה. תמונה זאת חביבה עליה. יראה נא, האם לא היתה ילדה נחמדה? יראה נא העינים, איזה עינים היו לה אז? חבל שאי-אפשר לשמור כל ימי החיים את עיני הילדות... ראשה היה כפוף אל האלבום וצמתה נשמטה על ברך מרטוב. דרך האריג המתוח על ברכו הרגיש בצמה, וזעזוע מתוק עבר את בשרו. „ואת זה הוא זוכר? ואת זו הוא מכיר?" שואלת היא אותו, כשהיא מגישה לו תמונה אחר תמונה.

הה, מה מודעים לו הפנים האלה! אלה הצעירים עזי-הנפש ופורקי-העול ואלה הצעירות עם בינת-החיים ועם בת-הצחוק המרה המעוּתת שפתותיהן! אותם ראה גם באלבומים אחרים אצל עלמות אחרות. הה, בני-הנעורים הזרים והנפלאים מה„תחום" הרחוק, הזר והנפלא!...

התחיל מרגיש שלפוליה אבדה מנוחת-הנפש, משום-מה דלגה על כמה וכמה תמונות, התחילה מדפדפת באלבום בחפזון, בלי להתעכב, כרוצה לגמור מהר ולסגור אותו.

— תמתין, תמתין, גברתי! — קרא — הנה ראש מענין. של מי זה?

זאת היתה תמונת איש בעל ראש גדול ובלורית שחורה ממעל למצח גבוה ויפה, בעל עינים קודחות, פנים צנומים, אך עשירי-נפש. מלמטה בקצה כתובת קצרה — **אותה הכתובת בדיו אדומה...**

פוליה נתבלבלה במקצת, פניה הסמיקו. מגרה תיכף את האַלבום ומלמלה:

— אין זה מענין...

על פני כהן חלף רגע זעזוע קל, כעין נשמת-רוח שנוגעת ואינה-נוגעת בפני הפלד של אנם קופא...

— דומני שאני יודע את כל הפוטוגרפיות שבאלבום הזה, וראש מענין, כמו שאדוני אומר, לא ראיתי—הביע לאט ובמנוחה.

פוליה כאלו לא שמעה את דבריו. פנתה מעל השלחן את הכלים ושתקה.

— העלמות מאבדות את עיני־הילדות ושומרות את אי־הזהירות של הילדות—אמר פתאם כהן.

פוליה לא הביטה אליו, והרגישה בכל זאת בבת-הצחוק הנלווה שבזוית פיו.

— כלום יכולתי להעלות על דעתי שתהיו סקרנים כאלה— הצטדקה כשהיא מחייכת באופן לא טבעי.

ושלשת האנשים הרגישו משום-מה את עצמם כנבוכים. פוליה פזרה צמתה וחזרה וקלעה אותה. כהן תפף באצבעותיו על גולת המנורה. שתיקה לא נעימה.

אחר שעה קלה קם כהן והלך לו. רצה גם מרטוב ללכת אך פוליה רמזה לו שישאר. יצאה ללוות את כהן. מן המסדרון הגיעו לאזני מרטוב קולות שני הצעירים כשהם מתוכחים בלחש ובהתרגשות רבה. אחר כך נסגרה שם דלת ברעש.

פוליה חזרה. לאשה נכנסה ובפתח נתעכבה, בקצות אצבעותיה שפשפה את רקותיה, כמו מתוך כאב-ראש. מבטיה ננעצו באיזו נקודה מעל למנורה, בין הצללים. סמוך לפיה הקפוץ נחרת פתאם חריץ עקום, מרירי. שכחה באותו רגע שיש עוד איש עמה בחדר. שוב מצא מרטוב בפניה אותה הבעת המבוכה והיראה הפנימית, שכבר ראה אצלה פעם, בשעה שכהן דבר על החיים...

כמו מחלום הקיצה. עקרה את עצמה ממקומה וקפצה אליו בבת-צחוק של אשמה. ישבה על הספה, סמכה רגליה במושב הכסא שלפניה, כשידיה חובקות את המשען, ודוממה הביטה לפניה שעה קלה.

כך... פתאם נזכרה! מה רצתה לאמור לו? אה, כמעט שכחה...

בתחלה היתה מַקשה בדבריה. כאלו קשה היה לה

להשתחרר מקפאונה הקודם. דברה על הסטודנטים היהודים הנמצאים פה במצב נורא, תלושים מסביבתם, רחוקים מביתם וממולדתם, הם חיים פה זרים ובודדים, הפזור גדול, הבדידות נוראה. ה„מושבה" החליטה ליסד בית-אוכל שיאחד את כל הסטודנטים היהודים, שישמש בית־ועד לאספות ולהרצאות. כדי להגדיל את הקרן בלתי-המספיקה שיש להם מתרומות החברים, יערכו נשף לנגינה, לספרות ולרקודים. בגללה יסכים לקרוא דבר-מה בנשף. האם לא כן? בגללה, נו, בגללה!... שמו המפורסם יהיה ערובה טובה להכנסה רבה...

מרטוב היה פרוש מ„המושבה" הרוסית שעשתה עליו רושם של שדה-קרב למלחמת דעות ותיאוריות משונות ולבטלנות יתרה. אבל פוליה ידעה לבקש בטון כזה ולהסתכל מתוך-כך בפניו במבט כזה, עד שלא רק הסכים להשתתף בנשף, אלא עוד הבטיח להשתדל להשפיע על הגב׳ קריינין שתסכים לנגן בנשף.

פוליה לא פללה להצלחה כזו. מחאה כף, לחצה ידו:

— אדוני הוא חביב, חביב!

שבעת רצון מהצלחה בלתי-צפויה, התרגשה והתחילה פתאם מספרת לו למה לא רצתה לספר עמו על ענין זה בחברת כהן. בענין זה מתעסק הרבה הסטודנט אִינְהוֹרן, זאת היא האידיאה שלו... אה, אדוני אינו מכיר את אינהורן! צעיר מענין מאד... אותו הראש בעל הבלורית הגבוהה... שניהם אינם אוהבים זה את זה. והיא, פוליה אינה אוהבת להרגיז איש...

— ולמה הם מתנגדים זה לזה?

— מי יודע, מי יודע... האנשים שונים הם יותר מדי. הלא

ומתנגנה הבהבו עדיין על פניה. צל דמות־מה נח על נשמתה.

נלהב מהשמש, מהיין ומאהבתו, ישב מרטוב ממולה ולא גרע עיניו ממנה. לפלא היה לו משחק האור והצל העוברים בנשמתה.

„כמה שנים נשמטו מעל כתפיה", חשב בלבו.

את הקהוה צוו להגיש להם בחוץ, תחת האילן, שצללי רשת טרפיו רטטו על השלחן כרקמת יריעה נפלאה.

כעין בת־קול למחשבתו, היו דברי־געגועיה:

— דומה שנערתי כאן מעלי שכבת אבק של שנים.

ואחר כך הוסיפה:

— אבל מחר לא נהיה עוד כאן.

— כן. מחר לא נהיה כאן — תור הוא ברמסה.

נפנתה אליו בתנועת־ראש נמרצה:

— מה אמרת? שותי הפעם האחרונה?

— אני לא...

— טוב שלא נשוב לכאן. אין פלא מתרחש פעמים.

ונגשה אל מעקה־הרחבה. קם אף הוא והתיצב מאחריה. לפניהם, מתחתם, עמוק עמוק למטה, השתרעו מרחקי העמק הירוק והמצוחצח עם תורשותיו, בתיו הקטנים, עדריו, הפזורים עליו ועיר־שם ועיר־שם, כלאחר־יד, ברשלנות־של־חן, כצעצועים אלה ששכחום התינוקות על מפת־הפלוסין שעל שלחן אמא.. ומעל לכל אלה, גבוה גבוה, רוטטת השאית להבת התכלת. הלומי־שמש ושטופי־תנומה נושמים ההרים בתוך דממת האופק מביטים בעין שבורה ומעורפלה. ויש שאהה מרמה, כי אין

אלה הרים אלא שעשוע-דמיון של אמן שובב: פחה בהם ואינם...

שניהם שתקו והאזינו לדממת הצהרים, זו הדממה המרננת. עצבות-הויה, קלה כצל כנף צפור, חלפה על פניה:

— עוד שנים רבות רבות מאד אחר מותנו יהיה כאן יפה כמו עתה...

— ואנו כמו אותו קו-השמש הצוחק בכוס היין, ה-ה...

הפשילה ראשה לאחור, הניחתו על חזהו ומתרפקת מגעגועים לא-ברורים אמרה:

— בפני ההרים הללו, בפני המרחק הזה, מה ערך לשמחתנו? וגם אהבת האדם מהי?

— אין היפעה והתפארת כאן, אלא מפני שאנו אותבים!...

נפלא היה הדבר בעיניו, מפני מה עולים כאן על לבה הרהורים על המות, על חדלון החיים והאהבה. הוא לא אהב אותם, את ההרהורים הללו, היה מגרשם כאורחים זעומים שבאו בקרעיהם ובמערומיהם לשבת אל שלחן-המשתה... שֶׂגֶב זה שבאין־הסוף, רוח זו שמשחקת בבלוריתו, אשה זו שהוא אוהב אותה, — כל אלה שָׂכוּ בעדו ולא נתנו לעצבון ההויה לחדור אליו. בקרבו נשא תמיד איזה מרחב שקוף וצלול...

מאחריהם נשמעו קולות. החזירו פניהם. קבוצת טַיָּלים נגשה אל בית-האוכל ותפשה שלחנות אחדים מתחת לאילן. אלה היו סטודנטים וסטודנטות שבאו בשַׂקֵּי־הַגַּב שלהם, במקלותיהם, בצחוקם ובשאונם העליז.

הגב' קריינין ומרטוב היו בלתי-מרוצים על שהפריעו בעדם, והתכוננו לעזוב את המקום. אך הנה נבדלה מקבוצת הטיילים ריבה אחת כבת-עשרים, זקופת-גוף עם עתרת שערות בהירות,

שופעות ונוצצות מתחת למצנפת מצחנית. קרבה אל מרטוב בפסיעות מתונות ומהססות.

— אם אינני טועה... אדוני... מר מרטוב? לא כן?

— כן.

פניה הצהיבו.

— ואותי כלום אינו מכיר?

— כמדומני... לא.

— פוֹלְיָה זִינְגֶר.

— זינגר? זינגר... — השתדל מרטוב להזכר — וכי אינה זינגר מִרישקוֹבָה? אה, כך, כך... אני זוכר כעת יפה...

לחיצות-ידים וקריאות-הפתעה. מרטוב פסע חצי-פסיעה אהורנית, מדד אותה במבטיו מכף רגלה עד קדקדה, והיא במתכון הזקיפה את עצמה עוד יותר, כאומרת: שור! זאת אני!

פגישת פתאום זו הדהימה אותו. וכזוכר נשכחות רבות ונעימות, או כמי שעומד לפני חידה, מלמל:

— לא פללתי לראותה כה גדולה ו... יפה!

— האומנם? — שאלה בצחוק.

היא צחקה מפני שהיתה עיפה מאד, מפני שהיתה צעירה מאד ומפני שידעה שאמנם יפה היא.

— ואותי, האם הכירה מיד?

— מרחוק — תיכף ומיד. אך מקרוב מצאתי בו שנויים שהביאוני בתחלה בספק. הזִקנה והשֵׂיבה בשערותיו...

—האמנם?—שאל מִיכָנִית. ובלבו אמר: „איזו פטפטנית!..״

אשד של דברים, זכרונות וספורים מימים עברו, מבושם באירוניה דקה ומתובל בצחוק טוב. יצייר נא, אדון מרטוב,

בנפשו, הלא גם היא יושבת בג׳ניבה. היא סטודנטית לרפואה. זה סולה הטוב, שלא בגד בה אף פעם, נשאר לה נאמן גם הפעם והקליע את שניהם בעיר אחת. היא יושבת ברחוב אֶיקול-דֶי מרצין, י״ב. אל נא ישכח לבקרה.

תוך כדי פטפוטיה לא גרעה עיניה מהגב׳ קריינין. הוא ראה זאת ואמר:

— הגברת קריינין, הגברת פוליה... סליחה!

— לא, לא! בבקשה. פוליה, אך פוליה. כך קוראים לי כל מכרי... פשוט!

— נו, מוטב. פוליה זינגר.

הגב׳ קריינין השיבה בקידה כל שהיא. פוליה הודרזה והושיטה לה יד.

ראה בפני הגב׳ קריינין שהיא רוצה כבר ללכת, מהר וסלק למלצרית.

ירדו מעל ההר בשביל הצר המשתלשל ויורד דרך היער, היא זמרה איזו נעימה, והוא צפצף בהתאמה לנעימה זו. מדי פעם בפעם היתה מסתלקת לצדי הדרך, נעלמת בתוך היער ומופיעה שוב בפרחים או בגרגרי-שני. פתאם נזכר בפגישה שהיתה לו זה לא כבר על ההר, והתחיל מספר על-אדות פוליה זינגר ואבותיה. יהודים חביבים ופשוטים. כל ימי חייהם אינם יוצאים מתוך יערותיהם בפּוֹלֶסְיָה, קופאים על מושגים ומנהגים קדומים, ומלמדים לבנותיהם את ה„שפה העברית הקדומה״... כיצד מלאם לבם לשלח את בתם לחו״ל ללמוד באוניברסיטה — קשה להבין. אצבע הזמן!... לפני עשר שנים היה מרטוב נוהג לבלות את ימי הקיץ אצל ידידו, בעל-אחוזה רוסי, בסביבת רִישְׁקוֹבָה, עיר מולדתה

של אותה ריבה... של פוליה... והיה רגיל להתאכסן לפעמים קרובות בבית זינגר הזקן. אז היתה פוליה כבת תשע או עשר, שובבה גדולה, מטפסת על אילנות, שטה בסירות, מפריחה יונים... עשר שנים! פלא גדול הוא שהכירה אותו מיד. סמן ששָׁנָה מעט... ואיך התפתחה היא... יפהפיה!

הגב׳ קריינין שתקה כל הזמן. נגשה אל אחד השיחים שבצדי הדרך והתחילה קוטפת גביעונים לבנים.

— סבורה אני, שפגישה שנראית לנו כמקרית, אינה מקרית כלל וכלל... — אמרה פתאם בקול רפה, כשהיא כפופה על גבי הגביעונים.

— מה משמע, פְּלֻצְיָה?

— יש פגישה שהיא תחילת מה וגם... אחרית מה... אלו ידע זאת האדם, היה מתירא מכל פגישה...

— ואַת כלום מתיראה הנך?..

לא ענתה.

— החיים אינם יכולים להיות רצועה אחת ממותחת וישרה. חייבים אנו להכיר טובה גם בעד האחרִיות גם בעד הרֵאשִׁיות.

— בכל-זאת הרי זה מעציב!

נזכר בפגישתו לפני שנתים באשה זו, ואמר:

— כן, כל אחרית מעציבה...

ושניהם נעשו רצינים.

בערב אותו יום ישבו שניהם על מרפסת ביתם בס״ט סילפיץ. היה אחד מאותם הערבים השלוים, כשעין האופק —

ירוקה-חֲוַרְוָרָה, ההרים – סגליים, והאויר — כפעמון-זכוכית...
קשקוש זוג על צואר פרה רועה באֲפַר הסמוך, צחוק ילד ברחוב,
קריאת אמו מבעד לחלון, צלילי הפעמון מעל מגדל בית-התפילה,—
כל אלה משוזרים הם בתוך הדממה כציורי מסכת ערבית...
סטַש, בנה של הגב' קריינין, נגן בחדרו את תרגיליו על הפסנתר.
ושניהם, היא ומרטוב, הקשיבו ל„פַּסַּזִים", כאילו היו להם איזה
קשר פנימי, איזה תוכן. הִנֵּה, צלילי הפסנתר בערב זה סחו להם מה...

— בן כמה הוא סטש? — שאל מרטוב.

— בן ארבע עשרה.

— אמא שלי היתה מעמידתני, בקטנותי, יום יום אל מזוזת
הדלת ומסמנת עליה בעפרון את מדת גָדְלִי.

— לי אין צורך בסמנים אלה. יום יום אני מרגישה שבני
גדל ושאני מזדקנת.

אמרה את הדברים האלה וידעה שלשמעם ישול את כף-
ידה, כדרכו, ילטפה וידבר אליה מֵרֹךְ ומידידות, שהאהבה אינה
מזדקנת, שבאהבה רצופה תהית נעורי בני-האדם, ועוד ועוד...
ואמנם בשעה זו רצתה בלטיפתו הטובה, בדבריו הטובים רצופי-
האהבה. אך הוא היה הפעם טרוד במחשבה אחת. אותה עלמה
שפגש היום על „כובע-נפולֵיון", הלא לפני עשר שנים היה
מנדנדה על ברכיו, ועתה? „הזִקְנָה בפנים והשֵׂיבה בשערות" —
נזכרו לו דבריה.

— היום הרגשתי בתנועת הזמן העובר — אמר.

זרק כמו בכעס את זנב הסיגרה, והוסיף:

— אין זה נעים ביותר, לעזאזל!

סטש הוסיף לזרוק דרך החלון ההוצה אקורדים סוערים.

השמחה הרבה שתססה בצהרים בלב הנב' קריינין, הסתלקה עם שקיעת-החמה, ואדים דקים-מדהדקים עלו ממעמקיה.

חשבה:

כשהיתה בת תשע-עשרה היתה כבר נשואה, ואושר לא ידעה. הנה עובר הקיץ והחורף בא, גם הוא יעבור וישוב הקיץ כמו הרבה קיצים וחרפים שקדמו לאלה. הנעורים כי יחלפו שוב לא ישובו...

II

לפני שנתים ראה מרטוב על חוף היאור הג'ניבי אשה מטיילת, והיא גבהת-קומה, עטופה צבעים כהים של תלבושת אחות-רחמניה וצלב כסף על לבה. פנית שחומים-כהים, מפיקי כובד-ראש וטרדת-מחשבה. זוג עינים אפורות קורנות היו לה, ומבטן — סגנף של גזירה. הלכה שלובת-זרוע עם נער דק, זקוף, שחום-פנים, כמו האשה, ולבוש כאחד מתלמידי הקולֶג'.

כשראה אותה מרטוב בפעם הראשונה אמר בלבו:

„הנה שבר חיים שנטרפו בסופה...“

יום יום ראה אותה בשעה קבועה אחר הצהרים מטיילת על חוף היאור בלוית הנער, ובכל פעם היתה עולה על לבו אותה דמות של שבר חיים שנטרפו בסופה. ובמשך הזמן, בלא-יודעים, כמו במחתרת, חדרה אל מרתף נשמתו מחשבת-חשאין, שעלתה בסתר וכבשה לאט לאט את הנשמה כלה:

„מה טוב לשלוט באשה שאין לה כבר כלום בחיים!..“

נפשו, הצמאה תמיד לעסיס-החיים, נאחזה יותר ויותר במצודת מחשבת-החלום על אשה זו, כמו על מעין חתום של ששון חדש אשר לא ידע שחרו.

אחר כך, משהתחיל מבקר בביתה, כשהתהילה מתגוללת לפניו רצועת אותם הערבים השלוים-נוחים עם רחשם הנפשי, עם הנגינות של שופן והשיחות ללא-קץ, החרישות והמתוקות-המתוקות, — אחר כך נגלה לו בפניה הסגופים-רצינים צחוק קל, רחום וחנון, שלא שערו מקודם, צחוק קל של קרבן, שצומח מתוך מדוי-נפש בלתי-הגוים, וכאלו הוא מתחטא, צחוק-קל זה, ואומר: „אל נא תגעו בצערי. לא אתם אשמתם בו ולא אתם תרפאוהו. אל תשניתו בו. רבים רבים הם הטעונים רחמים...”

בפנה שמאחורי הספה, לרגלי פסל אשה מקשיבה להדים רחוקים, היה עומד צרור הבצלות לבנות. תמיד עמדו שם החבצלות, כנחבאות, הורות חרות בתוך צבעי-התולע של הטרקלין. הגב׳ קריינין אהבה את הפרחים הללו. לעתים קרובות היתה מטה אליה את הזלזלים להריח, והיתה דומה אז לצמאה שמְרַוָּה את צמאונה. בכל פעם כשהיה מרטוב עוזב את הטרקלין הקטן, ונפשו עוד מלאה המית שיחותיהם כצרף-הים המלא רעש גלים, לחיץ טמיר היה מעיק על לבו: איזה רז עזב מאחורי הדלת שסגר, והוא — מעבר מזה...

מרטוב לא אהב את הרז. נפשו התכוצה מצללי בין-השמשות. מרטוב חי את היום, כאלו היה נתון בתוך פעמון אלגביש שקוף. השמים, הארץ וכל החי היו מפולשים וגלוים מתוכם. לכל היה ריזוננס עָרֵני, הכל צלצל מתוכו, ובנפשו המו רבבות הדים מרננים...

פעם אחת ישבו זה על יד זו ושתקו. היתה זאת שתיקה אינטימית. אותה השתיקה, כששני אנשים אוהבים נוהרים מהשמיע

קול, כדי שלא להפריח את המחשבה ללא-מלים המשיקה כנפים נעלמות באויר, מעל לראשיהם...

נגשה אל הפסנתר ואצבעה התחילה תועה על-פני המנענעים ומבקשת צלילים להויותיה. בפנת הספה ישב הוא, הראש מופשל לאחור ומקשיב לכל צליל וצליל. כאלו היתה לכל צליל כונה מיוחדה...

החזירה אליו פתאם פניה ואמרה.

— כפוי-טובה הוא האדם כלפי החיים. הלא יש מוסיקה בעולם.

— כמה היא אוהבת את המוסיקה!

— כן. אני אוהבת אותה מאד. היא נותנת ניב לכל כאב.

בו-ברגע נפגשו עיניהם. קלט מבט כמה. אותה דלת, שמאחריה היה מרגיש בסודה הסגור, נפתחה מקצתה. מבטה הזמינו...

באותו ערב ספרה לו את חייה.

דבריה היו פשוטים. כמו מאליהם נבעו. כאלו היו המשך ספור שהתחיל אתמול, שלשום או זמן רב לפני כן.

אביה, אחד מעשירי לודז', עיר-הרכולת הפולנית, היה חסיד אדוק וקנא, אך את בתו חנך בבית-ספר פולני-נוצרי. בבית-הספר להט מוחה מהלומות, מצמאון לאושר, שצריך היה לבוא אליה בבקר יפה אחד, שצריך היה לרדת אליה מערפלי איזה אופק פלאי. את אביה אהבה. קטן וחלש, אך רחום וטוב היה. אלמן מאשתו וזקן, היה זקוק לתמיכתה ולטפולה, ודבר זה הוא שקשרה אליו. אך חייו הפנימים היו להם כספר החתום. יהודים חסידים כמותו היו באים אליו והיו מדברים על עניני

מסחר וקנין. חיצוניותם ושפתם הנלעגה היו מעוררות בה תמהון וגם תיעוב: „כיצד אינם נחנקים בעניני הכסף שלהם?". ואף-על-פי-כן היה עולמו של אבא ועולמה היא מצטמצמים בתחום אחד בלא הכוכים. כל אחד היה סגור בפני עצמו. אותו אופק פלאי, שממנו קותה לראות את אשרה בא, נפתח בנפשה... פתאם היה הפלא. עתה לא נשאר לה ממנו אלא זכר השם „קוימיר" בלבד, שם ריק, כפרג זה שנתרוקן מגרגריו טרם בשל. אבל אז... אז... בתחלה נשא אותה גל של אושר על כתפו ולא ידעה נפשה. אחר כך, משנפתח לבה לאהבה כנביע-פרח זה, נגלה לה בו-בזמן שבינה ובינו ערבה שקשה לעברה — עולמו של אבא. קוימיר קרא אותה אליו, אל היופי ואל השמחה הממלאים את החיים, שמהם הופיע לפניה, כעין בבואת-זוהר שלהם. אך על סף עולמו הנכרי והרחוק, שמעולם לא דרכה עליו, ושהפחידה בשממונו, עמד אביה הזקן והציץ בה... וכי היה זה אומץ-לב או רפיון נערה צעירה? התנפלה בזרועות אביה בודוי לוהט ובקשה ממנו רחמים ועזרה... נבהל אביה. לא הכירה את אביה. אחר עמד לפניה. תקיף וזעום ומפחיד. אותו זקן קטן וחלש הזדקף פתאם, באותה שעה גם גדל בשעור קומתו... וכי היתה אז כה חלשה, או שמא אהבתה לאביה היתה כה עזה? הזקן שם עבותות על ידיה ועל רגליה. השיאה לחסיד צעיר אחד... לבה כבר היה פצוע, וכח לא היה בה להלחם. וכי לא אחת היה לה אז שמו של מי תשא, לאחר שקוימיר שלה אבד לה! וכך, כמעט על מפתן חייה, נצבה מול חלומותיה הנהרסים וכנפיה מדולדלות ונפשה ריקה...

אחרי שנים אחדות ילדה את ממש. מתחת לאפר עלומיה

התחילו מתלהבות תקוות חדשות. פרושה אל חדרו: המרוחק של החינוך, בעולם האמבטאות והלברים, הצעצועים והבובות, שבה אליה שמחת-נעוריה. בין כך ובין כך הלכה וגשלה בתוכה האשה, והיא לא ידעה. פתאם היה הדבר, וכולה, כל קרביה נמלאו צווחה: האשה שגמלה בה צוחה לחיים, לנקם, להשבת הגזלה... ותהלומנה רקותיה, ותצלינה אזניה, ולבה סה המה. סה המה... היתה כובשת ראשה בכרה כדי להחריש שועת נפשה.

באחד מאותם הימים לקחה את בנה וברחה לחוץ-לארץ, ברחה כמו מתוך שגעון-של-קדחת, בלא כל מחשבה על עתידה, בלא כל דאגה לתוצאות הצעד הזה. אחר כך התחילה פרשת השערוריות, האיומים, התחינות, ההפצרות, העלבונות ודמעות אביה. התחילה ולא נסתימה מהר. כל כחותיה, שלא שערה אותם קודם, נאספו, התאזרו. כאלו איתנים איזמי-כח קשרו עליה מלחמה. היא עמדה על נפשה. את שארית עוזה, שלא תוכל למצוא אותו שוב, את כבוד שְׁמָהּ, את שלום אביה (הוא הלה אחרי המעשה הזה ושוב לא ירד מעל מטתו),—את הכל, הכל הפקירה, ואת חירותה הצילה! אבל מיד אחר כך פנתה ימינה ושמאלה ונבהלה: מופת-חול של ישימון טשטשה לה את המסילה, שהיתה צריכה להובילה אל אשרה המקוֻוה. לאן תלך עם חירותה? מצאה את עצמה יחידה בלא ידיעה־החיים, יחידה עם חירותה, שלא ידעה מה לעשות בה, ועם תשוקתה לאושר, שלא ידעה הדרך אליו.

מחשבותיה וכל הגות-לבה פנו אז אל בנה. באותה שעה היתה מוקפה משלש רוחותיה כותל חוק וקודר ולפניה—מרוץ... העמיסה על עצמה את הצלב של אחות-רחמניה, ונשמתה

נרגעה, כאלו קפאה על על משקע-רעל. אמנם יש שרגש של עלבון היה מתנשא בה כלפי החולים הצווחים והנאנחים, הפורשים לה ידים ודורשים ממנה את כולה. והיא הלא גם היא חולה, הלא נפשה צבויה מכְּדֻנים ללא־בטוי, למה אין לה אחות-רחמניה שתגהה ממנה מזור?...

... בדממת-החדר קלח קולה בשלוה כזו, כאילו מחיי אנשים זרים ספרה לו. בקצות לחייה פשו בהרות אדמדמות וידיה העצבניות מוללו וטרפו את ציצת המפה על השלחן. מרטוב הקשיב... לא, לא היתה זאת הקשבה. בעיניו, באזניו, בכל נקבובי-נשמתו ספג את ישותה. כאלו שאף להטמין בקרבו לצמיתות את ההרהורים הקורנים שבעיניה, את הצלילים הנפשיים שבקולה, את נשימתה התכופה מחמת התרגשות פנימית, את תנועת האחלמות הזעות מתחת לגומת צוארה יחד עם תנועת חזה...

באמצע דבורה הפסיקה ושאלה:

— למה הוא מסתכל בי כך?

הקיץ כמו מחלום:

— מה משמע „כך"?

לא ענתה. הציצה בפניו המרוכזים-והנלהבים, ושוב התחיל קולה קולח באותה שלוה, באותה עצבות.

פתאום נתק המיתר.

— הנה, אדוני, תם ספורי!

פניה שחקו כמו מבעד לצעיף דק. ידיה נשתלבו מאחורי מפרקתה ומבטה שקוע בקרבה. היתה איזו מבוכה. לדבר קשה, לשתוק — עוד יותר.

— יסלח נא לי. הטרדתיו בפטפוטי קצת יותר מדי... —
ובת-הצחוק מבעד לצעיף הדק על פניה.

— אבל, גברתי...

הצליפה עליו מבט בוחן.

— אני מכיר לה טובה בעד התגלות-לבה... אני, אני,
אדרבא...

ראתה עיניו הנלהבות במבט זר, הדש. כתולעת-יזהרא
אספה אל תוכה את קוי-אור.

קמה ממקומה, נגשה אל החבצלות. הריחה רגע. אחר כך
נגשה אל החלון והשמיטה מעל ספו את קצה הוילון שהתקפל
עליו. פתאם נפנתה אליו ושאלה:

— כמה היום לחודש?

— השלשים.

— האומנם, כבר יום השלשים?

— כן. היום הוא השלשים לחדש. —והביט אליה בתמיה.

— אין לוח בביתי. איני אוהבת לוחות. אבל מהר עלי
להכניס שכר-דירה.

התרגשותו הקודמת נקטמה כשהיא מהבהבת עדיין. הפשפש
שנפתח לו אל סוד חייה, נסגר שוב במהירות של חששנות.

מכיון שיצא מטרקלינה, מהרה האשה ונגשה אל החלון,
התיצבה מאחרי הוילון ולותה במבטיה את דמות האיש, שזה
עתה שמעה קולו ולחצה ידו. מיהו הלז? זר הוא? או קרוב?
היום פתחה לו פתח אל עולמה כפסת-יד, אבל לבה אמר לה
שהוא כבר יפתחנו לרוחה. הוא כבר יכנס, יכנס... לעצור לא
תוכל... למה עשתה זאת? אצבעות נעלמות התדפקו על

לבה בימים האחרונים ובקשו לפתוח, התדפקו בלי הפסק, עד שנעתרה. ולמה? החמלה על הזר המבקש לו מחסה? החמלה על מקלט-לבה השמם, באין איש שיתחמם לאור גחלתו? הנה הוא עובר ברחוב, בין המון בריות, מתחמק מעיניה ואובד באפלולית בין-השמשות; דומה כי לקח אתו דבר-מה והלך לו, ונעלם באפלולית הערב. אֵלי!...

דהופה על-ידי איזה כח לא-מחוור, פרשה מהחלון והלכה אל החדר הסמוך. שם ישב סטש לפני המנורה ועבר כפוף-שכם על שעוריו. אפילו לא הרגיש בכניסתה. השתטחה על מטתו שמאחריו, וצל גבו האפיל עליה.

— סטַסיו! — לא התאפקה וקראה לו.

נפנה אליה הנער בבהלה.

— את כאן, אמא, ואני לא ידעתי.

— אתה עובד יותר מדי, סטסיו, אתה צריך לנוח!

— הנה אני גומר.

— גְשָה אלי, בני!

נגש הנער אל אמו, ישב על-ידה.

— במה אתה, עסוק שם, בני?

— יש לי איזו שאלות אלגבראיות לפתור.

— הרי זה קשה מאד, לא כן?

— כן. היתה שאלה אחת שיום תמים יגעתי עליה.

— המסכן הפעוט שלי!

— אבל לפני רגעים אחדים הוזהר לי פתאום, ומצאתי את הפתרון באופן פשוט מאד, סבורני שזה קרה בו-ברגע ממש שנכנסת אל חדרי. תמיד יש לי הרגשה כזו, בשעה טאת הנך

קרובה אלי. אח, אמא! את צריכה לשבת תמיד עמדי בחדר כשאני עובד על מַתְמַטיקה...

צחקה.

— השוטה הקטן שלי! השוטה הקטן והחביב שלי!... אני כשהייתי תלמידה, הייתי מקבלת „שנים" במתמטיקה.

פסת-ידה רפרפה ברוך על שערותיו, על לחייו ואזניו, כאצבעות המלטפות טרפי פרח ענוג, נוגעות-ואינן-נוגעות. אחרי שתיקה קלה:

— אתה, בני, למד ועבוד! עליך לעבוד בשקידה, כדי שתהיה חכם, משכיל. הכל יהוּבבוך ויכבדוך, ואמא שלך תהיה מאושרה. הלא אתה יודע, זולת ססש אין לאמא שלך כלום כלום בתבל, ואושר אחר אין לה זולתו... ססש! האוהב אתה את אמא שלך?

— א, אמא! את הנך כה נפלאה, אמא!

לחצה אליה את גוף הנער בתנועה של קרחת. מי עוד זולתו ידבר אליה בחום כזה וברטט כזה!...

אחר רגעים אחדים:

— אמא! בן כמה אנכי?

— בן שלש עשרה.

— ומאימתי מתחיל אדם להיות גדול?

— וכי חשקה נפשך להיות כבר גדול?

— כשאהיה גדול, אַתְּ, אמא, תדברי אז עמדי כמו עם גדול. על הכל, ואני אבין הכל. את עצובה מאד, תמיד עצובה, אבל לי אין את מספרת. שמעי נא, אמא, כשאגדל אעשה הכל הכל כדי שתהיי שמחה...

תפשה ראשו בשתי כפות ידיה, ולחצתן אל פניה. בקול נחנק ורועד לחשה:

— בני! בני! גדול תהיה, חזק ויפה תהיה, ואמך או — זקנה, זקנה... ו... ותשמח בך, בני!

פתאם קרא הנער בפחד:

— אמא... את בוכה!

— לא, השוטה הקטן שלי! אך נדמה לך כך...

מהרה ולחצה את ראשו אל חזה, למען לא יראה את עיניה...

ימים קשים של חמשנות פנימית ושל מלחמה נפשית באו על הגב' קריינין. דוקא בשעה שהיתה בחברת בנה היה נעור בה ערגון לאותו הכמוס והנכסף, ערגון לוהט ביאושו וככאבו הרבה יותר מגעגועי-נעוריה, שזכרונם נשתמר בלבה. דוקא בשעה שהיתה חובקת ומלטפת את ממש, היתה חושבת: אושר חייה טרם בא... ואימתי יבוא? אם לא עכשיו — אימתי?... יש שהיתה חובקת את ראש הנער ועוצמת עיניה, כדי שתוכל לראות את דמותו החסונה ורחבת-הכתפים של מרטוב, בעל הבלורית הנוצצת כבר בשערות-השיבה... יש בשיריו של האיש הזה אהבה כזו אל החיים ותוגה ענוגה כזו. כשהוא מקריא אותם לפניה, יש שנראה לה כאילו כל מכאוביה הכמוסים וכל עצבונה היו זה כבר גלויים וידועים לאיש הזה... אולם בשעה שהיא יושבת עמו לבדו היה איזה פחד טמיר, איזה חשש מוזר, נגש

פתאם אל לבה ומסלדו. ואז היתה מאושרה כששמש היה בא פתאם לשבת ביניהם...

בקשה לשכך את עצמה אצל מטות יולדותיה וחוליה העניים. יום יום עבדה מן הבקר עד הערב, עד אפיסת-הכחות. אך אחר יום-העבודה היה בא הלילה, והיא — לבדה בתוך רוטית-מחשכים אכזריה... ידעה שהיא הולכת לקראת דבר חדש, ואין מי שיאמר לה אם טוב הוא או רע.

אותו ערב שבו עיפים מטיול ברגל ליום תמים בסביבות העיר. עם שקיעת החמה סרו אל הגן „סוּן רֶפוֹ״ לנוח. הערב היה שקט מחסת שכרון, חשק כבוש וחרדה פנימית. אדים כחלחלים-ירקרקים ושקופים כיריעות אטון מארצות-האגדות הליטו אותו. בשולי האדים הללו התעטף יאור הספיר הרוגע מרוך ומהתערן... התעטפו בהם ההרים שהתרחקו ונגעצו בראשיהם לתוך תכלת האופק כמו לתוך כרים רכים, להזות שם ביחידות את הזיותיהם... אף אורות הפנסים, אף פסיעות המטיילים וצלצול המרטווי היו מלאים חרדת-החשק של הערב...

הם ישבו על אחד הספסלים בפנה חבויה ומרוחקה. היא הרגישה שנפשה שוקעת, כמו העולם מסביב, בערפלים מתוקים. הוא אחז את ידה, חבק מתניה, והיא — משוללת רצון, כהמומת-קֶסֶר הורידה את ראשה אל כתפו. הרגישה, כמו מתוך שינה, נשימה חזקה בפניה, ואל פיה נצמדו זוג שפתים מלאות והזקות. ערפל נמתח על העינים... דבר-מה נתק בלבות שניהם, ונפלא היה לשניהם. מה זה? וכי קץ לחזון הוא זה, או ראשית החזון? נתן בה מרסוב את עיניו: פניה היו חורים ובעיניה דמעות...

...כששבה הגברת קריינין הביתה, פנתה ישר אל חדר

בנה שישן כבר. נגשה בחשכה על בהונות רגליה, בלאט, אל מטתו, כרעה למרגלותיו, כבשה פניה הלוהטים בשולי שמיכתו וגופה קפא לזמן רב...

אל פרשוב באה האהבה בשעת משבר פנימי. דרמותיו נחלו מפלות זו אחר זו על במת התיאטרון הממלכתי בפטרבורג. העתונות לא יכלה לעמוד בפני נתשול האנטישמיות שהציף את הצבור הרוסי. הבקרת בלתי-המשוחדה קולה כמעט לא נשמע. פרשוב נפצע עמוק בלבו. הלא הספרות הרוסית היתה קוטב חייו, לה מסר את כל אוצרות נשמתו, בלבו התבוך שבנדבכי הספרות הזו מונחות גם אבניו ולא מן הגרועות — ופתאם דוחים אותו בעוון גזעו. הגזע! הרי זה מהתלה רעה או טובה של המקרה. הלא שרשי נפשו תקועים לא בגזעו אלא בסביבתו הרוסית, שממנה ינקו את לשדם וחיוניותם; וכי יוכל לעקרם כעת ולהעבירם אל אדמת-מטע אחרת? אי אדמת-מטע זו?

פרשוב עזב את רוסיה, נדד באירופה המערבית, והשתקע לבסוף בג'ניבה. כאן ישב במנוחה, הכין וסדר לדפוס מהדורה חדשה של שיריו וכתב פואימות חדשות. עבד הרבה על שפתו, לִטֵש כל משפט, נִפָּה בזהירות כל מבטא, חרז מלותיו כמו שחורזים פנינים, ומחשבה חשאית אחת רחשה על קרקעית הכרתו: על אפס ועל תהום...

הוא ראה את החיים כעין הקרח אשר על פני היאור.

הקרה החלקלק והנוצץ לאור השמש. על פני קרח חלקלק זה הלך מרטוב כל ימיו הלוך והתחלק, מהר, חיש בכל כח שריריו, שמח לקראת המרחב והשמש... אמנם ידע שמתחת לרגליו מעמקים אפלים. יש שהיה מתעכב רגע ומביט למטה מבעד לזכוכית-הקרח הנוצצת, והלב היה מתכווץ מפחד תהומות, אך גם בהתכווצות זו של הלב, בפחד זה מצא לשעה קלה עונג לעצביו, וכרגע שוב — סוס ועבור הלאה...

והנה בקרה החלקלק והנוצץ נבעתה פרצה. מרטוב אנוס היה לעמוד ולתהות על נתיבות החיים ועל התהומות שלרגליו...

נשמת הגברת קריינין היתה דומה בימים ההם לנחל גם בצהרים, עזוב מכל, שרק צללי שיטות נעים הרישית על שפתו ורוגית נשכחה נרדמת על לבו... מרטוב נמשך אליה, אל עצבות הסתיו, אל דממת העזובה שלה. אחרי מפלתו ברוסיה, בא אליו איזה פכחון מתוך קֹפֶר. שם, בבירה העליונה, היו החיים סואנים, העתונות הליברלית רעשה זמן רב מסביב לשמו. ובזכות פרכוסו היו הנשים דְבֵקות בו כמו פרפרים. רבות אהבוהו. סוף-סוף עיף מכל זה. גם בפרסום גם באהבה חדל מראות את היַציבות הנחוצה לנשמת האדם הכמהה לנצח. הנשים היו מדברות לפניו על רגשותיהן ומצבי-רוחן, ולא ידעו שהן חוזרות בדבוריהן על כל אותם הדברים עצמם שהוא כתב בשיריו וספוריו. פעמים היו משתמשות אפילו במבטאיו ובמליצותיו שלא מדעת. סוף סוף כל איש אינו אלא בבואת חברו, יום אחד אינו אלא מהדורה של יום שני ובאותם שבושי-הדפוס.

והנה נפגשה לו הגב' קריינין עם להבת הגזירות בעיניה ועם גאוה עזה בלבה. אמר בלבו שלאשה הזאת פלל כל ימיו.

אשה בלא גאוה בלב היא אסקופה נדרסת, ואשה עם גאוה—היא מלכה; יותר מזה — היא הירה.

עֲיֵפָה נָשַׁמְתִּי מִשָּׁרָב, מִסַּעַר, שֶׁאַפָּה צֵל וּמַרְגּוֹעַ.
אַתְּ רָמַזְתְּ לִי וַתִּקָּחִינִי אֶל תַּחַת צְעִיפֵךְ, צְעִיף הַנְּזִירָה.
בְּצֵל קוֹרַת מִנְזָרֵךְ הֲבֵאתִינִי...
בִּדְמִי אַפְלוּלִיתוֹ, עַל אַבְנֵי רִצְפָּתוֹ הַקָּרוֹת כָּרַעְנוּ,
וּצְעִיפֵךְ הַלָּבָן הֶאֱפִיל עַל שְׁנֵינוּ... שְׂפָתֵינוּ דָלְקוּ, בִּתְפִלָּה,
תְּפִלָּה אַחַת חֶרֶשׁ הִתְפַּלַּלְנוּ...

כה שר מרטוב ביסים ההם על אהבתו.

III

כשחזר מרטוב סס״ש סילפיץ אל דירתו בג׳ניבה, לא הרגיש בתחילה בעזובה ובאי-הסדר שבהדריה. מבטיו היו מֻפְנים אל קרבו פנימה. שם בקרבו עדיין נשמו החיים שחי בין ההרים. החיים האלה עברו מהר, כמו קרונות-הרכבת, וכמותן התמזגו במרוצתם המהירה, והשתרבבו לרצועה אחת בהירה, לבוקר אחד רוה-שמש. עדיין לא כבו בזכרונו אופקי תכלת רותתים, עמקים זרועי-בתים, עדרים וחורשות זורחים בצבעים רעננים ודשנים, כאלו משחם היוצר בשמן לח... עדיין לא נמחו הצורים והכפים פולחי-השחקים, הקודרים באימתם והיודעים בכל-זאת לצחוק בת-צחוק של סבא טוב מתחת לבְבַת יערותיהם העבותות ומתחת למצחם הסלעי והמקומט... ולבו המעֻן כולו אהבה, המכושף והחרד מרוב אושר, מתלבט על גבי צלעיהם ובליטותיהם, כיונה זו שמבקשת קן לה; לבו האוהב, הקל, השכור, מבקש להדבק בכל זיז ובכל שן-סלע, להאחז בו כלְבֵנָה זה שנתלה בזיז סלע ושמח ומפרפר ורועש באויר-יה... את כל העולם הזה נשא בתוך נשמתו השקופה והפתוחה: בטוהו פַּעַם ופעם הרהור אחד שנפל לו כפתק מהרקיע:

גַּם תַּחַת שָׁמַיִם אֵלֶּה, גַּם תַּחַת שֶׁמֶשׁ זוֹ

בֶּן־אָדָם שׁוֹאֵל לְאשֶׁר... הוֹי בֶּן-אָדָם!

כעורק רקתו פועם חרונו זה כל היום, בלי הפסק, ותוסס ולוחש כגחלת על לשונו:

בֶּן־אָדָם שׁוֹאֵל לְאשֶׁר... הוֹי בֶּן־אָדָם!

ימים יעברו, ואולי עוד מחר, ונרדם ההרה הזה בקרבו ונשכח מלבו. אך במחשכי-נפש, בסתר-עליון, יוסיף לרחוש, לתסום, לגדול ולצמוח, עד שיבשל, ופתאום — יברק כרק במוח, תוצת אש בעינים, ואחז רטט את הגוף כלו, וישב או האיש וכתב את אחד השירים הלירייים שלו...

אך במדה שישיבתו בברך נתארכה, בה-במדה צבעי-העולם, שהביא עמו בנפשו, התמסמסו והתמזגו יותר ויותר, התקרבו והצטמצמו יותר ויותר, עד שלבסוף נגלו לעיניו פתאם ארבעת כתליו והשממון הרב שבתוכם. בעלת דירתו לא חזרה עדיין מן ההרים, שנסעה לשם לימי הקיץ, בכל מקום רבים היו העזובה ואי-הסדר; על כל כסא ועל כל חפץ שכבת אבק, ספרים ועתונים וסתם חפצים היו נפוצים בכל פנה. על השלחן הקטן למשחק האישקוקי מצא את מקטרתו של ה„סבא", של הד״ר דינוב, שהיה רגיל לבוא לעתים קרובות לשחק אתו באישקוקי. את הגב׳ קריינין לא ראה מיום שובם מס״ט סילפין. מכיון שבאה אפפוה חוליה, ושוב נסהפה לתוך עולם יסודיהם. פתאם באה אליו הרגשה מוזרה, שאף על חייו הוא רובץ אבק, שאף הם ריקנים, עזובים ומחוסרי-טעם, כהחדרים הללו המביטים אליו בשעמום המפיטים שלהם... בתוך אי-הסדר שבהדרים היה נתקל פעם בפעם בעקבות הויתו המשותפת עם הויתם של עוד שני יצורים יקרים. אצל שלחן-הרחצה מצא את הכדור הגדול המחופה עור, שבו היה משחק עם סטש בפוט-בול בכל יום ראשון לשבוע.

מטפחת-המשי הכחולה, ששכחה כאן פֶּלציה, עדיין תלויה בקצה גב המטה ושוליה נסרחים על הקרקע. על איצטבת-עץ קטנה מצוירה בסגנון יַפּוני שמתחת לפסלו של בּודלֵיר, עומד צרור פרחים כמושים, שפלציה הביאה לפני נסיעתם. בגביע ההרסינה העומד על שלחן-הלילה, למראשותי מטתו, מצא סכבנות ופריפות להסרוקת-נשים ולמגבעותיהן...

כשהיה נתקל בסמנים אלה לחיים משותפים וַלְהֲוָיוֹת שונות, שעברו בתוך כתלי ביתו לבלי שוב, היה לו רגש כאלו עמד לפני ארונו של מת. צר היה לו על החיים הללו שנעלמו באותה תהום, שבלעה גם חיים אחרים בעבר יותר רחוק, מומנטים, רגשות וחויות אחרים, שאף הם בשעתם היו עזי-צבעים ועכשיו נדעכו ואבדו אי-שם בעברו...

אלו לפחות היתה פלציה כאן!.. זה זמן רב לא ראה אותה.

הוא היה נפעם ונרגז, כמו האוהב בפעם הראשונה בחייו, בשעה שכמה וכמה מקרים בלתי-חשובים ותואנות קלות קושרים קשר וכמו במזיד כולם יחד מזדמנים כדי להפריד בינו ובין אהובתו, והריהו אכול קנאה. מתמרמר הוא על כל המסבות הרגעיות וצרכי-השעה הארעיים שהתנכלו להגרר זה אחר זה, למען הרחיק לשעה קלה את הפנים היקרים... מכיון שאינו רואה את הפנים האלה, מתחילים מתמוטטים הבטחון והאמונה באהובה, באהבה ובו-בעצמו...

הד"ר דֵּינוֹב, זקן כבן חמשים, היה מבקר לעתים קרובות את הגברת קריינין, ובלב מרטוב היה מתגנב לפעמים רגש של קנאה וחשד כלפי זקן זה, אף-על-פי שידע היטב כמה נואלה

היא קנאה זו. שמח היה רק באותן השעות שהיה רואה את סמש. בדרך שובו מהקולג׳ היה הנער סר אליו תמיד לשעה קלה. הרי זה נער סנטימנטלי, בעל דמיון ודק-רגש, תמים וגלוי-לב. הנער נקשר אליו מן הרגע הראשון ובכל רוך נשמתו. מרטוב אהב לפטפט עמו, להקשיב אל דמיונותיו שהיה אורג בקול. במבטו הבהיר, בקולו הצעיר, בדמיוניותו ובכל ישותו היה הנער דומה לאֵפֶר ירוק עם חורשת לִבְנות צעירות בבקר קיץ רענן. בשעה שמרטוב השתוקק לאם, היה מטפל הרבה בבנה, מפני שבקפולי בגדיו, בעניבתו, בתסרקתו נשא הנער את רוך אצבעות אמו, משהו מאהבתה, מניחוחה...

היום בבקר קבל על-ידי הדואר אֶכְּסְפְּרֶס פתקה קטנה ובה היה כתוב:

„יקירי! חכה לי אחר הצהרים. פלציה".

ועתה הוא מסתובב בחדר אילך ואילך ומשתדל להרגיע את נפשו הנסערה: „פו! כנער בן תשע עשרה!"...

מתוך פזור-נפש שלח ידו אל התמונה הפוטוגרפית, שעמדה על שלחן-עבודתו. מאחרי הראש הגדול, גדול התלתלים של סמש, בשנה החמישית לחייו, המתנשא על צואר דק מתוך צוארון בד לבן ורחב, והמביט לפנים בעינים גדולות ותמהות, –תומך ראש אמו הנלחץ אל קדקדו בשפתיה. תסרקתה הגבוהה היתה דומה לזו של תלמידת גמנסיה ברוסיה, ופניה דומים יותר לעלמה משתוקקת ומיחלת מאשר לאם מיושבה הסוככת על פרי בטנה. בעוד שפתיה לחוצות אל קדקדו בנשיקה, עיניה נשואות למרחקים... צער על אבדה שאינה חוזרת תוקף את מרטוב איפה היו, הוא והיא, או?... „אליך, אליך צפיתי עוד על ספסל בית-הספר בעודי

נערה כמהה לנפלא ולכמוס", כתבה אליו פלציה פעם אחת בדואר המקומי. למה לא נפגשו אז, בימים ההם, כשטל היה רובץ עדיין על חלומותיה? איזו יד זרה ומתועבה מחתה את טל השחרות משיש גופה, טמאה את בתולי השרטוטים הזכים של גזרתה?... הה, איפה היו אז? למה נזדמנה לו רק לאחר שנשמתה כבר נשרפה קצתה, וקצתה דעכה סלאות או מידיעת-החיים?...

דפיקה בדלת. נזדעזע.

הגברת קריינין נכנסה בפסיעות קלות, מרפרפות. נגשה ישר אליו, הניחה שתי ידיה על כתפיו והטביעה על פיו נשיקה עזה וריחנית. ריח חבצלות בא יחד עמה אל החדר. תפשה את כפו בשתי ידיה והסתכלה בבת-צחוק המיוחדה רק לה ושאין להמירה באחרת. מיד שקע בו צערו על העבר. נרדפה קנאתו. בקרבתו — אשה נחמדה, אהובה ואוהבת.

—את, פלציה! פלציה!..

היתה לבושה בתלבושת אחות-רחמניה, עם הצלב, עם השובל הקצר המדבק אל ראשה והמבליט לפניו, מעל למצחה, גל גבוה של שערות שחורות, שברק כחלחל מנצנץ מתוכן. מבלי להוציא ידיו מתוך ידיה, הושיבה אותו אצלה על הדרגש, ואמרה כמצטדקת:

—כל השבוע עבדתי מן הבקר עד הערב. לא יכלתי להשתחרר, המבין אתה, לא יכלתי... נו, ספר נא, ספר איך אתה מרגיש את עצמך כאן אחרי ס"ט סילפיין? — דברה במהירות ובהתרגשות, כאלו רצתה להרגיע ולהשכיח מה.

— אח, העיר! נקטה נפשי בעיר.

– וכי זה כבר כך, הכפרי שלי?

– אל תצחקי, פלציה! העיר אוכלת את האדם, טורפת את מבחר חלקי ה א נ י שלו...–שלח ידו ורצה להסיר מעליה את השובל, אך היא תפשה בידיו, ואמרה:

––לא, חביבי! היום אין לי פנאי!

—הרואה את? בכפר לא שמעתי ממך שאין לך פנאי. ווהי העיר! ומפלצת זו, הצלב הזה...

—הצלב הזה... עליו אתה יכול לסלוח לי פחות מכול..

– האומנם שם אצל ההולים שלך את מוצאה יותר ספוק מאשר אצלי? אולי טוב לי שאחלה אף אני?

פלציה לא ענתה. השפילה מבטיה, לחצה שפתיה ורכוזה שרירי פניה.

שלח ידו וסלק את השובל מעל ראשה, וכנף-שערות נשמטה על כתפה... פתאם לפתה בשתי זרעותיה את צוארו, וקולה חנן:

—יקירי! אל נא, הרף נא!...

—היודעת את, פלציה? פעמים משער אני שאין את אוהבת אותי, שאת מבקשת אצל החולים מנוס ממני...

השרתה עליו מבט של סבל ותהנונים. רגעים אחדים הביטה אליו מחרישה, ואחר כך בנשימה תכופה וחמה:

— הה, אתה טועה! ממך אין לי מנוס בעולם כולו. בקרבי אני נושאה אותך... אבל... אז לפני שהכרתיך, כשהתהלכתי גלמודה עם עצבוני, מצאתי בין חולי את פדות-נפשי. עכשיו קשה לי לאמר להם: „לכו לכם, אין לי כבר צורך בכם!“.

קפץ ממקומו ונגש אל החלון. טרירות תססה בו ועלתה עָל־ה ותסוס אל גרונו.

היא ישבה דוממה, כפופה, נשענה במרפקיה אל ברכיה. שערותיה המפוזרות היו תלויות באויר קווצות, קווצות. מתוך אפלולית בין השמשות דמה מרטוב כאלו רז-אשה קודר חופף עליה, מרחף מסביבה.. זעזוע קל עבר פתאם על גופה. וזרקה אליו מבט אלכסוני. הוא תפש את המבט הזה ומיד נמתחו עצביו. אשה זו בשערותיה השחורות והפרועות, ברממתה בתוך החשכה--רז לה, רז לה... פתאם, כאלו היא רחוקה ממנו, בלתי מובנה וזרה, אך מושכת וקוראה...

מעין מגור קל תקפהו מהרגש הזה. בתנועה קדחתנית מהירה משך את הוילאות ונגש אליה...

... הרימה את ראשה מן הכר, הניחה על חזהו את מרפקה החשופה כעין טריגון חד. והקריבה פניה אל פניו, כדי שתוכל לראותם מתוך חשכה:

—בשעה שהלכתי אליך עלה על לבי זכרון אחד בס"ט סילפיץ, ירדתנו מעל „כובע נפוליון". אחזנו זה את זו בכפות ידינו, כדרך הילדים, ושרנו. פתאם, משיצאנו מתוך עבי היער, נגלה לעינינו האופק כלו אחוז אִשֵי השקיעה. נדהמנו, הבטנו איש אל חברו ושמחנו לראות את פנינו טופזים בשמש... הזוכר אתה? שמחתנו אז היתה כל כך רבה, כל כך רבה. דומה ששקיעה כזו עוד לא היתה מעולם ליופי. ואני שאלתיך אז:

אדוני ראה את כהן. תמיד הוא ככה. הרי זה איש בלי ריסורות. ואינהורן... אבל עוד יזדמן לו להכירו. לא יכלתי בפני כהן, המבין הוא, איני יכולה להרגיז אנשים...

פולית הניחה את מצחה על חודו של משען הכסא, והתנדנדה לאטה, פנים ואחור. פתאם דחפה את הכסא, סלקה ראשה לאחור, שלבה ידיה מאחורי ערפה, ואמרה חרישית כחולמת ועיניה עצומות למחצה:

— ימים טובים היו אז... כשהייתי עדיין עומדת בין ברכיו... הכל עובר! זוכרני שהייתי מצחקת עם אבי במחבואים והייתי נחבאת מתחת לכסא, שאדוני היה יושב עליו. אדוני היה פורש על ברכיו את מעילו ומאהיל עלי, ואחי היה מבקשני ואינו מוצאי...

נשקעה במחשבות. אחר רקים אחדים אמרה:

— טוב לו לאדם שיש לו מישהו גדול וחזק ממנו הסומך עליו...

נפלאים היו באזניו דברי העלמה הזאת. דברים אלה והבעת פניה בשעה שעמדה בפתח חדרה ושפשפה את רקותיה נתנו בלבו דאגת-סתר מתוסה.

— אדוני!

— מה יש?

— הנסה פעם לשים אצבעו בין מספרים?

— לא. משער אני שאין זה נעים ביותר, ופעמים גם מסוכן...

— כן. אין זה נעים ביותר וגם מסוכן... תמיד מסוכן...

פנתה אליו בפניה ובכל גופה בתנועה מהירה ופתאומית ונעצה בו מבט בוחן. פתאום התחילה מדברת כילדה מתחטאת בקול רך ומחנן:

— אדוני מרסוב! הלא זוכר הוא כשהיה מטלטלני על ברכיו ואני זוכרת עוד פזמונותיו שלמדני. הה, אל נא יחשוב שאני כבר גדולה. יש שאני נבוכה מאד וזקוקה לאדם גדול ונבון ממני שיקחני בידי וינהלני...

כעין גל רותח התחיל מפעפע בלבו. לא ידע מה לאמר ומלמל:

— אהיה מאושר אם אקנה אֱמונה בי...

כבשה פניה בכפות ידיה, כשכתפה נוגעת ונוגעת בכתפו. אל אפו עלה ריח שערותיה.

.V

— מתי יבואו, אמא?

— בעוד שעה קלה.

— סבורני, אמא, שתמצא חן בעיניך.

— מפני מה אתה סובר כך?

— גם בעיני מר מרטוב מצאה חן.

— מי אמר לך זאת?

— ראיתי.

שאלות אחדות רחשו על לשון הגברת קריינין. כנחלים לוחשות בערו עליה. בכל זאת עצרה בעדן.

השפילה עיניה אל הספר, ותוך כדי קריאה, כלאחר-יד:

— ודאי שראויה היא למצוא חן.

— היא עליזת ויפה, אמא!

נתנה עיניה בבנה:

— ראו נא, הרי אתה ידען בעניני נשים, ואני לא ידעתי. ובמה היתה לבושה?

סטש נסה לזכור ולא עלה הדבר בידו. צחקה האם. העבירה כפה על ראשו ואמרה:

— סלח לי, סטש! אם טפשה לך...

כששב אתמול סטש מטיולו וספר לה על-אדות הפגישה שהיתה לו ולמרטוב עם העלמה הצעירה, התחיל לבה דופק בה ולא ידעה נפשה. כל היום פעם וחרד לבה, וכל היום צחקה, צחקה ללב מסכן ומפחד זה.

בערב אותו יום חכתה למרטוב, והוא לא בא.

והבקר בא להצטדק על שלא בא אמש, ובקש ממנה רשות להביא אליה הערב את מכרתו. אגב, לשניהם ישנה בקשה אליה. אבל הוא לא יאמר לה את דבר הבקשה. חושש הוא שמא תדחה, אולם פני אותה עלמה קשה להשיב. היא כך יודעת לבקש, בקול כזה...

— אתה תמים יותר מדי, ידידי — השיבה לו בבת-צחוק נוגה — כלום קסם אחד לעלמה עליך ועלי?

ובקול שהיה דומה יותר לבת-קול:

— זוכרת אני ימים שבהם היית אף אתה יודע „כך לבקש ובקול כזה"...

ולא אמרה לו שאמש חכתה לו, שאמש הדליקה אש בקמין ושכבה לבדה בחשכה, דוממה ומדוכאה תחת נטל יגון-ערירותה. לא אמרה לו זאת. רק שפשפה בלא הרף פרקי זרועותיה החשופות, כי צמרמורת-עצבים עברה עליהן, בבת-צחוקה השלֵוה הביטה אל תוך עיניו.

ועכשיו, כשסטש מפטפט על-אדות מרטוב ואותה ריבה, רותחות שאלות על פתח פיה. דומה, ששם על רחבת חוף הארוה אירע דבר-מה. בלבה — מגורה כמוסה.

צלצל הפעמון. הגב' קריינין קמה ממקומה. רגע קל כאלו

גבוכה, חורון דק-מן-הדק הופיע על פניה ונעלם. פסעה משום-מה פסיעות אחרוה כלפי הדלת בסבר פנים יפות.

סבר פניה יפות. אך באישון עיניה — זיק לא טוב. כשחיה ממתחת שריריה ומכוננת צפרניה—זיק כזה בעיניה...

מכיון שמרטוב ופוליה נכנסו, כבה גם זיק זה.

קבלה את פני פוליה בידידות פשוטה כמכרה מכבר, והציגה לפניה את בנה.

— קשה להאמין, שיש לה לנברת בן גדול כזה.

— תודה בעד המחמאה הנעימה. אני מבטיחה לה, שאת לב בני כבר קנתה בדבריה. אין לו דבר נעים יותר משמוע שהוא כבר גדול.

ממש לא ידע מה לעשות בשתי ידיו, שהיו לו כמיותרות. פוליה התיזה עליו מבט שובב.

— כלום כל-כך מצאו הגדולים חן בעיניו?

— מן הגדולים אינו מכיר אלא את האדון מרטוב ואותי — אמרה הגברת קריינין.

חבקה ברוך את מתני פוליה והושיבה אותה סמוך אצלה. היה בתנועה זו מן ההגנה ומן האמהות. למה עשתה כך? איזה אינסטינקט של אשה נבונה, חוש פניטי של טקט, שמעולם לא הכשילה, הכריחה לקבוע בינה ובין העלמה יחס כזה.

— עכשו תרשה נא לי קצת סקרנות. מהכה אני שתאמר לי, במה אני יכולה לשרתה. מר מרטוב אמר, שהיא תשיב ממנו להרצות על הדבר.

פוליה תמהה מאד על זה, הרי הרעיון נולד ראשונה במוחו של האדון מרטוב, והוא הוא שהבטיח להשתדל לפניה.

אם תאמר לה, שבאה אליה אך ורק למען הכיר אותה ואת בנה, לא תהיה זאת אלא מחצית האמת.

— המחצית הזאת ערֵבה עליה מאד. אבל המחצית השניה?

פוליה הרצתה בדברים קצרים על מטרת בואם.

— אבל מאין היא יודעת שאני מיטיבה לנגן? הלא איני מכירה שום אדם מחברתכם...

— קבלנו ידיעות ממקור נאמן — והצלפת מבט כלפי מרטוב — אשמח מאד אם נשתתף שלשתנו בנשף. חברי הפצירו בי שאשיר להם שירים יהודיים עממיים. ואני הבטחתי.

אצבעות קלות עברו במגע כל-שהוא על פני שיטת-העצבים של הגב' קריינין וזעזעוה מן הקצה אל הקצה. לב אשה עֲרני וקַנָא לחש לה שבמסכת החיים שרקמו להם בחשאי, היא ומרטוב, נקלע עוד צבע חדש, צבע זר...

אטמה אזניה ולא שמעה ללחש האזהרה שלחש לה אשרה הנבהל; התכונה לגרום למישהו בקרבה רוגז ודאבון, ועל כן אמרה אל מרטוב:

— הרואה הוא, אדוני? M-lle וינגר לא השתמשה בשום כשוף מיוחד, ואף-על-פי-כן אני נוטה לקבל את הזמנתה. אין לו, כנראה, בטחון, בכחות עצמו... אבל... זה כבר לא נגנתי. איני יודעת באמת... אני מפקפקת...

בקרבה לא חדלה ההתרגשות והמתיחות העצבנית. ופניה התנכרו: הבהבה עליהם בת-צחוקה הנוגה והאמהית.

— א, אמא! אל נא תפקפקי. את תיטיבי לנגן! — קרא ססש.

— איזה בן נחמד יש לה לגברתי! — אמרה פוליה בהתפעלות, ובפנותה אל סטש: — אנא, יוסיף נא לדבר על לב אמו לטובתנו!

פני הנער אדמו כפרח הפרג.

מרטוב העיר באירוניה דקה על האמונה האלילית שרוחש לב הנער אל אמו. אגב התחיל מבקש מכנה שתנגן להם עכשיו דבר-מה מהקומפוזיציות החביבות עליה. הגב׳ קריינין לא סרבה נגשה אל הפסנתר והעבירה אצבעות עצבניות ומרטטות על-פני המנענעים פעם ושתים. דומה היה כאלו נשמתה היא עברה ופרפרה מבולבלה אילך ואילך על-פני המנענעים והרעיפה צליליה באויר, כעננה זו שחולפת מהר על-פני השמים ומשמיטה בחפזה טפין טפין... התחילה דבר-מה משופן וחדלה. החליפה התוים. נזדמן לה רובינשטין, התחילה בקטע והניחה.

— איני יודעת מה אנגן? אמרו לי אתם, במה אתם רוצים?

מרטוב שעמד על גבה, נתן אליה, להביט כביכול אל התוים מעל לכתפה, ולחש לה:

— פֶלציה! מדוע הנך כה נרגזת?

— היה לי היום חולה קשה. עיפתי — ענתה בלחש.

מרטוב הרים ראשו ואמר בקול:

— אולי תנגן לנו הגברת קריינין את הבַרקָרולה של צ׳יקובסקי? הלא היא כל כך חביבה עליה.

— טוב, אננן את „נגוני הסתיו".

פוליה ישבה בפנה רחוקה על יד סטש. הסירה מעל חזה את צרור הסגליות, הריחה מהן, כשורקה, מתוך כך, מבטים

אלכסוניים כלפי הנער השתקן, הבישן ובלתי-השגור, שאינו גורע את עיניו ממנה. שאלה אותו אם הוא יודע לנגן. נשמעו צלילי הפסנתר והוא הספיק לנענע לה בראשה במקום מענה חיובי. החזירה לו מבט שותק וטוב.

קריינין נגנה מתוך הזכרון. הנעימה הנוגה-עורגת התחילה עוטפת לאט-לאט את נפשה ביריעת ערפל חמה. הצלילים המורעים לה טפטפו לתוך מעמקיה, וחתרו מתחת למעבי הנפש כפלג חבוי זה. נפתחה שם פרצה והנוזל הרותח שהיה אצור שם כלַבה, התחיל שותת, שותת, נגר ושוטף בכל ורידיה, הגיע עד לקצות אצבעותיה... את עיניה עצמה. את נפשה נגנה.

...רוחות קרות מנשבות. הנה טפות הגשם הראשונות. מטפטפות ונוקשות הן בשמשות החלון כאצבעות ומבשרות: הננו! הננו, טפות הסתיו הראשונות! אחרינו באות עוד, עוד... על השמים עננים ימתחו, זעומים, נואשים, ללא-תועלת. סערות מיללות תפזרנה את שארית ריחות הקיץ, תשבנה צנתן על פליטת האהבה והשמחה... מַהרו וכַלו את משתה החיים, נמרו לשתות את מותר היין בגביעים: נובלות השושנים, כבות המדורות... אוי לך, חֲלֵכה, אם פקפקת ולא שמחת בחגך! הלילות הקרים והכבדים ללא-סוף הנה הנם באים, הדליקו אש על האח!.. הננו נטפי הסתיו הראשונים, אחרינו באים עוד, עוד..

הצלילים האחרונים נועו. שתי ידיה צנחו על ברכיה, ורגע הביטו עיניה המעורפלות אל המנענעים, כתוהה על הלום שנו...

פוליה וסמש מחאו כף.

— על מה מהרהר אדוני? — שאלה קריינין את מרטוב, כשהחזירה אליו את ראשה.

מרטוב ישב מכונס בנַקליט, כשידיו תחובות בכיסי מכנסיו, כאלו קר היה לו. התנודד כמו משינה, כששמע שאלתה, ואמר:

—בשעה שנגברתי נגנה השבתי על ההולך בדרך בליל סתיו בלא ירח וכוכבים. לילה ללא-אור, דרך ללא-קץ. קר לו. הוא זוכר בית. זה כבר יצא ממנו. שם אח מבוערת. מנורה דולקת. ידידתו עומדת ומחממת כפות ידיה הקרות על פני גולת-המנורה, ומבט עיניה אובד בִּשְׁחור החלון... מטקטק השעון מתוך תנומת-הזיה. האש העליזה בקמין פוצחת הרישית וצוחקת לה... רחוק רחוק הוא הבית מאחריו. זוכר הוא: רצועות-אור אדומות פרצו דרך החלונות החוצה, פלחו החשכה, כאלו התכונו להאחז בעקביו, לעצור בעדו. כאלו התחננו לשוב... אותן רצועות-האור נפסקו זה כבר. ואבדו בתהום-הליל... הוי, לילה ללא-אורה, דרך לאין-קץ!... אשרי ההולך בליל סתיו ובחובו מעט אור לחמם נפשו. הוא זוכר בית...

קולו היה כל-כך מתוק ורפה — היה דומה לחולם בהקיץ.

קמה חנב׳ קריינין, התיצבה נשענה בשתי ידיה אל הפסנתר מאחריה ופניה אל החדר. הביטה אל מרטוב מבעד לדוק הזיה שנקרם על עיניה. מה אוהבת היא אותו ברגעים כאלה, כשהוא מדבר דברי אימפירוביזציה בקולו המכונס, הפנימי, האטום קצת. קולו, תנועותיו, עויותיו, מבטיו — כל אלה אפפו את נשמתה, לפפוה, עטרוה כעין קיסוס צפוף, לוהט, מתוק. רק מבעד לקיסוס זה, רק מבעד לסבכה זו נשקפת היא אל העולם שמחוצה לה... אלי! למה הביא הנה את העלמה הזו? תמיד היה מדבר אל פלציה ש ל ו, רק לשטה, והיא למדה לקלוט את דבריו, חצאי-דבריו ורמזיו, לָאֲרוֹת אותם מעל שפתיו

כמו נשיקות, ולמסנם שם, במעמקיה... עכשיו הוא מדבר אל שתיהן, הוא מתכוין בדבריו גם אל זו... למה היא לו? למה היא לשניהם, עלמה זרה זו? הנה היא יושבת קצת כפופה לפניה ומביטה מתוך כובד-ראש בעיני מרטוב. צרור סגליותיה נשמט על הקרקע לרגליה, בלי שהרגישה בזה. ממש מתבונן אליה כמו אל דבר שאינו בעל-חיים. נער מגוחך! וזהי העלמה הראשונה שנזדמנה לו...

— ואיך מצאה העלמה זינגר את נגינתי? — שאלה בקול עמום.

—נפשי יצאה בנגנה—ופניה פרודי-הרהורים, כמו קודם — כשאני שומעת איזו מוסיקה טובה, יש לי רגש כאלו איזה ידיד טוב ועצוב בא לבקרני... ושנינו מעלים מתהום-הנשיה זכרונות נשכחים ונוגים מאד...

פתאם כאלו התחרטה על דבריה, משכה בכתפה, הניעה ראשה, ובצחוק של קלות-דעת:

— אבל אין אני אוהבת זכרונות, אני מניחתם לעת זקנה. לפי-שעה די לי במה שיש לי בהוה...

קריינין קרבה אל מרטוב, שישב אצל החלון. הביטה החוצה, ואמרה אל עצמה:

— סתיו... כבר סתיו...

הוא לא זז. ידיו נעוצות בכיסי מכנסיו, ראשו שמוט קצת למטה. בקול הוזה:

—כן, סתיו... אני אוהב את ימי הסתיו הראשונים. אלה הם הימים שהשמים, העצים, האויר מדברים בדממתם באופן ברור ובאופן עצוב מאד, יותר מכל ימות השנה...

— הראית את האילנות בגן הבַּסְטִין? היום טילתי שם. אש, אש!... דומה, לפני המות תמיד כך... העלים נושרים כדמעות, בזהירות כזו, בדממה כזו... כחוששים שלא להפריע הדממה, שלא להקים רעש בנפילתם...

השפיל עוד יותר את ראשו אל חזהו ושתק. מן הקצה השני של הטרקלין הגיעו קולות סטש ופוליה, כשהם משוחחים יחד חרישית. קריינין הוסיפה להביט בחלון ושפתיה דובבו בלחש בפני עצמה:

— אמת אמרת קודם. אשרי האיש שהולך בדרך ומעט אור בחבו להחם נפשו... הוא זוכר בית...

הצליף מבט בוחן מלא דאגה ושאלה כלפי האשה העומדת על גבו.

הגיע אליהם קול פוליה מספרת:

— ואצלנו ברוסיה כל תלמידי הגימנסיות יודעים לרקוד. כולם הם שם קַוָלירים.

— ואנחנו — עונה סטש — לומדים מוסיקה, ציור, מתעמלים הרבה, מטיילים, מתהלקים במחלקים ובנעלי-שלג. היודעת העלמה להתהלק?.

— לא. ואם ילמדני אז אדע.

— מוטב, אלמדנה.

— ואז נעלה אל הסליב להתהלק שם...

— אח, מה טוב!

לאזני קריינין הגיעו דברי בנה ורעד קל עבר אותה. בקול רך:

— חביב! דומני שהבטחת לעלמה זוגר דבר שלא תוכל

לקיטו. כל עצמותי רוחפות מפחד, בזכרי מה שקרה אותך בשנה שעברה... בשנה שעברה, על הסליב סעדו רגליו תוך כדי החלקה וכפשע היה בינו ובין התהום. אנא, יקירי, אל נא תבטיח כזאת...

— אמא! הלא אך מקרה היה אז...

— ...שיכול להשנות.

— אם נפול התהוםה שוב לא יתוור המקרה.

קריינין הודעועה כלה לשמע הדברים האלה:

— הה נבירתי! אל נא... בשם אלהים, אל נא תדבר כדברים האלה...

צחק מרטוב:

— האמהות במדה שהן אוהבות, הן נאחזות באמונות טפלות...

— כך הן בכלל הנשים האוהבות — העירה פוליה.

פני קריינין היו רציניים באמרה:

— כאלה וכאלה לא אהבתן ולא חייהן בידיהן הם.

פוליה קמה ללכת. ובעמידה:

— האומנם? ואני סבורה הייתי, שהאהבה היא השלטון היחידי והמחלט של האשה...

מרטוב קם אף הוא. הגב׳ קריינין וסטש לוו אותם עד המסדרון. שם נתעכבו ודברו עוד דברים אחדים על הנשף. סטש נעלם פתאם, ושב בצרור הסגליות של פוליה, שצנח על הקרקע.

— תודה, מר קריינין — אמרה פוליה כשזה הושיט לה את פרחיה — אני מתחילה סוף-סוף למצוא קורת-רוח מתלמידי הקולינ׳ השויציים.

הוציאה מהצרור זלזלים אחרים ומסרה ל„אבירה העשוי בלי חת״... ממש התוה קידה בפנים מתולעים.

האם ובנה שבו אל הטרקלין דוממים. היא נגשה שוב אל החלון, ומן רב לא זזה ממנו כשידיה מצולבות על הזה.

התזירה פתאם ראשה והרגישה בבנה שיושב בלא תנועה על מקומו.

— עדיין אתה כאן? לך לישון.

ומיד שכחה בפקודתה, ושוב נפנתה אל החלון.

— ליל מנוחה, אמא! — אמר ממש אל גבה, ופרש אל הדרו.

בלא נשיקת אם הלך ממש לישון, זו הפעם הראשונה בחייו.

...בחדרו היתה אפלה. דומה שהוא מבחין באפלה את המסגרות השחורות של התמונות על הקיר. דומה שהתמונות זעות בתוך המסגרות. לבו מלא איֻמים. בקומה שממעל השמיע שעון אחד דפיקות אחרות. טרם גמר ענה לו שעונם מחדר-האוכל. ושוב נשתתק הכל. אוטומוביל עבר ברחוב, ועל פני תקרת החדר הסתובבו רצועות אור וכבו. מי נוסע שם בחשכה?... כצללים נחו על לבו דמיונות ותמונות, פוזים ונאורים, כרצועות-אור אלו שחלפו זה עתה על-פני התקרה, דמיונות ותמונות משונים שריה סגליות נודף מהם ורחש להם כאושת שמלה... חרקה הדלת חרישית. צל לבן נכנס. ממש התחלחל. הצל קרב אליו ופסיעותיו לא נשמעו. הנה נכפף אליו.

— אמא?

— העדיין אינך ישן, בני ? למה אינך ישן ? — הלחש היה כל-כך מתוק.

— אמא ! אתחלק נא בנעלי-השלג על הסַליב...

— נומה, בני, נומה !...

הרגיש הנער על פניו נשימת אמו החמה. נשקה לו ומיד נעלמה.

ממש לא יכול להרדם. למה זה היו פני אמו רטובים ?

VI.

הרובע שַׂמְפֵּל כבר נרדם באפלת נגוהיו, בשעה שמרטוב ופוליה יצאו מבית הג' קריינין. מרטוב הרגיש את הלילה חסר-הכוכבים כעננה חמה ורכה שאפפה אותם. עננה זו כאלו הפרישה אותם מן העולם כלו. רק שניהם לבדם, הוא ופוליה. בדידות האפלה השרתה על הלב עצב קל ובלתי-נתפש כערפל. זמן רב הלכו שותקים ומקשיבים אל הרהוריהם בלתי-הברורים אף הם וספוני המוסיקה של הגב' קריינין, כרפי-ספר ששומרים ביניהם ריח של פרחי-אשתקד...

פולית התחילה מזמרת בנהימה חרישית איזה נגון שעלה בזכרונה פתאם.

— מה זה? — שאל לנגון.

— זהו שיר עממי יהודי... שיר עצוב על מלך ומלכה שהיו מאושרים, ואשרם נהרס אחר כך... שיר עצוב... הוא חביב מאד על אינהורן.

— מי זה אינהורן?

— אותו צעיר שאת תמונתו ראה אצלי באלבום...

— א, אותו בחור בעל הבלורית הנבוהה? הייתי רוצה להכיר את העוף הנפלא ששמו איינהורן.

— הרי זה מין עוף... מין עוף ש... אולם, תיכף נוכל לראותו, אם רצונו בכך.

ירדו אל גן האוניברסיטה. פנסי הגן החוורים החשיפו זעיר-שם ענפים כתומים, צלעי נזעים, אך את הסודות הצנופים בין האילנות בכל-זאת לא גלו... נזכר מרטוב בדברי הג׳ קריינין. אכן, יש ינון בדמי האילנות בסתיו. העלים נושרים בלי הפסק גם ביום לאור החמה, גם בלילה, באין איש רואה אותם, באין איש שומע אותם, כרמעות חרישיות... בין השדרות — שפשוף פסיעות, אשי סיגריות, לחש... והעלים נושרים, נושרים, נושרים...

פוליה חבקה זרועו ומשכה אותו מן הגן לעבר בית-הקהוה לנדולט.

— להיכן?

— שם נראה אותו.

— את מי?

— אותו עוף... — לחשה לו ספק בצחוק ספק ברצינות כמי שזומם מעשה חטא.

משכה אותו, בלי לשאול את פיו, אל אחד החלונות של בית-הקהוה המכוסים בוילאות בד צפוף. משני עברי הוילון היו רְוָחִים פנויים. פוליה הדביקה פניה פעם אל רֶוַח זה ופעם אל רוח זה, הסבה ראשה אילך ואילך, התיצבה על בהונות רגליה, גחנה למטה, בקשה, חפשה. מרטוב עמד מאחריה תָמֵהַ ומחכה לסוף הדבר, מבלי שהבין מה יזמה הנערה הזאת.

— איננו! — קראה לבסוף כנואשת, כשהסירה את פניה מהחלון ומהרה להסתלק משם.

אחר כך אמרה נעצבה:

— בכל ערב הוא יושב כאן בפינתו. אני רואה אותו מכאן דרך רוַח הוילון. היום לא בא... לא בא... מפני מה לא בא — אינני מבינה...

נתן בה עינים שואלות, תמהות. הפנתה פניה ממנו ובכוונה מיוחדה הסתכלה בפנס הרחוב.

הציע לה ללוותה אל ביתה, אך היא מאנה לשוב הביתה.

— לתינוקות שכמותת הגיעה השעה לשכב כבר בעריסה.

— אני אוהבת לטיל לבדי...

הסתכל בה: פניה כמרומה נעשו פעוטים וסחודדים. כאלו קר לה. עוררה בו איזו רחמנות.

— אף אני אוהב לטיל לבדי.

עמדה, הביטה אליו. פניה נעשו קשים. בין עיניה רעד קמט קטן.

— ואם כן? — והוציאה את זרועה מתחת לזרועו.

— ואם כן... נקח אוטומוביל ונסע לטייל מחוץ לעיר.

הרעיון הזה מצא חן בעיניה, והקרח על פניה — נמוג. ופתאם — הפשילה ראשה וצחוק, צחוק טוב של קלות-דעת וחסר-דאגה פרץ מפיה...

האוטומוביל עבר לארך חוף היאור. מהחוף שמנגד צוחו אורותיו האדומים של הקורסל, הדומה מרחוק לבירת-פלאים שבאגדה. באמצע היאור בערה לה בענות-תוגה, כהזיה בודדה, עינו הכהולה של מגדל הצופים, ביחידות, באפלה. בערה לה, ואחותה, הכחולה כמותה, התגודדה ממולה למטה במים, רועדת ושואפת לעלות אליה מן המים ואינה יכולה...

— הלילה הוא כל כך נחמד, ואדוני שותק.

— אני שותק מפני שהוא כל כך נחמד.

— כשטוב לי, כשאיזו שמחה באה אל לבי, אני מרבה לפטפט ולצחוק. ורוצה שאף אחרים יצחקו עמדי.

ואחרי רגעים אחדים:

— יש בני-אדם שאוהבים להתאונן, על שאין להם לפני מי לבכות בצר להם. איני מבינה זאת. לבכות צריכים בחשאי. ולצחוק...ה, עם כל העולם! לצחוק לעין השמש!... כמעט כל האנשים הקרובים אלי אינם יודעים לצחוק.

ופתאום:

— ברישקוֹבָה שלנו אין הבריות צוחקות כל עיקר.

רצה מרטוב לסנוט בה ושאל אגב הבטה אלכסונית:

— ואינהורן שלה?

— אינהורן? ה-ח-ח... אינהורן ש ל י? שלי! ה-ח-ח... לא. גם הוא אינו צוחק. הוא ממתח את עצבי; בשעה שהוא מדבר עצבי הם השומעים... הוא מדבר יפה, באש...

פתאם הגיח לקראתם, מתוך הלילה, ה„לונה-פַּרק" עם שפע אורותיו, עם נהמת המוסיקה שלו, כלוע פעור מפיק אש... אך האותומוביל חמק עבר; האורות והמנגינות שאגו זמן-מה מאחריהם... צנה קלה נשבה עליהם מהיאור ומהכרמים אשר על חופיו התלולים. צמרמורת הלפה גופה. נלחצה אליו והוא כסה עליה במעילו. נשתתקה ושוב לא פצתה פה.

שוב הרגיש שהלילה עוטף אותם ומפרישם מן העולם. סוף-סוף מי היא עלמה נכריה זו? מי הוא?... מה הדבר שהלילה הזה הורש על ש נ י ה ם? איזו מזימה הוא חורש שתתגלה רק לאחר כך?... פרדסים וכרמים שחורים עוברים על פניהם. מבעד

לרשת האילנות נוצצים וכבים הלונות הוילות זה אחר זה, זה אחר זה, וִילָה – ולילה, וִילָה – ולילה. כשביבים בודדים, כקטעי חיים מובדלים ובודדים, וכל אחת מאירה לה לנפשה היא... פתאם נוכר כי פֶּלֶציה נגנה את הבַּרקַרוֹלה בשאר-רגש, ונסגרת מאד היתה. איזו עגמה ענתה אותה ורצתה להסתירה ממנו. מה היא עושה כעת? ודאי שאינה ישנה. שוכבת לה פרקדן, כהרגלה, ועיניה פקוחות כלפי החשכה... ופוליה שותקת. קר לה אף-על-פי שנשימתה לוהטת את צוארו. מי יֵדע רחש הלומותיה של הקטנה הזו?... האוטומוביל טס, טס... מרטוב חשב: כך הם החיים. הכל חיים בשביל עצמם והכל בורחים מעצמם...

הרכין ראשו והסתכל בפני העלמה. כלה היתה מכונסה ומכווצה בתוך מעילו. ככתם חור הכסיפו פניה.

— פוליה! — לחש לה — האומנם האהבה היא שלטון?

פוליה הזדעזעה כלה בתוך המעיל שלו.

— בודאי, בודאי! — קראה בהתרגשות כאלו נתפשה בסתירת-מה, כאלו מצטדקת — אהבת האשה היא שלטונה, אבל... לא על הגבר! האשה שאינה מסוגלה לשלוט באהבתה אינה כדאית לכך... הילדים והאידיוטים הוזבים אל פיהם כל דבר יפה ונוצץ. יש נשים שנוהגות כך באהבתן... את האהבה אין לתפוש, אין לאכול... צריכים רק לאהוב, ודי בזה... יותר שהאהבה היא רחוקה, יותר היא יפה, יותר היא בת-קיום... צריכים לאהוב, ודי בזה...

פתאם זרקה מעל כתפיה את המעיל, פשטה לפניה למעלה את זרועותיה השלובות באצבעות כפיהן, וקראה:

— הלא יש, הלא יש אושר בעולם! היכן אבקשנו?...

לא, קשה לחכות, כמו שאדוני מיעץ! יש שאני מסוגלת לרוץ ולשוטט כמשוגעה עד כלות הכחות ולבקש...

נתכנסה שוב במעיל ועוד יותר נלחצה אליו.

ובאותה שעה, כשהעלומים הנסערים היו לחוצים אליו, היתה לו פתאם ההרגשה שבקרבו הוא כבן זה כבר העלומים ואינם, שאת צקון-לחשם הדל זה כבר משמוע. באותה שעה דמה שעולם-האלגביש השקוף עד לאין-סוף, סגור מפניו, שהשמים סגורים עליו, שהוא כלוא בתוך ארון צר. בתוך העולם האלם והכלוא הזה אין חייו אלא סחבה בלויה שהיתה פעם שמלת-אדר...

האוטומוביל טס, טס... סחבה בלויה זו של חייו עפה אף היא, כמו אורות הלילות, ממנו והלאה, אל תוך החשכה, אל הבלתי-נודע...

VII.

דרך ערפל דק ושקוף הסתננה השמש, ואורה היה טועם. היזרַא הביט בבקר סבעד לאותו ערפל אפור-לבנבן הבמה של כלאחר-יד, אחוזת-תנומה. אבל גברה עליו שוב התנומה. פרש אל מאחורי המסך להרדם...

מן הבקר ישב מרסוב לפני שלחן-הכתיבה, ולא היה מרוצה מעבודתו. בעיני זקן קטות ודומעות נשקפו לו תחלונות. וכמו דרך שמשות-סתיו עכורות, הסתכל גם באותו עולם שבקרבו ושעל אדותיו רצה לספר בפואימה הלירית שלו... להקת חזיונותיו המבהיקים, המשתלבים ומתלכדים, מתפתלים ומתפזרים שוב במחולות-דמיון, כעגילי עשן הסיגריות, להקה עליזה זו, כאילו הועם זהבה מחמת גשם-סתיו וערפל נח על הכנפים ותרדמה נִסכה על התנועות. ובחביון-הנפש היותר עמוק, היותר חשך, מאחרי הקלעים של החזיונות והדמיונות, שהוא מטפל בהם כעת, הוחש לו בחשאי חלום עז כשכרון, וטצפה... כשיגמרו אלה את מחולותיהם, כשיכבו וְיִתם המחזה, אז יעלה הוא, הלום זה, שגם שירה, גם תנועה צפונות אתו —

— פּוּלְיָה!...

לרגעים היה מניח את עטו, נשען בגבו אל משען-כסאו

ומביט מתוך יאוש חדל-אונים אל החלונות הדלוחים. עתר ענן הסיגריות מסתלסל מסביבו בקוים דמיוניים ואינו מסתלק. ומרטוב כותב ומוחק, כותב ומוחק... יותר ויותר כבדה, יותר ויותר עצלנית ומטושטשת נעשית מהרוזת הדמיונות ההיים והמתנועעים אי-שם בקרבו, שגם הדוה גם כאב שם חריפים כיין, הרשים כבוקר ומתוקים כתפילה...

— לעזאזל!

דחה מאליו את הניירות וקפץ ממקומו. לא אסף אפילו את עליו, לא החליק עליהם בחבה ולא יִשֵּׁר קצותיהם, כדרכו תמיד לפני שהוא מחזירם אל תיקו, לא כדאי! יהיו מונחים כמו שהם...

נגש אל שלחן-הרחצה ליטול את ידיו, ומתוך כך נתן עיניו בראי שלפניו והסתכל בפני ידיד שלא דרש היום יפה ושאינו מרוצה ממנו כלל. זה שבתוך הראי הסתכל בו כנכלם ומכיר עָוָתו... אותו חלום עז כשכרון, שחבה במחשביו לתוכו, מצא פתאום שעת-כושר, קפץ ועלה מתוך מחבואו, התחיל רוקד על אותה במה, שאך זה עתה נסתלקו ממנה דמיונותיו, קפץ וזרק על ימין ועל שמאל קוי-אור, צחק ורן, והֲרֵי רנתו צללו תחת כפות גבוהות ואפלוליות שבנשמתו:

— פוליה... פו-ו-לי-א-א-ה...

מתוך צפצוף וקף מרטוב את צוארונו, נשל את סוככו ויצא החוצה.

כשדפק בדלת הדרה של פוליה לא נענה מיד. מבפנים החדר הגיעו לאזניו שני קולות צחוק. האחד, צחוקה של פוליה, קל ומצלצל, מקפיץ ומדלג מ מ ע ל, מתאמץ בכל פעם להתגבר

ולעשות קפיצה יותר גבוהה. הצחוק השני — של גבר בלתי ידוע לו, מהלחל עמוק, כבד ושבע.

שוב דפק. הצחוק נשתתק בבת-אחת.

— מי שם?

מרטוב קרא בשמו.

— אה! יכנס נא מהר, יחוש נא לעזרתי, אנא!

פתח את הדלת ונתעכב משתומם בפתח. פוליה שכבה על הספה כפותה, מחותלה ומתבוססת ברעלות ובמטפחות. כהן עמד כורע לפני פוליה ומשתדל למהר לפתח הרצועותיה.

פוליה, מכיון שנשתחררה, קפצה וישבה. סבעד לרשת שערותיה, שהרמו על להייה, נצנץ אודם תנוך אזנה, דומה לעלה פרח תולע קטן... פני כהן הסמיקו והפכו נתושת כהה. קצות שפתיו הפתוחות ונחיריו זעו, רעדו; נשמתו היתה כבדה ועיניו הבריקו בנוגה שמנוני רך. שערותיו היו מהובללות ועניבתו מרושלה. כלו היה דומה לסתכת שעברה באש, נתהסמה, ההרככה והתקמטה... התחיל מספר מה למרטוב. קפצה פוליה לתוך דבריו, צעקה, קבלה, התרעמה. מרטוב לא הבין מדברי שניהם כלום, אך סקר בתמיה את פניהם המשולהבים והמפיקים התעוררות. „אך זוהי נסות רוח! גסות-רוח שבזו!... — קראה פוליה — אני — אך בדרך הלצה, והוא כלסטים ממש... שוטה!”. ומבטה המרוגז נגעץ בנקודה אחת וכאלו נדרה לא לדבר יותר מרוב כעס. כיון שנשתתקה, התחיל כהן שוב את ספורו. בנשימה כבדה עדיין, אך במנוחתו הרגילה ובהומור כבד, התאונן על שגעונותיהן של הנשים. אוי לך אם אתה מסרב להן, ואוי ואבוי לך אם אתה נשמע להן. הנה „זו” רצתה דוקא להיות שעה קלה כפותה. מה דעתו

לשגעון כזה? רצחה לטעום טעמה של תפיסה, חה... מה שייך לאסר, רצחה? הלא מנוחה לא נתנה לו! „אנא, מישא חביבי!" מי שהן זקוקות אליו נעשה פתאם הביבן... „אנא טול וכפות את ידי ואת רגלי! אבל אסרני נא בחזקה, בחזקה!...

שמעה פוליה את המלים האחרונות. לא התאפקה ופרצה שוב בקריאה, ספק כעס ספק צחוק עצור:

— אח, אח! אל נא יאמין לו... שקר... ח... שקר הוא אומר...

וכהן אינו משגיח בה וממשיך את ספורו. „אבל בחזקה, בחזקה", מתחננת היא. רוצה היא לטעום טעמו של אונס, של אדם כפות שאינו יכול להניע אבר. אפילו אם תאבק, אפילו אם תתחנן להתיר לה—אומרת היא—בבקשה לא להשניח... „אבל בחזקה"... — הצחוק חלחל בגרונו, וביחוד הצחיקה אותו המלה האחרונה, שחזר עליה כמה פעמים.

— אבל הלא יש גבול בין הלצה ובין אמת... אוי לה לאשה שתפול לקרבן בידיכם הגברים! — אמרה פוליה עדיין מתרעמת.

— נראה שחביב על האשה לנפול בידי הגברים לקרבן — השיב כהן והתבונן אל כפות ידיו האדומות והמשורטטות בצפרני פוליה שריטות כתלהלות ונבות דם. הוציא את ממפחת-המשי מכיסו העליון וחתל בה את כפו.

פוליה, שעדיין חשה על גופה את ידיו החזקות, את לטיפות הברזל שלו, וכלה בערה מחמת הגפופים וההכוכים החזקים, הוסיפה מסתכלת בעינים מפיקות תרעומת כשהיא מנפחת שפתיה, ופתאום —

— פהה — ח-ח-ח...

ושוב אותם שני קולות הצחוק המתגוששים: האחד — קל, מצלצל, טס ומדלג, והשני — כבד, מודח מן הגרון בכח ודומה לצעדי דוב: הֶ הֶ הֶ...

מרטוב לא חבין מה זה היה לכהן. איזו קליפה קשה התפקעה על פני צעיר זה...

פתאם תפש מרטוב את עצמו בקנאתו לצעיר הזה: חשק משונה התעורר בו שגם פניו יסתמקו מהתרגשות, אהבה ותדוה, שגם עיניו תברקנה, שגם נשימתו תכבד מחמת התאמצות כחות-הגוף ורתיחת הדם בעורקים...

— משונה היה המראה — אמר — כשראיתיה שוכבת אסורה בידיה ורגליה, ושערותיה פזורות.

— כעין בת-המלך השבויה. לא כך?

— ואני הייתי אם כן כבן-המלך הפודה והמציל.

— כבן-מלך מאגדה מוזרה מאד.

— מדוע מוזרה?

— בכל האגדות בני-המלכים הם צעירים בלי שערות-שיבה... ובכלל אין בני-מלכים וקנים... — זרקה לו תשובה עוקצת מתוך קלות-דעת עליזה.

— אמת! — קרא כהן ומפיו נפלט „הֶ" אחד, שִיָר של צחוק.

גם מרטוב צחק לדברי פוליה. אבל פתאם כאלו נפקחו עיניו ונתגלו לפניו בבת-אחת גם האור העכור שבחדר, גם אי-הסדר שבו, גם שמלת-האשה המוטלת בקצה הדרגש, גם נקישות הגשם בחלון, נקישות תכופות, חריטיות, מהוגות ומתמידות, כלאחר-יאוש... והרגשה סתומה וכבדה היתה לו, שלא היה יכול

אפילו להחוירה לעצמו. אך אחר כך, כשנזכר באותם הרגעים באר את ההרגשה המעיקה הזו כך: הוא כאלו עומד בחוץ, מ א ח ו ר י ה ד ל ת, וקר לו, ובבית פנימה – הֶ הֶ הֶ...

פוליה עמדה לפני הראי ותקנה את תלבשתה. מאצל המטה המעולפת אפלולית הקובה, הזדקר וקפיץ פתאם טקטוק השעון-המעורר, והוא מפטפט בלי הפסק כתינוק מפונק ושוטה זה: „טיק-טיק-טיק.. ואני יודע סוד אחד.. טַק-טַק-טַק... תיכף אספר מה שאני יודע... הי-הי-הי... טיק-טיק-טיק..." אל רהלין נגש דבר-מה סמוי-מן-העין, קל כצל, ידוע לו מכבר, קרוב לו מאד, ולא ידע מה זה. האם זה ריח דק-מן-הדק שמרחף כאן באויר? האם זה צבע או הפין שמבטו נתקל בו לרגע ומיד נעלם מעיניו? לשוא תרו ובלשו עיניו בחדר, לשוא נפנת הטמו לכאן ולכאן – הוא לא תפש א ת ז ה...

— ועכשיו, אדוני הסַפָּר... סליחה, אדוני כהן! יואיל נא לעשות את תסרקתי. אה, אדוני מרטוב! הוא אינו יודע איזה כשרון הלך לאבוד אצל אדם זה. בין הסַפָּרים היה האדון כהן יכול להיות גאון ממש...

כהן תחב את המסרק מעל לאזני: „סיו מינוטוס בְּרִישְׁנֶיָה"! (ברוסית: תיכף ומיד, העלמה!) שפשף ברגליו, כרכר אילך ואילך מתוך קידות והשתחויות מגוהבות. כהן רצה להקית בתנועותיו את הסַפָּרים מערי-השדה, והביא את פוליה ואת מרטוב לידי צחוק.

צר היה למרטוב על הצעיר הזה, בפניו הותיקים והרצינים תמיד, בהבעת החשיבות והכרת ערך-עצמו, שלא נסתלקה ממנו אף רגע. מרטוב המל עליו. הלא היה איזה יופי בקשי-המתכת

שבפניו. בידי העלמה הזאת נתרכך, נתמעך, וכאלו הפחת ממשקלו ומערכו. עלמה כפוליה יכולה, כנראה, ללוש גם ברזל. בפעם המאה שאל מרטוב את עצמו אם פוליה אוהבת את כהן. פעמים דמה שאינה מכבדת אותו כל עיקר, וכאילו היא מתיראה מפניו. פעמים דִמָה שהיא קשורה אליו, וביחידות מדברים הם בודאי בגוף שני... כפו האדומה והגרמית של כהן רועדת ודאי כל-שהוא, כשהיא אוספת לתוכה את השערות הנוצצות המהפתלות בקצותיהן כעין עשן פז קל... רז של נקבות לן בסתרן, ואחד מששים שבתאות-גוף לוחש בלהבה החיה הזאת השוטפת על גבה ועל כתפיה... מרטוב ישב והתבונן וזהזהר היהורים, ובתוך כך לא נתקררה דעתו מהדבר הכמוס והמודע לו שחש באויר, כגון מילדיה שנשכחה ושלשוא יגע בנפשו להזָכר בה...

פוליה עקרה מצרור הפרחים, שעמד לפני השלחן הקטן שלפני הראי, פרח אחד, ובלא שההזירה פניה, הושיטה אותו לכהן, ואחר כך עקרה עוד אחד ומסרה אותו, על ידי כהן, למרטוב. אלה היו הבצלות לבנות.

— אה! החבצלות! — קרא מרטוב בשמחה וברעדה. פתאם הכיר את הדבר הנעלם שהטרידו כל הזמן.

— איך זה מצאה בסתיו חבצלות אלו? — שאל כהן.

— בנה של הגברת קריינין. אותה אשה... הלא הוא מכיר אותה, זו עם הצלב האדום... יש לה בן נהסר כמותה. הוא נתן לי אותם.

נפש מרטוב סלדה מהדברים האלה ומהטון שבו נאמרו.

בהדר זה, שיום סתיו מסנן את אורו העכור דרך וילאות הפלוסין, שדהו כבר ושמתגאים עדיין בשלשלת היוחסים שלהם;

בין רהיטי הפלוסים האלה, ששותקים בפני עצמם שתיקה ותיקה ונראה להם, שהיו יכולים לספר הרבה מעברם לפני שנעשו „יורדים“, אלמלא היה מעציב להזכיר את ימי האושר שעברו...— בחדר זה איך נתעו ההבצלות הלבנות, כנסיכות צעירות ולבנות שבאו אל מאורת-דלים ומרעיפות בה את ניחוח עדניהן! „אותה אשה עם הצלב האדום“ חחח... טוב שהפרחים אינם יודעים לדבר, כמו הוילאות והרהיטים. אלמלא כן, אפשר שהיו מפטפטות ומספרות שיש אי-שם טרקלין אדום וקטן, ובטרקלין יושבת היא נוגה ונאה, ובפנה, בקרבת „בת-קול הרחוקה“, מאחרי רשת הצללים האדמדמים, חולמות הבצלות לבנות, עגומות וענוגות כמוה, זוכרות מה, עורגות למה, מקשיבות מה...

— האם ממש היה אצלה? — שאל מתוך איזה צער סתמי.

— מה מגוחך הוא הנער! — אמרה פוליה בצחוק — וביחוד כשהוא מסתכל בי בפיו המכווץ כאלו הוא מוצץ סוכריה. היום שאלני כמה זמן עלי עוד ללמוד באוניברסיטה. ולמה? כ-כה (וחקתה קולו הדק והצעיר של הנער) כשיהיה סטודנט ילמד אף הוא רפואה, ובכל יום ויום עמה יחד יכנס אל השעורים ועמה יחד יצא. ה ח ח...

כמו מי שמסלק מעליו דבר שהיה לו לזרא, כך השמיטה פתאם מידי כהן את שערותיה ופרעה אותן בכונה על שכמה בתנועת-ראש חזקה ומהירה.

— אינני שוטה כלל וכלל — הוסיפה — אלא שלא למד עדין להסתיר את מחשבותיו, וחולם כמו ילד בקול. בחיי, אני מתחילה אוהבת את הנער הזה! הוא מזכיר לי את התפוח

הצעיר שצמח מול בית אבא. בילדותי הייתי אוהבת לשכב בצלו, לטפס עליו ולנֻעֵר ענפיו... רומני שריח תפוחים הולך מגופו של סטַש.

— הנה! — קראה כשגמרה לסדר עליה את שמלותיה, והתיצב נוכח שני הגברים. סודר ירוק ירד מעל כתפה האחת באלכסון כלפי מתניה ושם נקשרו קצותיו בעניבה רחבה בעלת ציצִיות ארוכות. לראשה היתה חבושה מטפחת משי אדומה קשורה לאחור, ומתחת למטפחת בצבץ נזר-זהב של שערות, שנח בהוד-מלכות על המצח.

סלקה ידיה אל גבה, הבליטה את חזה הפורח והנע מתחת לארג האוירי:

— ובמה אין אני צוענית?

הגברים לא אמרו כלום. כהן הסתכל-הסתכל, ופתאם שם את הסיגריה שלו בין שניו הקפוצות והחשופות, גזם אותה בכח, וקצה זנבה נשאר נעוץ בין שניו... ה, לא היתה כלל וכלל דומה לצוענית! יותר מדי שמש, יותר מדי בהירות היו בפניה ובשערותיה. מרטוב השוה אותה בלבו אל אותו תפוח שמול בית אביה, בשעה שזהב ההמה מטפטף מקצֵה נצניו; השב גם על הרי שדמות הקמה בסביבת רישקובה מולדתה. עמדה לפניהם כסמל הבתולים, שזה עתה גמלו; כשליטה ומצוה עמדה בראש מורם, מופשל קצת לאחור, ידיה על מתניה. על פני מרטוב ומעיניו קרנה התפעלות. אך בנפשו כנפה גם תוגה סתומה, אותה תוגת-הכסוף שעוטפת את נפשו תמיד כשהוא מתבונן אל היפה, אם זה אור ירח זולף בדממה בצאלי סבכים שחורים או אלה הם צללים ואורות רולקים זה אחר זה, זה אחר זה על-פני קמה סואנה, או אלה הם צלילי פסנתר הרמוניים...

— הצוענית רוצה לנחש לכם — אמרה פוליה.

נטלה את כפו ההפוכה של מרטוב, התבוננה כביכול אל הקוים והקמטים, כשכנפי נחיריה וזוית שפתיה רעדו מצחוק עצור; — אתה אדוני, נשמתי, היתי! אוהבות אותך ברוניטה אחת ובלונדינה אחת, אך אף אחת מהן לא תנשא לך. סופך, מהנ... להלך רַוָק זקן, לגדל קרחת ולרדוף אחרי ילדות בנות שתים עשרה.

— הֶהֶהֶ — דחק כהן מגרונו צחוק שמן.

— לא רע, לא רע... — מלמל מרטוב בצחוק אף הוא, ובלבד שלא לשתוק.

— ואתה, אדוני, נשמתי, היתי! — אמרה מנחשת על כפו של כהן — סופך לקחת אשה, להוליד תריסר ילדים, לתלוש כל ימיך „תלושים" בבנק, לגדל כרס וקרחת גם יחד...

— ואשתי מה תהא עליה?

אִזו כְּסַנטיפה.

— הֶהֶהֶ... עכשיו תנחש נא לה לעצמה. מה יהא בסופה היא?...

— בסופי אני?

פניה נשתנו פתאם. התוירה פתאם גבה אל הגברים, התיצבה לפני הראי כששתי זרועותיה משולבות ממעל לראשה, ודומה היתה באותו רגע לצַנְתַּר גבוה כליל-יופי.

— מה יהא בסופי אני, מר כהן? — חזרה שוב על שאלתה. ובקול מכונס, יבש ורחוק משול לקול מזמר שעיף באמצע זמירתו: — להיות כפותה... כפותה... ובחזקה ובהזקה, מר כהן!

בדלת החיצונית צלצל הפעמון. פוליה נבהלה, הסירה

בחפזון מעל ראשה את ממפחתה, זרקה מעליה את הסודר, האיצה בכהן ללכת לראות מי זה מצלצל, ואם זה אליה בא מישהו, יעכבו במסדרון עד שתספיק להביא סדר בהדר. אספה שערותיה על הזה והתחילה קולעת צמתה מהר-מהר באצבעות רוטטות. מן המסדרון נשמעו שני קולות של גברים. פוליה קפואה, פתוחה-צואר, נטוית-ראש היתה כלה הקשבה. גל תולע צפוף עלה וצף על צוארה, פניה ואזניה, וסיד אחר-כך חזר וירד. ופניה נעשו חורים-שקופים.

— זה הוא — הובבה בלחישה דקה, עד שבקושי הגיע לאזני מרטוב.

צעיר אחד נכנס אל החדר בתנועות שלוות, מתונות. מרטוב הכיר בו מיד את טופס התמונה שבאלבום של פוליה. לבוש היה בגדים פשוטים ושחורים, שהשתדלות יתרה בסדר ונקיון נכרה בהם. נכנס במעילו שהיה לה מגשם וצוארונו זקוף. הערפל הקר בחוץ כאלו לא התפזר עדיין על פניו. הרושם הראשון שעשה על מרטוב היה של אדם כמוש, עיף ומודקק בלא עת. אך יותר שמרטוב הסתכל בו, יותר תמה על הרושם הראשון הזה. כעין פנורמה מתגוללת ומתפרשה לאט לאט, נתגלו לו גם פני הצעיר יותר ויותר. אחר כך מצא בצעיר הזה גם את העלומים שנעלמו מעיניו ברגע הראשון. היכן גלה את העלומים האלה? אפשר בלבנת עורו הצחה, אפשר בצוארו הדק והגבוה, שהיה מתרומם בצניעות-בתולים מעל לצוארון לבן וכרוך בעניבת-פרפר שחורה. ראה בו גם את הורידים העדינים והכחלחלים, שהשתרגו בבישנות על רקות מצחו הבהיר. ורידים אלה דומים היו לנתיבות כחלחלים, שבהם מטילים ארכות-וקצרות חלומות-

שחרית ותרהורי-נוער. לבסוף ראה, שבתוך העינים השחורות והבוערות באור שוה יש שנדלקות להבות זעירות, כגון פנינים שחורות מנצנצות מתוך קפולי קטיפה שחורה...

הצעיר דרש בשלום פוליה בשפה בלתי-מובנת למרטוב. פוליה הציגה אותו לפניו. כף-יד צרה, ארוכה וחלשה היתה לו.

— הארון אינהורן מסרב לדבר רוסית. הוא מדבר אך עברית או יהודית. והארון מרטוב הוא — מרטוב, המשורר הרוסי... השתדלו נא אתם, אדוני, להבין זה את זה... — דברה פוליה נבוכה, מתרגשת, שמחה ומתביישת בשמחתה זו.

— למה אדוני מדבר דוקא עברית — שאל מרטוב לתומו.

— מפני שהיא שפת המעולים שביהודים — ענה הלז בבת-צחוק מבוישה אך בקול רענן ורזה שלא התאים כלל לפניו הצנומים והחורים.

— אם כן, יש לשער שהמעולים הללו הם מועטים מאד — העיר כהן בלעג נסתר.

פני כהן שונו מן הרגע הראשון לבואו של אינהורן, כאלו שוב התקין עליהם את קליפת-המתכת הקשה שנתקלקלה קצת קודם לכן. סנטרו אף הוא נעשה קשה, בולט וחד. אי-אפשר היה כבר להכיר בו אותו צעיר שחקה לפני רגעים אחדים את הספר מעיר-השדה.

אינהורן במקום תשובה, רק הצליף על כהן מבט אלכסוני בתמיה, כמי שרוצה לאמור: „איך! הגם אדוני כאן? ואני לא ידעתי"...

— ודאי שהם מועטים, מפני שהם מעולים — העירה פוליה על דברי כהן, ותנוכי אזניה הסמיקו.

נזכרה פתאם שכלם עומדים עדיין, נבהלה כאלו עשתה עבירה שאין לה כפרה והתחננה לפניהם שישבו. תיכף תעשה תֵּה. לא? האם אין האדונים רוצים בתֵּה? ומפני מה? הלא ה„פרימוס" החדש שלה... מוטב, יהא כרצונם, אין אונס. אבל לפחות ישבו נא, בבקשה. ובכל-זאת תנסה לשפות את הקומקום. מר אינהורן אינו יודע כלל, שיש לה „פרימוס" חדש ונפלא במינו. מר כהן התמהה לבשל עליו תה. לא כך, מר כהן? בבקשה, בבקשה, ישבו נא האדונים, והכל יבוא על מקומו בשלום...

תנועותיה היו נחפזות, עצבניות. כל גופה היה כנתון להשפעת זרם גַלְוָנִי. היהודית, הרוסית והעברית שמשו אצלה בערבוביה.

התישבו מסביב לשלחן העגול. אינהורן ישב מרוחק קצת, בקצה הספה. גופו היה קצת כפוף, ידיו נחו משולבות על ברכיו הרכובות.

— ומה בחוץ? גשם, ערפל? — שאלה פוליה, כאלו לא ידעה זאת מאליה.

— גשם, ערפל, ובכלל—גועל-נפש—ענה אינהורן בתנועת-יד קלה. האור הקלוש, שזולף אל החדר הקטן דרך וילאות הפלוסין, היה עגום, אפור וקר. ופסת-ידו של אינהורן הבהיקה בלבנינותה.

שתקו. מתוך הקובה, מראשותי המטה, קפץ פתאום טקטוק השעון המפטפט: טיק—טיק—טיק... אני יודע דבר-מה... חי—חי—הי... אני יודע דבר-מה... פוליה תמכה ראשה באגרופה ועיניה נתלו בפני אינהורן. זמן רב ישבה כך, הביטה אליו ושתקה. פתאם פנתה אליו בעברית:

—למה לא ראיתי את פניך זה זמן רב, שלמה?

וצליל משונה היה לקולה הרפה. איזו אנקת עֶרְגוֹן היתה זאת. דומה לא אל הצעיר הזה היושב כאן כפנקס-גב בקצה הספה, אלא אל מי-שהוא רחוק ונסתר נכספה וכלתה נפשה: למה לא ראיתי את פניך? — — —

אל! אנה פנה יפיה השליט והתוגג? כאלו נצטמצמה וקטנה פתאם העלמה. במקום פוליה, אותה פוליה, ישבה כאן איזו בת-ישראל מרישקובה תמה ופשוטה, עניה סוערה... ראשה היה זמן רב נשען על אגרופה, ועיניה היו זמן רב מרותקות בצמאון ובכמית אל פני הצעיר, היושב לפניה, במעילו עם הצוארון הזקוף, ישיבה ארעית. מרטוב התבונן אל שניהם והשב על אותו הֶלֶךְ מכושף, שעליו מסופר באגדה, שהלך וסבב בדרכים מדרכים שונות ועל סביבותיו שב תמיד אל אותו מקום...

אנהורן לא ענה לה מה. אחר שעה קלה של שתיקה, פתח בטון מַעֲשִׂי ויבש. על-אודות הנשף שלהם בא לדבר. הכנסת הכרטיסים תהיה בודאי מרובה. צריכים להתרים מן ההכנסה גם לטובת ה„הדר" שלהם. הרַאדיקלים יתנגדו בודאי, והוא לבדו לא יוכל להם. מה דעתה היא?... אה, מה יבשים היו הדברים, מה מעשים! איזה קול אפור, קר וכלו חול, כסתיו זה שבחוץ, כאפלולית זו שבבית. האומנם לא ידע צעיר רך וטוב זה כמה הכאיב את לב הצעירה?...

גבות עיניה נצטרפו פתאום לשלשלת דקה אחת. עצבי פניה נתמתחו. הזקיפה את עצמה ובקול אטום אך מוצק, אמרה:

— ובמה אוכל לשרתו?

נֵצֶץ בה אינהורן מבט חד כשפוד.

לא הבליגה זמן רב בארשת פניה הקרה. עורקי פניה המתוחים נתרופפו שוב. כלה הפיקה בלבול-דעת, עלבון וצער.

ומרטוב נזכר בכתובת האדומה שבקצה תמונת הרצל ועל שירי הינה, נזכר כאלבום. בערב, בערב — הרהר מרטוב — בהיות העלמה לבדה עם חלומותיה ועם ספרת-נפשה, ונגשה אל השלחן הקטן שמַפִּית רקומה פרושה עליו, ופתחה את האלבום, והתבוננה, וחוה מתרומם, מתרומם... מה זר הדבר, ששם בקצה הספה יושב לו אותו צעיר ישיבה ארעית, בשעה שכהן הוא המטפל בתֵּה, הוא הנכנס לרגעים אל מאחורי הפרגור, למקום שם עומדת מטת פוליה, והריהו מקשקש שם במפתחות, פותח את הארון וסוגרו, מעמיד על השלחן סֻכָּר, רִבָּה...

אינהורן נגש אל השלחן, נטל ספל תֵה, וכתנועה אי-שגירה שלח ידו, בתוך שרוול רטוב עדיין, אל הסוכר, חטט בו זמן רב בכפית, עד שהצליח להעלות בה חתיכות אחדות ולפזר, יותר משהעלה בכפית, על פני השלחן. שב וישב על מקומו. כהן השתטח על כסאו מתוך הרחבת-דעת, פשט ידו ומרחוק בחש בספל שלו, ודבר דוקא רוסית ובאבק אירוניה:

— מה הם אותם ה„חדרים"? מה יעשו הילדים „בעברית הקדומה" שלהם? היאכלו אותה? היהיו מלמדים בשנֵיִן? אין צורך לאמר שלא יוכלו לקנות ליטרא להם בשפה זו...

אינהורן שתק כאלו לא שמע כלל את דבריו. רק לאחר זמן-מה נתן עיניו בכהן כזוכר נשכחות:

— יסלח לי! הזמני שכבודו אמר דבר-מה?

— כן, אדוני! — השיב הלה בבת-צחוק קלה וקנתרנית — אמרתי דבר-מה... שאלתי מה יעשו חניכי „החדר" שלו בעברית שלהם? באיזה מקום בתבל אפשר לקנות בשפה זו ליטרא לחם?

אינהורן, במקום לענות, הוסיף להביט לפניו במבט של פזור-רוח, וקשה היה לדעת אם הוא שומע או אינו שומע מה שכהן מדבר.

— החיים, אדוני! — הוסיף כהן, מרוגז על-ידי שתיקה זו — הם בבחינת בית-חרשת גדול. בית-חרשת קואופרטיבי. הכל חייבים לעבוד בו. הפועלים והעובדים בו הם הם גם האדונים.

שני הצעירים הסתכלו זה בזה. באישוני כהן נצנץ דבר-מה קר ושנון.

מפני שאינהורן לא יצא מגדר שתיקתו, צרף כהן את גבותיו, הבליט עוד יותר את סנטרו, כרוצה לקעקע קיר, ואמר:

— יש אנשים שאוהבים לעוף בעַנני שמים... יעופו להם לשלום! יהיה יותר אויר כאן על האדמה, הֶ הֶ... אך מעופפים אלו, הֶ הֶ... עפים תמיד על אחריות אחרים. להם האידיאלים ולזולתם המפרקת השבורה, הֶ הֶ...

הפעם לא התאפק אינהורן, פנה אל פוליה ואמר:

— השומעת היא, פוליה? ישמרנה הבורא מהִנָשא לבעל שיש לו אוירונים או... אידיאלים! בעלה יעופף לו, והיא תשבור את מפרקתה.

כהן תפף באצבעותיו על השלחן, תלה עיניו בספון וצפצף חשאית.

פוליה היתה שקועה במחשבות, במחשבותיה היא. אך כיון שהגיע לאזניה קול אינהורן קורא בשמה, נזדעזעה בכל

גופה. ופתאם, כמו מתוך מחבוא, הגיחה אל פניה בת-צחוק קלה וחשאית שנשתפכה כפלג-אור. בקול נמוך מאד, כמקשיבה את הוש מחשבותיה שטוותה לה כל אותה שעה בפני עצמה, אמרה כלפי חללו של ההדר:

— המשוררים והמספרים אוהבים לקלס ולשבח את המעפילים והמתפרצים אל על, את השואפים אל השמש, אל הדרור! אלו הייתי אני סופרת, הייתי בוחרת לי לכתוב רק על... זבובים! אל תצחקו נא! על זבובים קטנים ורפי-כנפים הייתי כותבת, שרגליהם דבקו במשחת-דבש. קשה, קשה כאור לראות זבובים כאלה ביסוריהם, לשמוע את זמזום הנואש. הם מתלבטים בכנפיהם, כל מהותם שועת אל עָל, אל מרחב, אך רגליהם דבקו כרבש...

איש לא העיר על זה כלום. לנטה באופן מכוני מן התֵּה הצונן שלה שתים-שלש לגימות, ואמרה שוב, אגב צחוק עשוי:

— אדוני מרמוב! הרי לפניו „תימה" מן המוכן. יכתוב נא על זה שיר, אבל בתנאי שאת מחצית ההונורר ירים לטובת „ההדר" העברי בג׳ניבה, שֶׁמַר אינהורן משתדל לטובתו...

פני אינהורן הפכו אפר. קם ממקומו ללכת. ודרך-אגב העיר:

— ההקשיבה היטב איך צלצלו דבריה האחרונים?

אינסטינקטיבית, בלא שידעה בעצמה מפני-מה, קמה אף היא מעל כסאה, והתיצבה מאחרי כסאו של כהן. נשענה בשתי ידיה על גבו של הכסא, מתוהה כמיתר ובעינים סגורות למחצה שאלה מתינות ובבושת:

— איך צלצלו דברי? — .פניה היו קצת חורים.

— כדברי גברת עשירה שעוסקת בפילנטרופיה... רצוני לאמור, כגברת שבעלה הוא בעל נכסים גדולים... למשל נאמר, נו, בעל בית-חרושת גדול... וכיוצא בזה.

הפשילה פוליה פתאם את ראשה ופרצה בצחוק ממושך:

— נהא — ח—ח — ח...

זה היה צחוק כבוש, שפרץ יותר דרך הנחירים מאשר מהפה, שלא נפתח כמלוא שעורו. הניחה כפה על ראשו של כהן, וקראה:

— השומע הוא, ארוני כהן? דברי מצלצלים כדברי בעלת בית-חרושת... בודאי בית-חרושת של ברזל... נה ה—ת—ח... מה דעתו לזה? השמע לפתות היטב? — ובתריקת-שנים ובכל כח אגרופה הקטן אחזה בבלוריתו וטלטלה את ראשו אילך ואילך, עד שפני הצעיר נעוו מכאב, וצעק.

פתאם הרפתה את אגרופה והפיחה באופן מיכני שערות קצרות אחדות שנשארו מבצבצות בין אצבעותיה.

נפשו של מרטוב היתה עגומה מאד מכל מה שראה ושמע. לא ידע אם זוהי הרגשת בדידות או קנאה. קנאה במי? במה? אף את זאת לא ידע.

רצה אינהורן ללכת וכאלו שכח מה צריכים לעשות לפני יציאתו. עמד כמפקפק. רכס את כל כפתורי מעילו, ושוב פרפם. נזכר פתאם, אמר „שלום" חטוף ויצא בחפזון.

מיד אחריו נפרד גם מרטוב מפוליה ומכהן ויצא.

בין-השמשות הסתויות המוקדמות אפפוהו. עמד והביט נוכחו בעינים עכורות, כזה שמשתדל להזכר במה שעזב או שכח

בבית מאחריו.) אותו חלום צעיר, הריף ועז שֶׁרָן בקירבו בדרך לכתו אל פוליה — אַיו ?...

במרחק-מה מסגו ראה את גופו של אינהורן הכפוף והמטולטל ביד הרוח. דבר-מה סתום רתק אותו כלפי האיש הזה, והחיש צעדיו. אינהורן כלו מכונס בצוארונו הזקיף, בכובעו המשולשל, לא הרגיש בו החלה. אחר כך נהרו פניו וקרא בשובע-רצון, כמי שספחד ללכת יחידי: „האם אנו הולכים שנינו בדרך אחת ?".

שניהם מצומצמים בתוך מעיליהם המרוכסים, עברו שותקים את סימטאות השֶׁפל. מכיון שיצאו אל רחוב הרוגה, אחז אינהורן משהו בזרועו של מרטוב, נלחץ בגופו אל צדו ולחש לו. מחמת רעש הרחוב לא נשמע לחשו. וחזר ואמר.

— מה ? מה ? — קרא מרטוב כמקיץ משנה.

— אני אומר... אני שואל אם אדוני שמע מה שאמרה הנב זינגר על אדות הזבובים... הזבובים והדבש ?...

— כן. שמעתי.

— הלא אדוני מכירה מכבר.

— מילדותה.

— וכי ראה את פניה בדברה את הדברים הללו ?

— בנשמת הנערה הזאת אין זכל הלק וישר. ובדרך כלל... רק השד יבין מה שנעשה כאן!

אינהורן הרפה ידו וגופו נכפף והתכווץ עוד יותר. בלבו של מרטוב התעורר רגש חם וטוב כלפי הצעיר. איזו סקרנות דחפה אותו להתקרב אליו.

נכנסו אל בית-הקהוה „הכתר", שעל הוף היאור. בפנה

רחוקה ישבו שניהם. מרטוב התבונן זמן-מה אל פניו המעוגים והחורים של אינהורן, אל עיניו השחורות והיפות, ואיזה יצר גרה אותו להכנס עמו בשיחה על אחות פוליה. אינהורן קדמהו ואמר:

— אם כן איפוא, אדוני מכיר אותה מכבר?

— משנת העשר שלה אם לא קודם לכן, מעירת מולדתה בפולֶסיה.

— כן, כן. היא בת עירה. העירה היהודית הקטנה שלנו! — קרא בקריאה של התפעלות בלתי-מובנת לבן שיחתו.

— אני זוכר אותה עירה — אמר מרטוב — עירה דלה מרופשת ומפגרת בכל. הצעירים והצעירות מתמלטים ממנה אחד אחד אל הכרך... נִצָלים באיזה אופן שהוא מן העירה... הנה גם פוליה...

אינהורן עשה בגופו תנועה חזקה על כסאו:

— נצלים? ממה נצלים? אבל אמת... מן העירה המנוסה היא גדולה. שנים רבות היה משתמר בה יין היהדות והחיים היהודיים עם גרדם וריחם. מכיון שנפתח בעירה פתח כלפי הכרך והציוויליזאציה כביכול, נתחמץ יינה ונסר ריחה...

מרטוב לא הבין יפה לדברי אינהורן, ומפני שדבר יהודית נראו לו דבריו עוד יותר מוזרים.

אחר רגע קט, הוסיף אינהורן:

— אך פוליה נשתמרה. נשתמרה גם כאן. הביאה עמה לשוויץ, את ריח היהדות...

על פניו ההורים רעדה אדמומית קלה, ובעיניו — אותו נצנוץ של מרגליות בין קפולי הקטיפה.

— בקרבת פוליה — המשיך אינהורן — יש שאתה שוכח את ההרים האלה שמסביב, ואתה זוכר שוב את אגם עיר מולדתך עם הגשר הרעוע, עם בית-התפלה הישן על חופו, עם הבאר והקולב הגדול שבחצרו... פעם אחת באתי אל פוליה בערב, ומצאתיה יושבת בחשכה. קראתיה לילך עמדי אל הקינו, והיא: „יש לי כעת השק לילך למקום אחר" — „לאן?" — „אל בית-התפלה — אומרת היא — הלא ליל יום הכפורים עתה. רצוני לשמוע „כל-נדרי"... אינה אדוקה כלל. מן העירה היהודית באה... אח, פוליה!... — ומאין יכולת להביע מה שבחובו, עשה בזרוע סחוג באויר, שהיה בעיני כרטוב כהבעת דבר מרכב, סתום ובכל-זאת מלא חן למראית-עין — אלו היתה זקנה, היתה, אני מצייר לעצמי, חוזרת על הפתחים עם מטפחת אדומה ביד ומקבצת נדבות לטובת איזה „תלמוד-תורה", כמו שעושה אמה בודאי שם בחררה, לפני שעה קלה, הבינותי כמה יקר לה בית-הספר העברי...

— הרי... הרי... אם איני טועה, להיפך!

— להיפך, הוא אומר?

אינהורן הסתכל בו זמן-מה בבת-צחוק קלה של מנוד-ראש, כמי שאומר: „שמע, חביבי! צר לי מאד, אבל הלא אינך מבין כלום בעניני נשים"...

אחר כך נכפף אליו ואמר כמגלה סוד:

— הנשים אוהבות לעלות אל הגלגלתא. הן אוהבות את הצלב גופא...

ואצבעות ידו הרקות והצנומות רעדו על גבי שיש השלחן בקצות מיתרי כנור שפקעו...

מפני סבת-מה התלקח בנפש מרטוב, לשמע דברי אינהורן האחרונים, שמחה של פלציה שהלך אותה כשביב-אש. עיני הצעיר היו נעוצות בו, ומרטוב לא הבין מפני מה הרגיש איזו בושה בפני איש-שיהו... פלט מפיו רצועה כהולה של עשן הסיגריה, הציץ בפני אינהורן באירוניה, ואמר רק בכדי להסתיר מבוכת-נפשו:

— הרי זה תכסיס הדש לצוד לב נשים: להרבות יסוריהן. כך?

אינהורן הרגיש באירוניה הקלה של השאלה:

— ואף-על-פי-כן... ואף-על-פי-כן... יש שאשה דובקת באדם או נפרדת ממנו לא רק למרות היסורים שהדבר גורם לה... כן...

מרטוב עשן, שתק והשב: „הלא הדין עמו, יקחהו שד!... האשה הסובלת מאהבה שותקת... פלציה אף היא שותקת, תמיד שותקה... החוטים שקשרו את שניהם, התמתחו בזמן האחרון יותר מכפי המדה, כל נגיעה קלה בחוטים האלה מכאיבה ומסוכנה... ופלציה שותקת.. תמיד שותקה...

אינהורן תמך לחיו באגרופו ומבטיו רחפו בחלל האויר. צלצול כוסות, חלוץ פקקים מבקבוקים, קריאות גברים, צחוק נשים — כל זה התבולל להמולה אחת דומה להמולת נחיל דבורים. כרובי-הברונזה צחקו צחוק ערמה מוסתר ביצקם מקרנות-הזכוכית זרמי אור חשמלי על פני קרחות הגברים הכפופים כלפי הנשים; פעמים העריכו לגרש לרגע את צל המגבעות מעל פני הנשים ולגלות לעיני כל את העור הכמוש, הפוך, האבקה והקמטים, הקמטים... והנשים צחקו מטוב לב מפני שלא

השדו כלל בתעלוליהם של כרובי-הברונזה... מעל לראשי הנשים ולקרחות-הגברים הנוצצות, חיות ומתנועעות לכל צד הנוצות הגבוהות של מגבעות הנשים, נוצות לבנות, אדומות, ירוקות, כחולות, זקופות, כפופות, רמות, קשות... כלן זעות, נדות, אלו באלו נפגשות, אלו מאלו נפרדות, מסיחות ומספרות ביניהן בלשון נסתרה ואלמה, עושות להמיהן, חורשות מזמות נסתרות על גבר ועמיתו...

פתאם החזיר אינהורן את ראשו כלפי מרטוב. מקצתו מבולבל, מקצתו מתביש, כמי שמכיר באולת דבריו, אמר:

— ישמע נא, אדוני! הלא הוא משורר ובודאי... נהח-ח-ח... ובודאי כבר אהב הרבה בחייו, כמו כל המשוררים. הוא יודע כבר בודאי מה ז א ת?

— וכי לשאל בעצתי הוא מתכון?

— וכי אפשר ליעץ במקרים כאלה? האהבה היא פזמון, שכל אחד שר אותו בקול-אחר ובנעימה אחרת. הבל שאי אפשר לבוא אל אדם מנוסה בכמה נסיונות ולאמר לו: למדני נא, כיצד אוהבים?... אבל לא! לא זאת צריכים לשאול. אלא זאת: למדני נא כיצד נמנעים מאהוב?... אומרים שהאהבה מצמיחה כנפים לאדם, ח-ח... – צחוקו היה עשוי, עלוב. טבל אצבעו במעט הקהוה שנשפך על השלחן וצר בה צורות שונות בתנועה מהירות ועצבניות; אצבע זו הסתובבה על השלחן אילך ואילך כבעל-חי קטן זה שבא ארס אל תוכו.

— אומרים—הוסיף—שהאהבה מצמיחה כנפים. לי נדמה... לי נדמה שהנשמה לקוחת בשבי. איזה שק צר מאד נתון עליה. לי נדמה ש...

לא גמר. המלים ננעצו בגרונו. עיניו הנלהבית בתוגתן העו וסבבו בחלל האולם, כמי שנחנק ואין לו כח לצעוק לעזרה.

„נערי המסכן! — חשב מרטוב שהביט אליו בסימפטיה והשתתפות—ליכים כמה תהיה מתגעגע ליסוריך ולצערך עתה!"

ובמון רך אמר לו:

—חביבי! הנשים אינן יכולות ליתן לנו יותר מחלום על אושר. האושר גופא צפון מהן... הנשים... כן! יש שאתה נתעה ביער עבות. עיף וצמא אתה הולך שולל אחרי סַפֵק מעין מפכה, אתה מסֻכן נפשך ויורד למטה אל הנקרה, שמשם אתה שומע קול המים. פתאם מגיע אליך הקול הזה מעל לראשך, מבין רכסי סלעים... והרי אתה שב אל עקבותיך, אוסף שאריה כחותיך ומעפיל לעלות. עודך מטפס ועולה והנה אתה שומע את המים משוקקים מעבר מזה, ופתאם — מעבר משם... זהו האושר שאנו מקוים למצוא אצל הנשים...

אינהורן שמע מתוך פזור-רוח, אצבעות ידיו הרועדות תפפו על שיש השלחן.

מרטוב קרא למלצר, סלקו ויצאו החוצה.

—יכנס אלי בשעה פנויה! נספפם שעה קלה, אם יהיה לו רצון בכך — אמר מרטוב לאינהורן כשהושיט לו את ידו לפני הפרידה.

אחר כך לוה אותו במבטו:

„הלך לו... הנה הוא הולך לבדו בחשכה ונושא אתו בחבו אושר גדול בלא שידע זאת. יֵדַע לו לאחר שיסתלק ממנו..."

רכס מעילו, נתן ידיו בתוך שרווליו והתחיל מטיל הלך

ושב לאורך תוך האור. פתאם נזכר בשאלה ששאלו אינהורן, שבשעתה לא פגעה בו כלל, ועכשיו מטרה על לבו וגרמה לו כאב: „אדוני בודאי כבר אהב הרבה בחייו?“ כבר אהב!.. מה זה, האם כבר חי את חייו?... הדבורים האלה צללו באזניו כגזר-דין. גזר-דין זה שנאמר לפי-תומו סמן שהתוך הוא, שאין עליו ערעור. „אדוני כבר אהב“, חזר כמה פעמים בלבו. ואם כן... ואם כן.. לאהוב, לסבול, לחיות ולצפות לאהבה, — כל זה הוא ענינם של אינהורן, של כהן! והוא — במטותא מכבודו, ישהה נא לזוז קצת הצדה, יפנה הדרך למחותנים, לאדון כהן ולאדון אינהורן... ואם כן... היותר טוב, היותר יפה והריף, היותר מבהיק שיכול לבוא בחיים, כבר בא. כבר היה ועבר? ופסיק? אולת היא בשנותיו לבקש עוד מה שאליו שמצפים בהדרה של פוליה... אבל כל-כך פתאום! פתאום? ה-ה... מה משונה הדבר שנדמה לו זה לפתאום...

אינהורן, המסיח להומו, כוון אליו את שאלתו בכל עוקצה, כנגן שפוד הד. ועל הודו התיכת חייו מתלבטת... הוא היה נחשב בין הגברים המצליחים, אמנם כבר שיבה זרקה בו, אבל שיבה זו מוסיפה איזה הוד לפניו. יש שהיה שוכב על דרגשו, מעשן ווזכר... זוכר את פטרבורג, את מקרי האהבה שלו הנסתרים והגלוים. וכי אז, במקרים החולפים ההם, לא ידע גם חדוה, גם שכחה-עצמית ולא רק לשעה? האם לא ידע אז גם המית-נפש גם מכאובי-קנאה? אכן כל זה נז כעשן סיגריה, אבל אהבת-העלומים הלא גם היא נצחית איננה, גם היא ממהרת להתנדף כצליל... ובכלל, למה יליל-התולים זה, בשעה שיש לו פלציה? כלום אין אהבה זו מנהילה לו רגעי-אושר? ומה לו

עוד? את, פלציה?... היכן היתה פלציה בת-השבע-עשרה, או התשע-עשרה או בת-העשרים? בורועות מי היתה אז?...

עמד מלכת כחמת כאב הצביטה שחש בחזהו. פצע יש שם ואגב הרהורים נגע בו באי-זהירות.

לא! לא! אף אותן שם ברוסיה, היו כבר נשים בשעה שבאו אליו. את נצני הנוער קטפו אחרים, לפניו, הן היו באות אליו בזכרונות ובלא סקרנות. לא יין בקשו כבר אלא שכרון...

רוח לחה נשבה בפניו. סמוך אצלו, למטה בחשכה, התהבטו המים אל החוף. שתי סירות קשורות התנגפו האחת אל חברתה ביתמות כזו. וטרשוב הרגיש פתאם שבחיים כולם ייש יתמות ועריריות, הרגיש בזה עד לידי אימה. מהו כל הענין הזה שקוראים לו חיים? „ואושר" זה, שהשתמט ממנו בלא-יודעים, ומאפס תקוה לתפשו שוב ולעצור בו, הוא מהלך יחידי באפלה עם געגועים לא ברורים בלב, — „אושר" זה מהו? התלקחות להבת לשעה קלה, צוהת-רגע, ומיד שוב דממה, חושך ודממה...

נזכר טרשוב ברגש שפעם בו היום בשעה שהלך אל פוליה. בעת לא הבין טיבו וטעמו של רגש צהלה וחג זה מהו, מאין בא? ולמה זה אחר-כך, בצאתו מביתה, הרגיש כאלו התעללו בו, כאלו בתחלה טפלו בו ואחר-כך עזבוהו לנפשו מבלי שים אליו לב? יש שנראה כאלו לא מהיום בא אליו רגש זה של טרומה החג, אלא מכבר. אולי מאותו בקר על „בובע נפוליון" כשנתגלתה לפניו פתאם אותה ילדה, שהיה פעם מחבק על ברכיו, כפרי בשל רוה-עסיס ומצפה ליד קוטפת, מוקפה צעירים מעריצים?

ומן רב התהלך לאורך החוף. היאור רבץ תחת עקת הלילה הקר והאפל. רק עינו הכהולה של מגדל הצופים היתה ערה יחידה באישון-לילה. נדדה שנת אחד הברבורים. חלומות רעים בהלוהו ויבדל מזוגתו וממשפחתו ויצא לבדו לנוח על פני היאור בחשכה ובקרה, גלמוד ואלם. המתכונן הוא כבר לשיר את שירו היחידי, שיר המות שלו? כל הברבורים הנעים ונדים על פני המים גלמודים ואלמים בצר להם, הושבים בודאי על השיר ומכינים בודאי כבר חרוזים...-- השב טרמוב. על החוף שמנגד בער הקורסל באחרוני אורותיו, וכתמים ורודים נתזו על המים. יש שהברבור היה עובר בין הכתמים האלה, ואז היה מהבהב וכבה חליפות.

רצה טרמוב ליבב חרש-חרש ככלב בודד ועזוב זה, הרובץ בחוץ לפתח בית בליל סגריר...

VIII.

בשעה השביעית בבקר, הרים סמש בבהלה את ראשו מעל הכר והביט אל השעון אשר על הקיר למראשותיו. אך מתוך כך נזכר פתאם שהיום יום ראשון לשבוע, וחזר והניח את ראשו. שכב בעינים עצומות ובקש להתפוס את קצות חוטי חלומותיו שנתקו וקרעיהם תעו עדיין במחו...

בלב הנער נבעה פתאם מבוע קטן של שמחה. נבעה ונזלה השמחה בכל עורקיו שלוה ומתמסת. כמו שמש קלחה בכל נפשו. יחד עם זה היתה לו איזו צפיה חגיגית. ולא ידע הנער שמחה זו וצפיה זו מַּהֵן? יום ראשון היום, וכמדומה שום דבר יוצא מן הרגיל אינו עתיד להתרחש. כמו בכל יום ראשון לשבוע, „יעבוד" גם היום לפני הפסנתר פי-שנים מאשר בכל ימות השבוע, ובשעת סעודת-הצהרים יגישו פרפרה נוספת, יטיל עם אמו, ישחק בפוט-בול. ומה עוד? לא כלום. ומה היה אתמול? אתמול בבית-הספר קראו את הורץ, ספרו על הֶנרי השלישי ועל ה„ליגה הקדושה"... ושלשום... אח, שלשום!... שלשום הלך בשליחות אמא אל העלמה וינגר לקחת איזה ספר רוסי. הביא לה איזו חבצלות מצורות של אמא. העלמה וינגר שמחה מאד על הפרחים, הריחה את החבצלות, העמידתן במים

לפני הראי, ואחת מהן נעצה כלפושתה מתחת לחוה. הרבה דברה אליו והרבה צחקה אליו. דבריה היו חביבים מאד. טוב היה לשמעם, לשמעם עד אין קץ. חבל, חבל שאינו זוכר מהם אף מלה אחת, ואינו יכול לחזור עליהם בלבו. והוא דבר אליה כנראה דברי שטות. העלמה זינגר הסתכלה בו בפנים שוחקות, ופעם אחת פרצה אפילו בצחוק וקראה: „איזה נער! בפעם הראשונה בחיי אני רואה נער כזה!", נתנה ידה על ראשו וטרפה את תסרקתו, שכל־כך טרח ויגע בה לפני שיצא מביתו. מעשה זה הביאו אמנם לידי בושה ואפילו לידי כעס. „בודאי קטן אני מאד בעיניה". ועתה הומה בלבו השמחה ולא ידע נפשו... בימים האחרונים יש שתוקפים אותו רצונות ותשוקות סתרים. הוא מרגיש את עצמו והנה הוא קל מאד והריהו מתאוה לקפץ ולדלג כתינוק קטן. יש שהוא רוצה לשיר, והריהו מצטער מאד על שקולו אינו נשמע לו. צוחק הוא, ותוך־כדי־צחוק הוא שואל: „למה זה?". יש שהוא תופש את עצמו שבת־צחוק מרחפת על פניו, בת־צחוק סתם, ללא־סבה וטעם, ומתבייש בה. חושש הוא שמא הרגישו בה גם הבריות. ולמה הוא כל־כך מאושר? אל מה הוא מצפה? — אלו נשאל על כך, לא היה יודע להשיב דבר. מה יודע האפרוח החולץ ראשו מתוך קנו ומרנן לקראת זריחת־החמה?... שוכב לו ספטש כשהוא מחבק בזרועותיו את כרו, עיניו עצומות, בת־צחוק על פיו, שוכב ומקשיב אל מה שבקרבו...

פתאם קפץ מעל מטתו, התחיל מתלבש, מסתכל לרגעים בראי, ושוב נזכר ש„מדמואזל זינגר" טרפה בידה את תסרקתו. רצה פתאם לשיר. רצה לשיר את המנגינה שהוא מנגן על

הפסנתר. קולו היה סרוק ורצוץ, כקול נער בגיל הצמיחה. באמצע השירה נשתקע פתאם בהרהורים לא ברורים, שלא גוף להם ולא דמות. פתאם התחיל מסתכל לצדדין, כחושש שמה יראוהו בתקלתו. ליתר במתון נגש בלאט אל דלת חדרו ונעל אותה, אף-על-פי שידע, ששום אדם לא יכנס אליו בשעה זו. נטל כסא והגישו אל הארון. התיצב עליו, ובלב דופק, כגנב, הוציא מתחת הלבנים שעל האיצטבה העליונה ספר קטן. בין דפי הספר היו מתיבשות סגליות אחדות... הריח אותן, והש ריח רענן ומלול מאד. התבונן בהם, נגע בהם באצבע, ומיד מהר וסגר את הספר ושוב הטמינו בין הלבנים. ירד מעל הכסא ופתח את תריסי החלון. אהדים מחלונות הוילה שמנגד כבר היו פתוחים, וכלי ספה היו מתאוררים על ספיהם. ריבה אחת הוציאה מבעד לחלון את ראשה החבוש במטפחת ארומה, האפילה בכף ידה על עיניה והביטה כלפי ההרים. החלבן וכלבו הס"ט-ברנרדי, שניהם רתומים לעגלה קטנה טעונה כדי-חלב, עברו ברחוב. "!Bon jour, Monsieur. (שלום לך, אדוני!) קרא לו החלבן. לפתש היתה הרגשה שריבה זו, חלבן זה והעולם כלו מלאים במהו אותה השמחה המפעפעת, שכולם יודעים ומכירים שטוב להיות, ושכולם משתתפים עמו בצפית-מה סתומה ומרנינה.

סוף-כל-סוף התחילה יחידותו מכבידה עליו. השאון והחדוה שבקרבו לא נתנו לו מנוחה. נכנס אל הטרקלין ונגש בראשי אצבעותיו אל דלת חדר-משכב אמא. הקשיב.

— מי שם? — שאלה הגב' קריינין.

— המותר להכנס, אמא?

— הכנס נא, פטסיו!

בחדרה של אמא היתה אפלולית ואויר מתניק מריח תמרוקים, שהיה כבוש בו מזמן. לא בנקל הבחין הנער את פני אמו החורים מתוך לובן כלי-המטה. נגש אליה, נשק לה והתפלא שפניה כל-כך עיפים.

איזה כובד ירד עליו מתאם: האור והרננה שתפסו בו לפני רגע כאלו נפגעו על-ידי האפלולית הזו ועל-ידי חורון-הלֵאות הזה שעל פני האם.

— מה זה היה לך, ססש, שהקדמת לקום? ומה זה פצחת בשירה בבקר השכם? — שאלה בבת-צחוק קלה ומתוך תרעומת כבושה.

— כלום העירותיך משנתך, אמא? אנא, סלחי לי, אם יקרה! — קרא מתביש -- שכחתי... לא עלה על דעתי...

— שכחת, לא עלה על דעתך... וזה הדבר! — החליקה בכפה על ראשו.

— ההיטב ישנת? — שאלה אותו. ועד שבנה ענה לה, התרוממה על מרפקה מעל הכר, חבקה צוארו, הביטה אל תוך עיניו ותזרה ושאלה רכות: — ההיטב ישנת, בני? — עיניה, שהביטו אליו במבט חודר, שאלו אחרת.

הנער הסב פניו מעיני אמו ואמר:

— ישנתי טוב מאד, אמא, כמו תמיד!

הוא גופא לא ידע מה זה עכב בעדו לאמור לה את האמת, שיש אשר שעות רצופות בלילה הוא שוכב עד בעינים פקוחות ואינו יכול להרדם. חשש שמא תוסיף להקור אותו, השתמט מבין זרועותיה וקם.

— האפתח החלונות, אמא?

— מה זה לך היום? אני במטה והוא יפתח החלונות...

— אם כן אלך לי לטיל.

— ופת שחרית?

— אחר כך.

יצא. מכטי אם מפיקי תהית-ראגה לנוהו.

בחוץ עמד ונשא עיניו אל ההרים. אר כחלחל דק ושקוף חליט אותם, ושרטוטיהם נמוגו והתמזגו עם השמים. „יום בהיר יהיה היום!" — וצחק. נזכר בפחד שנפל על אסא כשרצה לפתוח חלון בחדרת, ושוב צחק. ישב על האפנים שלו ו — טוס!... בין שדרות השפל הרטובות והמבהיקות ספל בוקר, מול השמש הצוחקת והמאושרת, מול הרוחות הרעננות והמלטפות...

הגב' קריינין שכבה במטתה והרהרה בבנה. זה זמן-מה מרגישה היא בממש שאינו שלו. לעלמה זינגר יש השפעה חזקה עליו. כשהרגישה בזה בפעם הראשונה נבהלה. קמה בה דאגה: עצבי הנער חלשים הם, דמיונו נלהב, התרשמותו מהירה וחזקה וגילו... האם אין זה מוקדם, האם אין זה מסוכן בגיל רך כזה?... פתאם בא הדבר והאם עמדה לפניו אובדת עצות. התחלה בקשה תחבולות לדחות את העלמה הזאת ואת בקוריה התכופים. אך יחד עם זה היה לה חשש שמא עצבי הנער יתהדהו על-ידי כך עוד יותר, שמא דמיונו יתלהב עוד יותר, ויסבול. מה לעשות? מה לעשות?

אך שלא-כדעתה התחילה דאגתה זו נמהלת גם באיזו קורת-רוח. איזו מתיקות גרמה לה המחשבה שממש שלה אוהב כבר. ה א ה ב ה ה ר א ש ו נ ה ש ל ב נ ה... כמו לקראת מסתורין

של-קדושה פרפר בה לבה, לב אם. דואגת ונפעמת הקשיבה להמית-סתר בלב, ופעמים לא ידעה, אם לבה הוא זה ההומה או לב בנה...

משש שלה אוהב!... אהבת משש הראשונה!...

יגון מתוק יעטוף נפש האם המקשיבה אל פסיעות אהבה זו הכישניות, החשאיות; דומה שפוסעת היא, אהבה זו, על גבי מרבד עלי הסתיו הראשונים הנושרים בעצב ובדממה על שבילי האם, עם דמדומי קיצה הגוע...

משש שלה אוהב!...

כיון שהוברר לה הדבר, היה לה רגש דומה למה שהרגישה בשעה שהתינוק שלה התיצב ראשונה על רגליו, בשעה שקם ראשונה והלך לו... גל דם חזק וחם הציף את לבה, כשראתה את ילד-שעשועיה, את בן-אונה, והנה הוא גבר, והנה הוא אוהב... אבל מיד נמהל בשמחה זו גם מעין יגון-פרידה, פרידתה מבחר-חיים זה שהיה מעורה בלבה, ופתאום נעקר ממנו ודבק בלב אחר, בלב זר... וזהי פרידת-אם מבנה ששנית קם ועמד על רגליו והלך לו... וזהי גם פרידת-אם מעלומיה היא... כשהאם מרכינה את אזנה אל לב בנה יקירה ושומעת בו פרפורי האהבה הראשונים, הרי נדמה לה, שאלו הן דפיקות הזקנה הרובצת כבר לפתח הייה...

ומאליהן, ברגעים שאינה מצפה להן ביותר, מתנערות מתחת לאפר החיים השרופים, נשכחות חביבות ומרות. פנים מיודעים אך רחוקים ונשכחים מתחילים מסתמנים, כמו מתוך ערפל, בשרטוטים מרפרפים. נזכרת היא באותם הראיונות החולפים והמסעירים בתוך השכת השדרות, הפגישות המקריות והסקוות

בחברת צעירים וצעירות בחדר אחת חתֻרות. הגֻלה הירוקה של המנורה מַשרה צל על פני כלם; הכל מפטפטים וצוחקים ומתוך הצל הזה, מתוך הפטפוט העליז — אותם המבטים השוהים, האלמים, התובעים... בנשפים, כשהיא משתטחת על כסאה, עיפה מרקודים, ומאחורי כסאה אותם הפנים החביבים קרובים אל ראשה, והיא מרגישה בנשימתם המזועזעת את שערות ערפה, והריהי מקשיבה לדברי לחש מתוקים, וצוחקת כמו מתוך חלום... כל זה מתנער בזכרונה כמו משֵנה, והיא הוגה בו שעות רצופות, נכספת להציל מן הנשיה פרטים שדהו ומטשטשו זה כבר.

כך יש שאדם מפשפש בשברי-כליו ובפסולי-חפציו, ובהיסח הדעת מזדמנת לידו קופסה אחת קטנה כרוכה בשרט כחול, ובקופסה חבילת מכתבים שנכתמו מרוב ימים, פרחים שנכמשו... באהבה מיוחדה ובתוגה טמירה בלב, הוא מתבונן בשריד זה של עבר מת, ועל לבו עולות או מחשבות שאך לעתים רחוקות חושב אותן איש: על החיים שחולפים ועל אותו דבר שחור שעתיד לבלוע אותך בסוף בלתי-הידוע...

הגב' קריינין ירדה בעצלתים מעל מטתה, התעטפה, מתוך פהוקים ממושכים, בגלימת-הבקר שלה, פתחה הלונה והוציאה ראשה החוצה. היה בקר סתיו בהיר ונחמד. באויר צף אד לבנבן ושקוף. האפר, הבתים הפזורים במורד ומציצים מתוך ירק גנותיהם, האגם הרחוק המנצנץ וכבה, — כל זה נראה ואינו נראה, מחוסר-ממשות, אלא רומז, אלא מרחף באויר. יד רפה וענוגה שרטטה אותם, והשרטוטים גם הם רפים, אויריים, דקים ויפים. ההרים מסתמנים באופק בכחלחליותם השקופה, וצבא

עבים קלים ולבנים חוגים על צלעיהם. דומה, מחגורת צרפים לבנים חוגרת אותם... עינה של הגב' קריינין נתקלה בוילה שמנגד. „צהרחורה", שמה של וילה זו על שום שהיא קלה, רכה וכולה לבנה-לבנה, כנערה עליזה בעצם תומתה. באביב ובקיץ היה קיסוס ירוק מטפס על כתליה הלבנים מכל צד ועבר, מלפף אותה, נצמד אליה ומכסה בעטרת-ירקרק חרוץ. אך עם הסתיו הלך הצבע הירוק הלך ודהה, והקיסוס הפך כולו תולע. הנה עומדת עכשיו „צחרחורת" יפהפיה זו כמו אשה בשנות עמידתה: כולה לוהטת באש אדומה... רק זעיר-שם זעיר-שם מבצבצת לבנוניתה כזכר למה שהיתה... קריינין הביטה אל הוילה שמנגד וחשבה על החורף הממשמש ובא: הרוחות החזקות יטרפו את העלים האדומים עד לאחד, ועמדה היפהפיה שוב ערומה, אך צחורה כבר לא תהיה כמו שהיתה. רק שריגים שחורים כמו גידים ישתרגו עליה סביב, סביב...

סרה מהחלון והתחילה מתרחצת, מתלבשת ועושה תסרקתה. כשישבה לפני הראי, הקריבה פניה אל הזכוכית וזמן רב התבוננה אל עור פניה. דומה שבזמן האחרון הור ביותר על המצח התמתחו חריצים דקים. ומן הזויות החיצוניות של העינים השתרגו כלפי הרקות קמטים קטנים. „הנה הנה!", חשבה על הזקנה. נפלה בשכמה אל משען-כסאה, ידיה צנחו באין-אונים על ברכיה וחשבה שוב: „הנה היא באה!..." בפזרון-רוח התחילה סורקת שערותיה, מוציאה כפעם בפעם מבין שני המסרק את השערות הנושרות, מסתכלת בהן, כורכהן על אצבעה כעין עגיל ומניחתן לפניה. חוטי הכסף מבצבצים מתוך השפע השחור והנוצץ. והרהורים על הזקנה אינם מרפים ממנה. היא מאזינה אל פסיעותיה. מחכה לבואה

במנוחה, בלי שום כאב בלב. „והיכן נעורי?" — שאלה זו היתה שואלת לפני שנים, כשהיתה עדיין צעירה. זה כבר הדלה מהתענות בה. היא מהליקה במסרקה את שערותיה וכאלו מתענגת על נורידי הכסף המשתזרים בהן ונוצצים מהוך עֲבִי-השחור. אלי! מה רבות הן הנושרות! ימים יבואו וכולן תהיינה לבנות ותמעטנה מאד על ראשה. האומנם? כולן, כולן לבנות?... והראש יהיה קצת כפוף. וקר יהיה לה. התמיד לישב לפני הַקָמין הבוער. וסטש שלה רחוק יהיה, שקוע בקלחת החיים. וכשיבוא אליה מדרכים רחוקות ובלתי-ידועות לה ויספר לה מאהבתו ומשמחתו, מתכניותיו ומהצלחותיו, יבחר לו במתכוין לשון מיוחדה, מלים מיוחדות, „כדי שתבין הזקנה"...

זרקה הלאה את המסרק. קמה, התהלכה בחדר פעמים אחדות, ואחר כך התחילה קולעת מהר-מהר את תסרקתה.

אי-שם, במחבואי-נפשה, ייצבה יראה אחת כמו במארב: היאהב אותה מרטוב תמיד, תמיד? האוהב הוא אותה עתה? לאהבה יש כריתות וגלינות?... הנוער חולף, היופי חולף, אבל האהבה?... אבל האהבה?... אכזרי ונורא יהיה הדבר אם גם היא מוכרחה לחלוף! מרטוב התחיל מבקר את פוליה לעתים קרובות. פוליה מספרת לה לפעמים, מתוך קלות דעת, על בקוריו והוא אינו מספר... וכשהוא מתחיל מסיח לפי תומו על אדות העלמה הזאת, מיד מתעורר בקרבה איזה מרגל-הרש. היא מרגלת כל ניע קל בשרירי פניו, צדה כל מבט, לוכדת כל בת-צחוק על פניו, בולשת בנשמתו ותופשת כל בת-קול של רחש-לב מתוך קולו, וכל-כך היא הרדה, כל-כך היא הרדה... אהבתה הקפדנית יש שמעודדת מרגל-הרש זה שיושב במארב בהוכה,

מסעייה בידו וממציאה לו עובדות; אבל יש שאהבתה את האיש ואת האושר שהוא נותן לה, מתקוממת נגד הרגול, גלחמת בו מבקשת להשתיקו ולבטלו. המלחמה היא תמיד קשה, ותמיד נופלות על שדה-קרב זה שדודות גאותה ואהבת-עצמה, ולבה זב דם...

היא השה צמרמורת קלה בכל גופה, סגרה החלון ושוב ישבה לפני הראי, אך את פניה לא ראתה. ראשה נתמך בסנטרו על כף ידה העומדת במרפקה על ברכיה. מה שראתה קודם מרחוק, נראה לה עכשו מקרוב. המקום, שהיתה זמן ידוע תופשת בחייו, הולך ומצטמצם יותר ויותר, יותר ויותר מתפנה ממנה חלל ריק. ואמנם מה יכולה היא ליתן לו? ולו הלא נחוצים עדיין השאון, הששון והסוער. והיא — כל מאוייה ותשוקותיה משתככים, ומצטמצמים אך בו לבדו! כל תשוקותיה ותאותיה באלו עברו בכור לוהט, נצרפו ונזדקקו בו והיו לאהבה טהורה, שלוה, מחממת ומאירה אך איתנה, קבועה, עמוקה ותמיד אחת, תמיד יחידה. אהבתה אינה עוד לא רוחות, לא סופות, אלא אויר טהור ושקט הממלא את כולה, היא אויר חייה הפנימיים... והוא — נפשו, כנפש הפאון, תמיד צמאה. השקט שבאהבתה היא אינו מרוה אותו, אלא מפריע, כובל.. סוף-סוף היתה צריכה להבין זאת, והבינה... והנה עתה שוב היא לבדה עם ססש, כמו לפני שנים, שניהם לבדם ללא-משען וללא-מחסה, ודוקא בשעה זו, שעת משבר לבנה... והיא מה היא יודעת, מה היא יכולה, היא האם החלשה, בלתי המנוסת, הזקוקה כל-כך לעזר ולסעד?...

צל מלטף של תקוה רחוקה ועמומה רמז לה להרגע.

אפשר שתקוה זו רפזה לה כל הימים במסתרים והיא לא ידעה, וזתה הרימה קול: סמש אהב את פוליה, עז צעירה וכתהוללת זו... כרטוב אינו יכול אלא לענין אותה לכל היותר, אבל אהוב תאהב נער כסמש...

הגב׳ קריינק פקחה עיניה מתוך נדנוד ראש חזק, כאדם שתפש עצמו בהרהור-חטא ורוצה לסלקו מיד...

סרוגזת על עצמה, על הרהוריה המטרידים ובלתי-המבוקשים גמרה בחפזון את תלבשתה, לקחה כוכך ויצאה אל ההורשה הקטנה אשר מאחורי הוילה, לטיול הבקר שלה.

האד הלבן כבר עלה מן הארץ, הכל היה עדיין לח ומצוחצח. ההרים נחשפו כלם ונתגלו כל קפוליהם, בליטותיהם וקמטיהם. בתוך שקערוריותיהם נשתיירו עדיין חתיכות-מוך, בנות-עבים נשכחות, שפגרו אחרי הצבא שחנה שם בבוקר, והלך לו למסעיו בדרכים לא ידועות. בנות-העבים הקלות הללו נוצצו ורעדו כלהבות לבנות... ההורשה בערה בכל צבעי-הסתיו הלוהטים: התולע, הזהב, האזמרגד... בתוך ההורשה היו צנה וצל. אי-שם חדרה השמש והבהיקה הקליפה הרטובה של האילנות, הבריקה שכבת העלים הכתומים שנתגבבו על השביל, על הדשא, על הספסלים החבוים בתוכם עד לבלי הראות. הנה בקצה עלה בודד אחד, בראש זלזל, נתלתה טפה ואינה נופלת, והריהי זורחת ומזהירה לאור החמה כאבן בדולח אחת גדולה... בין האילנות היתה תנועה אלמת ובלתי-פוסקה. העלים נשרו בדממה ככתות כתות של פרפרים אדומים. צוררר... — מצפצף איזה בעל-כנף בקול חד ורוטט דומה לרעד חוט-הטלגרף. הגברת קריינק הולכת לה שפי ופוסעת רכות על העלים המרשרשים

מתחת לרגליה. יש שהיא עומדת, תולה עיניה בעלים שנאחזו בהודה של סוכה ומשתאה אל הדממה שמסביב. מגבהי האויר באים צפים אליה צלצלי פעמון של איזה בית-תפלה, אמיים רחבים, כבדים ורוים, צלצלי-שחרית של יום ראשון... ושוב — דממה! .

הרגישה שגם בקרבה היא קמה דממה. הכל בקרבה משתפה ורוגע, רוגע תחת מעטה עצבות שקופה... עלה אדם נח ברדתו על חזה. נטלה אותו, הסתכלה בו והשבה:

„קמט אחד כי יחרת על המצח, שערות לבנות אחדות כי תתוספנה בפאת הראש — וסוף לאהבה..."

ססש שב הביתה עצוב ונרגז. לאמו ענה בלא חשק וקשות. כשישב אל הפסנתר לנגן היה כל כך פזור-רוח, עד שאמו אמרה לו:

— הרף, בני! לך להתעסק בדבר אחר, איני יכולה לשמוע את נגינתך היום.

כמעט לא קרה כדבר הזה, שאמא תפסיקו מנגינת חוקו. נבוך מאד שאל:

— כלום נגינתי כל-כך רעה?

— פזור-רוח הנך היום. וגם ראשי כואב עלי.

בשעת סעודת-הצהרים, כשנפגשו שניהם לפני השלחן, כמו צל רחף ביניהם. ביום הראשון היו מרשים לעצמם לאחר לשבת אל השלחן, ושמחת-חג היתה שורה עליהם. הפעם נפטרו זה מזו בחפזון ומתוך שתיקה.

— להיכן? — שאלה האם.

— אל חדרי.

— למה אינך הולך לשחק בפוט-בול? הייתי מיעצת לך ללכת לשחק. תתבדר קצת.

— לא, אני רוצה לישב בחדרי.

— מה תעשה שם בחדרך? הכנס אלי. אני משתעממת לבדי.

— לא, אמא! רצוני לישב בחדרי — השיב בעקשנות.

אך לפני שיצא מחדר-האוכל, נגש אל אמו מבויש ואמר:

— אמא! היודעת את היכן הייתי?

— לא. אתה לא ספרת לי.

— הייתי בבית-התפלה הקתולי.

— בבית-התפלה? מה עשית שם?

— אמא! למה לא למדתיני להתפלל?

— איזו מחשבה עלתה על דעתך? למה זה פתאם?

— עברתי באופנים ברחובות העיר. ראיתי אנשים ונשים נוהרים אל בית-התפילה. רבים מחברי הלכו אף הם לבית-התפילה וספרי-התפילה בידיהם. הפעמונים צלצלו כל-כך יפה, מפתח בית-התפילה הגיעו זמרת המתפללים ונגינת העוגב... תקפני, אמא, פתאום חשק עז כזה להתפלל... עזבתי את האופנים שלי בחוץ ונכנסתי והתפללתי...

— הלא אינך יודע כל תפלה...

— התפללתי כך... במחשבה, בלי מלים...

— על מה התפללת?

— איני יודע.. התפללתי על הכל... על לא כלום... איני יודע...

נבוך ומביש מדברי עצמו, הפנה שכמו ויצא בחפזון מההדר.

הגב' קריינין נכנסה אל טרקלינה. בקמין בערה אש. ישבה לפניה בעינים קפואות. בכל גופה הרגישה איזה קפאון, איזו אפטיה, כאלו נרדמו בה כחותיה וכל תשוקה לעבודה ולתנועה. אף מחשבותיה והלו בעצלתים במוחה.

נכנס הד"ר דינוב.

זה היה רַוָק זקן כבן ששים. מסורבל בשר, בעל פנים מגולחים ומתולעים, בעל בלורית לבנה כשלג, פוסע ונושם בכבדות, מדבר אל כל בני-אדם בגוף שני ואינו מקפיד אם פונים גם אליו בגוף זה. ציני, מרושל בתלבשתו. צווארונו ומִטפחתו לא הבהיקו ביותר בלבנם. אמיגרנט פוליטי, נדד הרבה בימי חייו, ואיש, אפילו ממקורביו, לא ידע לספר על עברו כלום. היו מרננים אחריו. יש אומרים שהמיר כבר פעמים את הדת. היה מסיסדיהן של האגודות האנרכיסטיות בשויץ וספרו עליו בלחש שנדוהו מן האגודות בעד מעילה בכספיהן; יש שהיו מרננים גם על עסקיו בתור רופא... ואף-על-פי-כן היה מקובל בחברה וחביב על הבריות. אהבו את ציניותו ופשטותו. מיום בוא הגב' קריינין לג'ניבה התקשר אל ביתה ככלב זקן ונגדה. כמעט יום יום היה נכנס אליה, מתערב בעניניה הפרטיים, נותן לה עצות, נוזף בה על שגיאותיה ואי-מעשיותה, בחינת גדול שמדריך ילדה קטנה. היא היתה מקבלת את זה פעמים ברצון ופעמים בלא-רצון. אך כמעט תמיד היתה נשמעת אליו, מפני שלא היתה מנוסה בחיים המעשיים, בכמה דברים קלי-ערך היתה נתקלת כמו במעצורים גדולים, ולא ידעה לעבור עליהם בלא עצתו ועזרתו של הזקן הזה, שהיה פקח

פעמים גם ערום, ויודע את החיים והאנשים. היה הולך בשליחותה ומשמש אותה ברצון וגם בעונג.

נכנס, כדרכו, מתוך אֲגֻדּוֹת זקנה ונשיפות כבדות, נשק לה בכפה, צנח על כסא סמוך אצלה, וזרק בפניה מבט של עין אחת פקוחה לרוחה. עינו השנית היתה תמיד ממוצמצה. נִרְנֵר ראשו בשלילה, ואמר:

— ומה, יונתי? היום הננו זה... מה שקוראים „חמוצים" זה הסתיו... הסתיו, יונתי, אי? ...c'est ça

רצתה הגב' קרייגין לדבר עמו על אודות סטש, אבל התיראה אינסטינקטיבית מציניותו. התחילה מתאוננת על אי-יכלתה לחנך את בנה ב„גיל כוח", כשהנער דורש זהירות יתרה, טפול מיוחד והבנה יתרה. הזכירה גם את שמה של העלמה זינגר, דרך-אגב, כמובן; דברה על התרשמותו של סטש.. אבל הד"ר דינוב הבין מהמלים הראשונות את הכל. נאנח שוב:

— אָה הָ-הָ, יונתי! c'est ça... כלום לסטש כבר מתחיל צומח הפיקס על השפה? סכן...

— מה ענין השפם לכאן?

— אינך מבינה? אָ חָ חֶ ח... — הוציא מקטרתו מכיס, הקיש בה פעמים על כרכוב הקמין עד שרוקן אותה. אחר כך פטם אותה לאט לאט בטבק, הדליק בה אש... כל זה נעשה במתינות, בלא חפזון, בשעה שזו חכתה לתשובתו. הוציא מפיו שתים-שלש פעמים עשן, ואחר-כך אמר:

— c'est ça!... הבינותי!... שלש פעמים בחיינו הננו חולי-אהבה. שלש תקופות של יסורי-אהבה. תקופת השפם —

א׳! — וכפף את אצבעו הקטנה — אנו אוהבים אז את הלבנה וסובלים נוראות. תקופת הזקן — ב׳! — וכפף את אצבעו השניה — בתקופה זו אנו מקלקלים לרגלי עניני אהבה את קיבתנו ואת קופתנו ב„קבינטים המיוחדים" של בתי-המלון ובתי-האוכל, וסובלים שוב... ולאחרונה, ג׳ — תקופת הפודגרה והקרחת. גם בתקופה זו אנו אוהבים וסובלים יסורים נוראים. אבל הפעם אנו חוזרים לנעורינו, ויסורינו הימים ליסורי אהבת הירח הראשונים· זאת אומרת: מביטים מרחוק ונאנחים... אֶה-חֶ-חֶ...

— ארוני הד"ר! מה שאמר זה עכשיו אינו מחוכם ביותר...

— אבל אמת ביותר.

יותר לא הוסיפה לדבר אל הזקן.

הד"ר דינוב נאנח עוד שעה קלה, מלמל קצת בחטמו ובפני עצמו, עשן ועשן, ולבסוף הלך לו. אז השתטחה על הספה מכורבלה בסודר. צמרמורת עברה עליה. דממה ומנוחה בקרבה. אי-משם בתוכה שמעה דפיקה כבושה והרגנוית כטקְטוק שעון. מתוך הפנה חלצה חבצלת אחת צוארה, כפפה אל פני האשה את ראשה, והסתכלה... עברו שעות...

לפנות ערב נגעץ ראש בפתח וילאות הדלת, וקול צעיר שאל חרישית:

— המותר? וכי אין איש כאן?

הג׳ קריינין הרימה ראשה:

— מי שם? א, פולינקה! [1]) בבקשה...

---

1) ברוסית: הקטנה מהשם „פוליה", שאף הוא הקטנה מ„פולינה"·

פוליה פרצה אל ההדר רעננה ועליזה כדרכה תמיד. הג' קריינין התרוממה ממשכבה, הלכה לקראתה. התנשקו ושבו אל הספה. הג' קריינין השתטחה, ופוליה ישבה על ידה, ושתיהן פטפטו כחברות טובות.

— למה חורים כל כך פניה? — שאלה פוליה.

— לפי נון מוג האויר — ענתה הג' קריינין בבת-צחוק.

— לדידי, להיפך. האויר משנה את גונו לפי מראה פני ומצב-רוחי. אם אני שמחה, או השמש הוקרת „קוַצ'וק" [1]) בשמים; ואם אני עצובה או גם לשמים כולם יש גולת, והיום שרוי במרה-שחורה...

תוך-כדי פטפוטה הרגישה בג' קריינין, שהתחילה פתאם מתרגשת ושנעשתה פוורת-רוח. החזירה סבלי-משים את ראשה, וראתה את סַמֵש, שנכנס בלאט אל ההדר, וישב לו בפנה רחוקה.

— א, בּוֹנַא סֵירַא, סַניוֹרֶה! — קראה אליו פוליה והושיטה לו זרועה.

סַמֵש לקח את ידה בשתיקה. אך היא מהרה והפשה אצבעותיו ולא הרפתה אותן.

— נו, מה? — שאלה אותו שאלה גרידא, כשזרועה עדין פשוטה בקו אופקי, ואוחזת בקצות אצבעותיו.

— מה? — חזר על שאלתה הרישית ובמבוכה.

— אימתי נתחיל כבר להחליק יחד על-פני הקלין? לא כל-כך מהר?

---

1) מחול רוסי-עממי עליז מאד.

— לא נחליק כלל — ענה בקול קשה כמעט בהתמרמרות, והשמיט אצבעותיו מתוך כפה.

— למה?

הטון של רבורי בנה התמיה את הג' קריינין. כדי לרכך את הרושם, אמרה:

— מפני שהוא יודע שלא אנוח ולא אשקוט בביתי אם ילך להחליק.

— לא זה בלבד... גם מפני שאיני רוצה בכלל — ענה הנער מתוך פנתו.

לבה של האם התכווץ. ידעה שבנה סובל ולא ידעה במה להקל לו.

— סמיוּ חביבי! עשה אור בחדר וגשה אלינו. רצוני שתשב עמדי פה — ובפנותה אל העלמה — השכים היום בבקר מתוך שירה, וכל היום הוא מתרגז...

— כך הם כל הילדים. אמא שלי היתה אומרת: אם בבקר — רנה, לערב — בכי — העירה פוליה.

ספּש לחץ, כבקשת אמו, את הכפתור החשמלי, ויצא מן החדר.

— הוא כל-כך משונה היום — אמרה האם בדאגה — איני מבינה מה זה היה בזמן האחרון לילד המסכן שלי...

— א, אינו עוד ילד — השיבה פוליה — יש לו כבר בודאי עסקיו שלו, שאינו יכל לספר עליהם לאמו...

— הוא הוא שמפחיד אותי ביותר.

— אל נא תדאג, אמא! ופוליה, מתוך התחטאות

והתקרבות יתרה, היתה נוהגת לקרוא לה לפעמים „אמי הקטנה"!)
גם הארֶמת מוכרחת היא אצל הילדים, גם האבעבועות
מוכרחות הן. ועוברות. אף זה יעבור.

מפי הגב׳ קריינין נפלטה אנחה חרישית. פוליה נתנה
אליה פתאום, חבקה צוארה, לחצה את לחיה אל לחי חברתה
הגדולה, ודובבה:

— אמא! אמא הקטנה והטובה... אח, מה טובה היא!...

עצבי הגב׳ קריינין נתרופפו לגמרי מהשתפכות רגשית זו.
כל היום התאוותה לבכות. איזה כלי מלא רותחים על גדותיו נשאה
בקרבה, והיתה מאמצה את כל כחות-נפשה לבל האבד את
שווי-המשקל ולבל תשמיט טפה מהרותחים. אך הנה דברי
פוליה הגוישו הסאה — ועוד מעט, עוד טעם קט תפרוץ
בבכי...

השתחסה סורועותיה על העלמה; קמה, התהלכה פעם
ושתים בהדר, עד שעלה בידה שוב להבליג על עצמה ולגשת
אל העלמה בפנים נרגעים.

התחילה הגב׳ קריינין מספרת עם פוליה על-אדות הספר
שזו השאילה לה. זה היה ספור יהודי בתרגום רוסי. קריינין לא
קראה זה כבר רוכית והקריאה קשתה עליה ואף על-פי-כן לקח
הספור את לבה. בו היה מסופר מחיי העיירה היהודית, שהיו
זרים לה לגמרי. יהודים דומים לאלה, שעל-אדותם מסופר בספר,
היו יוצאים ונכנסים בבית אביה. אף אביה היה אחד מהם.
הגם הוא, פוליה, מרגישה מעין געגועים כשהיא קוראת בספרות
הזאת?

פוליה ענתה באי-חשק, שבעירה אין שום דבר ראוי

שיתגעגעו עליו. הכל בורחים מסנה, החיים כה קשים... פתאום נזכרה ואמרה שיש לה בקשה אליה.

— בקשה?

— לא גדולה. אבל האם תמלא אותה?

ניכר היה, שהיא מתבישת וקשה לה להחליט לתביעה.

— כיצד אוכל לדעת למפרע אם אוכל למלאה או לא?

— אבל צריכים לשמור את הדבר בסוד.

— בסוד? אי-אי! הרי זה מעורר בי סקרנות.

ופוליה ספרה לה, שיש בג׳ניבה כמה וכמה עשרות משפחות יהודיות שגלו מרוסיה. הלא הגברת מכירה בודאי את היהודים מהרובע פּ.ק.י. רובם היים שם ברוחק. המקום זר, השפה והחיים זרים. יש בתיהם הרבה צער. ובניהם גדלים בסביבה זרה, מתלמדים בבתי-הספר המקומיים ואין מי שילמדם להתפלל בעברית, להבין פרק בתנ״ך. הרבה צער יש בזה. לכשיגדלו לא ידעו כלל שיהודים הם. להחזיק בית-ספר על חשבונם אין ביכלתם. והנה בא הנה צעיר אחד, סטודנט, והודות לטרחתו הרבה, הוקם בית-ספר ליהודים ההם: שם לומדים הילדים תפילה, מדברים עמהם עברית...

— מי הוא אותו סטודנט?

— סטודנט אחד... אין גברתי מכירה אותו — ענתה פוליה בלא-חשק כמשתמטת.

— ואם כן?

— יש מן הצורך לתמוך בבית-ספר זה. קופתו דלה מאד, והריהו תלוי בנס. מן הצורך הוא לתמוך בו כדי שלא יפול... הלא תודה הגב׳ שכך הוא... צריכים להציל את התינוקות...

נכרתי מכירה כאן את המשפחות היהודיות מאלוס. כלן עשירות...
אם גברתי תאבה תוכל לעשות כה...

הגב' קריינין לא מהרה לענות. הפליאה אותה מאד הצעירה הזאת. במה היא מתעסקת! ולמה היא דואגת!... נשמת העבר הרחוק של ימי ילדותה, נשבה בפני קריינין. נזכרה את אביה. זה כבר לא עלה וכרו על לבה. עניני השעה סוכסו בעד הזכר הזה. והנה עתה פתאום... אביה מת לפני שנים אחרות, ויחד עמו מת, כמדומה לה, גם אותו עולם משונה של תפילות, של מנהגים עתיקים וספרים עתיקים... כשהתחילה פוליה טרברת אליה, התחיל אותו עולם פלאי ונעול, נפתח במקצת לפניה. אבל איזה קשר בין העלמה זינגר ובין אביה?

— פוליה! האם היא מתפללת לפעמים? — שאלה קריינין, מפני שבמוחה עברו פתאם דברי סטש היום על התפלה.

— לא. זה כבר לא התפללתי.

— תבוא נא אחרי ואראה לה דבר-מה!

הביאה אותה אל חדר-עבודתה הקטן, נגשה אל הכוננית שמספרים צרפתים, אשכנזים ופולנים המכורכים יפה ונוצצים בזהב גביהם, היו מסודרים בסדר נאה על ארבע איצטבאותיה, ופסלו של בטהובן ממעל לה. נתנה, הוציאה מהאיצטבה התחתונה שלשה ספרים ישנים, מכורכים בעור, קרועים ושסועי-גב. בסלוד-של-קדושה הגישהם לפוליה. אלה היו ספר חומש, חובת-הלבבות ושבחי האר"י.

— זה מאבא שלי. אבא שלי היה ירא-אלהים. האם היא, פוליה, מבינה דבר-מה בספרים האלה? — ותוך כדי דבורה, דפדפה בהם מתוך סקרנות. ריח עז ומשונה נדף מבין דפיו.

כריכת ארון, שתכריכי-מת גנוזים בו זמן רב בלא להפתח. היל קדושה וצרבת-דת הסתמנו על פניה, בשעה שעיניה תעו בין האותיות והשורות כמו בנתיבות מסובכים ונפתלים בתוך חורשה קדומה... אצבעותיה החליקו על הניר הקשה, עם הקצוות הכתומות, המסולסלות והתפוחות מרוב שמוש. דומה שאותו עבר היא מלטפת, אותו עבר רחוק, שצחק לה פעם מבעד צעיף — ונעלם...

— כשאבא היה קורא בספרים האלה, יש שהיה בוכה... היה סרבה להתפלל... — אמרה חרש אל נפשה כשהיא מוסיפה לדפדף בספרים.

סגרה אותם, ובזהירות ובקדושה התזירתם אל מקומם. חבקה את מתני פוליה וחזרו אל הספה. קריינין הבטיחה לפוליה להשתדל בדבר בית-הספר, ואף חלק מהוצאותיו לקחה על עצמה אלא למי צריכים למסור את הכסף? אה... כן! וה„סוד", „הסוד" היכן הוא?...

— את הכסף — השיבה פוליה במנוחה — צריכים לשלוח על-פי כתובת אותו סטודנט שמטפל בזה. והסוד... באמת, אין כאן סוד... אלא, פשוט, איני רוצה שיודע למישהו שאני מתענינת בזה, שדברתי עמה על בית-הספר. בל ידע מזה איש השמעה?

— האף אותו סטודנט אינו צריך לדעת?

— לא ולא!

— אהא...

— שום „אהא", גברתי! אותם הגברים נמהרים הם להסיק מסקנות. אלהים יודע איזו השערוה-של-שטות עולות לפעמים על דעתם... צריכים להזהר... אני מתענינת פשוט בבית-הספר... רק

בבית-הספר, כמובן... ואיני רוצה שאותו סטודנט או מישהו אחר יחשוב אחרת...

— ואינה רוצה שאף אני אחשוב אחרת? — בבת-צחוק של ערמה שאלה הגב' קריינין.

פוליה אדמה קצת ואמרה:

— איני רוצה שאף היא תחשוב אחרת. אגב, הכתובת למשלח הכספים היא: ריו קַרל-פּוכס, מספר כ״ה, קומה ג׳, שמאל, הארון ש. אינהורן.

— תחכה נא, תחכה נא! קַרל פּוכס, כ״ה, קומה ג׳... דומני שאני מכירה את הצעיר הזה...

זעזוע קל עבר על פני פוליה.

— מהיכן היא יודעת אותו? — שאלה בשפה רפה.

— זהו צעיר בעל פנים אוריגינַלים מאד. הוא דר אצל אשה עניה, שמתפרנסת משָרות בבתים זרים לשעות קבועות. אשה זו שכבה פעם חולה ואני טפלתי בה. שם הכרתי את הסטודנט. הוא היה מנדנד העריסה, מאכיל התינוקות, משחק עמהם... ואיך היה עושה זה! כדאי היה לראות! את לבי קנה ממש... צעיר מענין...

— א, לגמרי לא מענין. בן-אדם ככל בן-אדם — העירה פוליה.

— לא. הוא אחר.

— ראיתי הרבה צעירים לא פחות טובים ממנו.

— לא בגלל טוב לבו, אלא...

פוליה חשקה מאד לשאל הרבה על-אודותיו, אך תחת זה הפליטה בשויון-נפש גמור:

— איני מכחישה שיש לו מצח יפה ועינים...

— והעינים? — נכנסה הג׳ קריינין בצחוק לתוך דבריה — והעינים? המצאה אצל הרבה צעירים עינים כאלה?... אבל איך אוכל לשמור את כל הענין בסוד, ובו-בזמן לקבץ כספים?

— למה בסוד? איני רוצה רק שאותו צעיר...

— בעל העינים היפות...

— יהא כך — חזרה פוליה בהעוית-פנים — בעל-העינים היפות לא יֵדע שאני השתדלתי בענין זה... רק זה בלבד. אותם הצעירים, הלא היא מבינה, יכולים לחשוב אלהים יודע מה...

— כן, כן, אני יודעת, אני מבינה... — הפסיקה אותה הג׳ קריינין בצחוק קל.

פוליה הרגישה באירוניה הקלה שבדברי הגב׳ קריינין, לפתה בשתי ידיה את צוארה, לחצה פניה אל זרועה, סמוך לכתפה, וקראה:

— לא! לא! לא! אינה מבינה כלום! כלום אינה מבינה!...

וכשהרימה את פניה המשולהבים קצת:

— ואם היא מבינה הכל, אם היא מבינה... אדרבא, תאמר נא לי מה זאת, מה זאת... אהבה? א? אבל תיכף ומיד! אבל תיכף ומיד! בלא לחשוב הרבה, ובשפה ברורה, כדי שאוכל להבין!

— ח-ח-ח... מה זה היה היום לפוליה שלי?

— תאמר נא לי, האמר נא לי, אמא הקטנה, מה זה היה לי היום?

נטלה את שולי הפודר השקוף שהיה על כתפי הגב׳ קריינין, כתחה אותם על פניה ודרך האריג הדק-מן-הדק, קראה:

— הה, אהבה!... אהבתי!... אַיך?

וצחקה.

זרקה ממנה את הסודה, אחזה את שתי כפות ידיה של הגב' קריינין, לחצה אותה יפה יפה, כלה נרגשה ונסערה, ודברה:

— איזו בת-צחוק יש לה, בת-צחוק חרסית כזו... כאלו דבר־מה זורח בקרבה פנימה, ונוגה-זרחו על פניה... ודאי רבים אהבוה בחייה! תאמר נא לי, האם כן הוא? הרבים הם האנשים שאהבוה?

— פעוטתי! וכי כל אשרנו הוא באהבת האנשים אותנו?

— אם לא זאת, מהו אשרנו?

— אשרנו הוא רק באהבתנו אנו, בתי!

— אה, לא! — קראה פוליה — אהבתנו אנו הוא אסוננו...

בת־הצחוק כבתה פתאם על פני הגב' קריינין. צמרמורת קלה עברה על פניה, וקמט עקום נח אצל פיה:

— האומנם? מַאַין לה זה: כשהייתי כשנותיה חשבתי אחרת...

— ועכשיו?

— ועכשיו...

לא גמרה. נתמכה בגבה אל משען הספה, מופשלת-ראש לאחור ופניה כלפי התקרה. הם היו חורים מאד. אחר כך התרוממה ממקומה לאטה, כמו חולה, נגשה אל החבצלות, אספה גבעוליהן בכף יד אחת, וכמתכונת להריח מהן, השקיעה את כל פניה בתוך גביעיהן המכווצים...

מיד קפצה פוליה ממקומה, נגשה אליה מאחור, חבקה בידה האחת את מתניה, ובשנית לטפה את זרועה, לטפה הריטית, ושתקה. שתיהן שתקו.

אחר רגעים אחדים לחשה לה ברסטה:

— אמא... אמא טובה, חביבה ויפה! צדקת, צדקת... אנו צריכות לאהוב, אך לאהוב ולאהוב, אנו הנשים... אוהבים אותנו או אין אוהבים — אחת היא לנו. לאהוב ולסבול — זה נורלנו. באהבה זו שאנו אוהבות — כל אשרנו. הלא כה הם דבריך אמא, אמא קטנה וחביבה!

דברה בלהישה, לאט לאט התנועעה עמה, כשהיא חובקת אותה, כזו שסגנרת ילדה קטנה ומשדלתה...

כשיצאה פוליה החוצה היה כבר חושך. הרוח המתה באילנות והעין הבהינה בקושי, בחשכת האויר, את העלים הנושרים באויר כשלג שחור... כשעברה את החצר, שמעה מאחריה רשרוש עלים תחת צעדים. נפנתה — ולא ראתה שום איש. יצאה אל הרחוב. לא רחוק מחוילָה של הגב׳ קריינין היתה תחנת הטרַם. נכנסה פוליה אל סוכת התחנה לחכות לטרַם. בסוכה היה חושך, אור הפנס הסמוך לא חדר אליה. פתאום נפל פחד סתום על פוליה. נדמה לה שמישהו מסתובב בלאט מאחרי הסוכה.

„אלה הם העלים המרשרשים", הרגיעה את עצמה. והתיראה בכל זאת לצאת מן הסוכה.

לבסוף נגש קרון הטרַם סמוך לפני הסוכה ברעש מחריש אזנים. פוליה קפצה אל הקרון הריק. והציצה בחלון:

סטש עמד בחשכה, בלא כובע ובלא מעיל, והביט אחרי הטרַם המתרחק...

IX.

הנשף של הסטודנטים היה מטשטש ובא. פוליה היתה עסוקה מאד. הדפסת התכניות וכרטיסי-הכניסה, שכירת האולם, קבוץ חפצים שונים להגרלה, — כל הענינים המטרידים האלה, שנוהגים לחלקם בין חברים אחדים, העמיסה פוליה על עצמה. יום יום היו רואים אותה הולכת הליכה מהירה ונטרדה, סובבת בחנויות של קארוש וקוראטרי, וכהן מלוה אותה כצל, טעון צרורות וקופסאות, בפנים עיפים ובמצח מזיע. הליצנים ש„במושבה" קראו לו על שום כך „דטשני מוזש" (ברוסית: הבעל ממעון-הקיץ) או ה„פו". בתחילה היתה פוליה מתענינת בנשף אך מעט מאד; מכהן קוו עורכי הנשף לקבל רק נדבה הגונה, כי ידוע ידעו, שהוא עומד מרחוק לעניני הסטודנטים, ואלה שטמוהו בגלל זה וגם בגלל שהוא „בורגני". והנה, לתמהונם של חבריות, השקיעה פוליה את עצמה בעניני הנשף מתוך התעוררות של קדחת, וכהן נגרר אחריה. על ככר הפֶלֶן-פָלִי, באולמי האוניברסיטה, בבית-האוכל לצמחנים ובכל מקום שהסטודנטים נפגשים שם, היתה פוליה מחלקת כרטיסים למכירה ו„פושטת את העור" מכל מי שמזדמן לידה. ותמיד כהן עמה. הליצנים היו רומזים על זה ב„כהנ..." שנשמע לכמה פנים; והצעירות, לשמע ה„מהנ..." הזה

היו צוחקות צחוק עצור מתוך השפלת עינים, כאומרות: „כיצד נוכל להבין מה שעולה על דעת־הגברים שלכם?". וביניהן לבין עצמן היו מתלחשות.

פעמים, כשהיו פוליה וכהן מזדמנים, דרך חִזור על פתחי היהודים העשירים, סמוך לדירתו של מרטוב, היו סרים אליו לנוח. פוליה היתה משתטחת על הדרגש ומצוה לכהן להריק את החבילות ולהראות לה' מרטוב את כל הרכוש שעשו לטובת ההגרלה. וכהן מציית, מטריח את עצמו, מוציא אחד אחד ומגבב על השלחן גלויות מצוירות, מכבנות, גלילי־חוטים, פסלים, כובות, הצוצרות של תינוקות, גרבים, עפרונות, מסרקות... אחר כך היה משלב ידיו על כרסו, מנענע ראשו מעלה ומטה, ונאנח על עצמו:

— ואת כל אלה אני נושא ואני סובל זה ימים אחדים...

פוליה ומרטוב צחקו.

— תמה אני עליו, מר כהן! — אמר מרטוב — שהוא מקריב את עצמו לטובת הנשף...

— וכי אתן לה לשאת לבדה את כל הטורח הזה? הלא נפול תפול!

— וכלום לא נמצא סטודנט אחר, שהיה יכול למלא במקומו?

— את מקומי?...

הוא שאל את השאלה הזאת בטון, שהביא את מרטוב לידי מבוכה והרטה על שאלתו.

בכל התיהסותו של כהן אל פוליה היתה מעין אפוטרופסותו של גדול על קטנה. כהן היה מאותן הבריות שמרגישות את

עצמן הקיפות ושולטות רק בשעה שהן משועבדות לתכרה ותלויות בדעתה. כמה וכמה ממנהגי פוליה, מדבוריה ומעשי־שובבותה היו מעוררים בו תרעומות והתמרמרות כעבירות על הנמוס, והיה מרשה לעצמו להעיר למוסר אזניה בדברים קצרים, כהלכות פסוקות, מוטעמים ומודגשים בהבטה בטוחה ותקיפה של בן־סמך שאין מורים בפניו. פוליה היתה מקבלת את אפוטרופסותו במנוחה ובבת־צחוק, שקשה היה לעמוד על משמעותה, אם היא של בטול או של חבה.

הנה היא שוכבת על הדרגש של ה׳ מרטוב, עיפה מהליכה ומדאגות לאין סוף, והריהי שופכת לפניו את לבה. הכרטיסים נמכרים בקושי, התמונות ההיות אינן עולות יפה, הסוסר מהקונסרבטוריום, שהבטיח השתתפותו, חזר בו... באותה שעה יושב לו כהן פרוש בקרן־זוית, מוציא מכיסו פנקס קטן מכורך הדר, ובעפרון דק שהיה מהודר יפה יפה, הוא רושם ורושם, מבקר ובוחן איזה חשבונות. פוליה מעבירה פתאם את כפה על מצחה ומתאוננת על כאב ראש. כהן, השקוע לכאורה בחשבונותיו, אינו מאבד אף מלה מדברי פוליה: „שלשים ושמונה... ושלש... ארבעים ואחת... וכל זה בגלל הגשם. כדאי להלות בגללו... ארבעים ואחת... ועוד שלשה... סוף־סוף עוד תפול חולה במטה... ארבעים וארבע...” פוליה שומעת את רטונו ואינה יכולה להתאפק מצחוק:

— אה, כהן טוב־הלב שלי! הנה הוא הנאמן לי מכל מכרי. ואני מכירה לו טובה בעד זה. מה להם לכולם אם ראשה של פוליה כואב עליה, או אם שנה הכואבת אינה מניחה לה לישון? מה להם, קרי־הלב, הגולה שלי? אך לא כן כהן, האביר שלי... על הגולת שלי בנוי כל צער־עולמו...

על-פי הרוב היתה משלחת את כהן עם החבילות הביתה והיא היתה נשארת אצל מרטוב. ומה מוזר הדבר! מכיון שכהן היה נפטר לביתו, היתה זו נעשית אחרת לגמרי. כאלו מעין חדש חיה נפתח אז בנפשה, היתה מדברת על חייה הפרטיים, על עניניה האינטמיים, על „ביתה", על מכתבים שקבלה מעירת-מולדתה. על-פי רוב היתה מתאוננת סתם, מבלי שהבין מרטוב על מה ועל מי...

פעם אחת נכנסה אליו בשעת בין-השמשות עצובת-רוח מאד. קבלה מכתב מה„בית". אמה מתאוננת על העסקים הגרועים, על „היורדים" שנתרבו בעירה. מיום שהתחילו מגרשים מן הכפרים התחילו קבצני הכפר מתכנסים בעיירה, ושם איש רעהו חיים בולעים. תחלה עוד היתה החנות מקור פרנסה לאיזה יהודים, אך אחרי שה„סויוזניקים" *) התחילו פותחים חנויות משלהם כדי להתחרות ביהודים, נשבר גם מטה לחם זה. והמנוסה רבה לאין שעור. נסים לאמריקה, נסים לאוסטרליה, לארץ-ישראל, נסים יהודים כמו מדליקה. והעיירה מתרוקנת והולכת, ממש אין להכירה שוב. נסגרים בתים אחד אחר, ועל החלונות מדבקים קרשים, כשברי החרס על עיני המתים... המכתב הזה עכר מאד את רוחה של פוליה. היא מוטלת על הדרגש ומזמרת לה חרישית שירים יהודיים-עממיים, פתאום עוברת לאיזו אופירה ומסיימת בנגון „ולכי"... זמרה בלי הפסק, חרישית, אך בדביקות רבה. מרטוב התהלך בחדר, עישן סגריה אחר סגריה והקשיב, מבעד לזמרה הזו, אל עגמת-נפשה וסערת-רוחה של הנערה.

*) חברי „אגודת העם הרוסי" — חבורה אנטישמית.

פתאום הפסיקה. נזכרה דבר-מה וקראה לו שיגש וישב על הסַּבּוֹרִיטָה, סמוך אצלה.

— מה לך, פוליה? — שאל ונהן אליה, כדי לראות בחשכה את פניה (פעמים היה מדבר אליה בלשון „את" על סמך הכרתם מכבר, והיא לא הקפידה).

— ישמע נא, בבקשה, מה שאני רוצה לשאלו. יאמר נא לי את דעתו: כלום מסוגלה אני לאיזה מעשה... לאיזה מעשה, נו... רע מאד, בקצור, למעשה שפל, סקנדליוזי?

שאלה זו הפתיעה אותו כל-כך, שלא מצא מיד מה לענות.

— שאלה משונה... — גמגם.

— מוטב. אנסה לשאול בנוסח אחר. אם יֵדַע לאדוני בבקר אחד יפה או בלתי-יפה, שפוליה וינגר עשתה מעשה מגונה... נו, נאמר מגונה מאד... מה יהיה אז? היוסיף לקבלני ברצון בביתו? היבקש ללמד עלי זכות? או אולי ידחני בבוז?

— אבל, פוליה! אלהים עמך, פוליה! איזו מחשבות עולות על דעתך? למה ההקירה הזו? הלא אין את מסוגלת לשום „מעשה מגונה מאד".

— נניח... דבר שאינו מן הנמנעות...

— איני מבין, מה יכול להכריחך לכך... איני מבין בהחלט כלום...

— מה יכול להכריחני? נה-ה-ה... נשמא יש דבר כזה שיכריחני? מי יודע... לא! ובאמת, מנין לו שאני מסוגלת? ולי נדמה להיפך... בעצמי איני יודעת אם טוב או רע אעשה. רק זאת אני יודעת: שפעמים אני חפצה חיים, כה חפצה, כה חפצה

חיים !... המבין הוא? להיות כמו... כמו... בקצור לחיות!

ובקול נרגש:

— בילדותי קנו לי בובת-חרסינה יפה מאד. הבובה הקסימה אותי. יפה מאד היתה. אך אמא לא נתנה לי לשחק בה, מחשש שמא אשבור אותה, כי קטנה הייתי אז. חלום יקר אחד מלא אז את כל חיי, יומם ולילה: הבובה היפה שלי! אך חלומי זה היה סגור בארגזה של אמא. פעם הוציאה אמי את בובתי מן הארגז ואמרה לי: הנה יש לך כבר שכל לשמור על חפציך. הא לך בובתך לשחק בה. אולם אז הייתי כבר גדולה ולבי לא הלך אחרי בובות... כך נדף החלום בטרם נפתר.

ראה מרטוב שנשמת העלמה לכודה ברשתות געלסות, והריהי מפרכסת בהן, רחם עליה ולא ידע כיצד יתיר את העניבות המהדקות אותה. היה בדבריה-תלונותיה אלה עם דמדומי בין־השמשות משהו מגרה, משהו מסעיר הדם, כהשתכרות זו המתגברת עם כל טפה וטפה, לאטה וחשאית... קם מהטבוריטה ועבר אליה אל הדרגש. התחיל מדבר אליה דברים רכים וטובים, חמים ומרניעים. היא נלחצה אליו בגופה, כמבקשת ממנו חסות ומפלט. כמגע זה עבר כורם חשמלי בכל אבריו. ריחה וחומה שכרו אותו.

דבר אליה על אדות האהבה, היופי והאושר האצורים בעלומים. בשעה אחרת ואלו שמעם מפי אחר, היו הדברים נראים לי כבנליים וריקים. באמת, לא הדברים שהביע היו השובים באותם הרגעים, אלא משהו אחר, אחר לגמרי, שהסתתר מאחרי הדברים. באותם הרגעים היתה נפשו גופה שוקקה מענמה לא ברורה, מחמלה על הריבה הצעירה הזאת, ששור צערה

וסערת נעלם ממנו. מאהבתו אל צערה וזה חסתום ומכיסוף אל גופה הריתני. ערפל חם ומהמם עלה אל ראשו.

— העלומים, העלומים!... — קראה — מוטב שאעכרם ובלבד שאשמח מעט. החיים מהם? זהירות! נהח... זהירות! ממי? מהבריות? מעצמי? ממי? איני יודעת! על כל פסיעה זהירות, אך זהירות...

הסי! — הפסיקה מרטוב והטה אזנו להקשיב: מהחדר הסמוך נשמע שעול — מי שם?

— עורב זקן אחד — השיב קולו של הד"ר דינוב.

— א, דוקטור! — קרא מרטוב בקול אטום מכעס על שבא זה להפריעו.

פולית קפצה במהירות ממקומה, והתחילה מתקנת את תסרקתה שהיתה קצת פרועה.

הד"ר דינוב נכנס בפסיעות כבדות ודבר:

— מפני-מה לא הדלקת המנורה?... על כל פסיעה זהירות...

— עורב זקן... — רטן מרטוב והעלה אור בחדר.

פוליה, קצת מבוישה וקצת מהייכה מתוך מבוכה:

— אי, אי! לא יפה, לא טוב מצדו, אדוני הדוקטור, לעמוד מאחרי הדלת ולהקשיב! יודה נא על האמת! האם לא כן, הוא עמד מאחרי הדלת.

— ה, הנם את הנך כאן, בתי החביבה? — קרא משתומם, כאלו אך זה עתה הרגיש בה — מה שלומך? מה חיך-מעשיך? לחין ידה בכניעה רבה — לא, בתי, אל תחשדי בי כדבר הזה. מה שאמרתי, מנסיוני אני יודע. מן הנסיון אני יודע שעלול אדם לאבד

ראשו לא רק מתוך הליכה בחשכה, אלא גם תוך-כדי ישיבה בחשכה על הדרגש, למשל... וביחוד כשאינו יחידי... אָה-ח-ח! קר, קר מאד — התהלך בחדר ונאנח ושפשף ידיו זו בזו.

— אדוני הדוקטור! הנסה פעם „לאבד ראשו" בחשכה?— שאלה פוליה דרך צחוק והצלפת מבט כלפי מרטוב.

— אֶח־חֶ־חֶ! גם כזה וכזה קרה לי, בתי היקרה! אני בחשכה הייתי תמיד מאבד את ראשי. לאשרי הייתי מוצאו אחר כך לאור הבקר...

— היכן?

— על הכר, סמוך אצל ראש אחר...

— סבא! יעצור נא בעד לשונו! — קרא לו מרטוב. פוליה צמצמה את כל תשומת-לבה על נעלי־ידיה, שמתחה אותם בקושי על אצבעותיה.

— למה היא ממהרת כל-כך ללכת? — שאל הזקן באחזו בכפה, כדי לעכב בעדה.

— וזהירות, אדוני הדוקטור! — קראה הנערה בחלצה את כפה — שמא שמע שגם אפשר לא רק לאבד הראש אלא גם לשבור המפרקת, ולא רק בחשכה, אלא אפלו לאור החשמל?... ויצאה.

— אש להבה! — קרא אחריה הזקן בתנועת-ראש.

ומיד נגש אל השלחן הקטן עם לוח־האישקוקי. כאדם העושה בתוך ישלו מעשה רגיל, סדר עליו את ה„גלמות" בשתי מערכות זו מול זו. אחר כך מצין את בקטרתו והמתין. מרטוב התהלך בחדר ועשן אף הוא.

— די! — קרא לו הזקן—די להסתובב כמטולטלת אילך ואילך. שב!

מרטוב עמד, הביט אליו בתמיה ופרץ בצחוק.

— הסבא שלי! יסלח נא לי... הלא שכחתי לגמרי שהוא יושב כאן, בחיי... איזה פזור-רוח! אבל יסלח לי...

— אדם חביב אתה, אין מה לדבר! בקצור: בלבנים או בשחורים?

— בלבנים... בשחורים... מה נפקות, סבא? אלו לפחות היו ה„גלמות" מתנועעות מאליהן...

— מה יתנו ומה יוסיפו לך „גלמות" כאלו שלא היו שואלים אפילו בעצתך?

— את התענוג לראות בנצחון-שוא ובמפלת-הבל, בלא שאשתתף בהם.

התחילו משחקים. זמן רב שחקו מתוך שתיקה. רק עשן הסיגריות והמקטורת התאבך מעל לראשיהם.

מרטוב הפריע הראשון את השתיקה:

— אותה עלמה, נחמדה היא מאד... הגיל שלה... תקופה של משבר בנפש... מעוררת רחמים. אבל רחמים... רחמים, מצ... — פצח בשתי אצבעותיו מתוך התקשות למצוא המלה המתאימה — מעין אימוציה אסתטית יש ברגש זה של רחמים... המבין אתה את זה?

— הבנתי יותר מסך... היכן התיצבך בסוסך? הריני מסירו תיכף... צריך אני לאמר לך: בריה משונה הוא האדם, בריה משונה!... כך, הלכתי! שמור נא את ה„ריך". אתה מצחק היום רע מאד.

— בריה משונה, במה?

— אח-ה-ח.. ברחמיו ובאכזריותו. אין לך בריה שתגרום כל-כך הרבה צער לחברתה כמו האדם, ואין לך בריה שתדע כמותו מאותם הרחמים, מאותם הרחמים — ופצח באצבעותיו, בדיוק כמו שעשה קודם מרטוב — שיש בהם מעין איטוציה אסתטית, מבין אתה?

מרטוב זרק כלפי דינוב מבט בוחן. עיני הזקן היו משפלות אל לוח האישקוקי.

מרטוב דמה, שהוא מבין אל מה מתכוין הד"ר דינוב. זכר הגב' קריינין הלך במחו. הבקר הביאו לו מכתב קטן ממנה, ובמכתב היה כתוב: „אני סובלת. בוא ותשיבה לי את מנוחתי. בוא אלי ואמור לי שאני שוטה, שחרדתי לשוא היא, שכלום לא שנה בינינו, ואלהים יברכך. אני מחכה לך בבקר, בצהרים, בערב, בכל עת ובכל שעה. בוא! בוא!..". המכתב מונח בכיסו, והוא חכה לפוליה הערב... כלי האישקוקי בין אצבעותיו נקש ונקש הרישית מתוך רעידה קלה על פני הלוח.

— א' מה הוא מתכוין? — שאל מרטוב בקול אטום.

— כונתי שתזהר במשחקך. עד שאתה רודף אחרי קל-המרוץ, הוששני שמא תאכל לך המלכה...

נעץ מרטוב עיניו בזקן וזמן-מה בחן אותו במבטו. פתאם שלח ידו והרה הכלים מעל הלוח:

— המשחק נגמר!

— לא. הוא רק נפסק ודע לך גם זה: אל נא תתחיל במשחק, אם אינך יודע למפרע שתוכל להמשיכו עד הסוף...

— ארוני הרוקטור! הלא באמת עורב הנהו! עורב וקן, עורב וקן...

הרופא פשט לפניו את רגליו על הרצפה, נעץ ידיו בשני כיסי מכנסיו ומתוח כך בנקליט, שלח כלפי התקרה עשן סקטרהו, כשעינו האחת ממוצמצה, והשניה קורצת אל תוך ההדר.

— היכן אתה סועד הערב? בביתך או בעיר? — שאל אחר שעה קלה.

— הדבר תלוי במזג-האויר. הטוב הוא או רע?

הזקן משך באחת סכתפיו:

— עברתי ברחוב ולא ראיתיו, באמונתי.

מרטוב פתח האשנב והוציא ראשו החוצה:

— קר ושקט בחוץ. להיכן נלך לסעוד?

— אל הפנסיון של מַדם רִיבוֹ, מול המגרש של פְּלֵין־פַּלֵי. אני סועד שם בימים האלה כמעט בכל ערב. המזונות שם תאוה לחֵך. מַדַם ריבו נועדה מתחלת ברייתה להכין רוסטביפים טובים. פניה כפני חלת-חטים חמה, ריתנית, קצתה לבנה קצתה ורודה-ארמדמית, שאך זה עתה הוציאוה מן התנור. אתה תראה, אתה תראה גם מאחור גם מלפנים לא יחסר לה המזג... הכל קום-איל-פו...

— הבה ואשמע הפעם בעצת בעל-עבירה זקן ואלך לטעום מחלת-החטים שלו...

כל הדרך לא הוציאו שניהם אף הגה מפיהם. שתקו גם בשעת הסעודה. מרטוב היה מרוגז-עצבים ואכל בלא-תיאבון, והד"ר דינוב צמצם את כל כונתו ברוסטביף שלו. מצחו הגבוה והורוד הזיע, בלוריתו הקלושה והלבנה השתרבטה, הזדקפה כגרגרנית זו שקוראה: „הב! הב!". מזמן לזמן היתה נפלטת

ספיו נהימת-הנאה. מרטוב חשב: „איזה כיעור! איזה בעל-חי מכוער הוא האדם“.

אחרי הסעודה יצאו שניהם איש עם מקטרתו ועם סיגריתו, ועברו בשביל הצר שלאורך הפלין-פּלי. המגרש היה ריק. איזה זוג עמד מרוחק, בתוך העשב ושתק. שלשה סטודנטים. כתרומה מהבַּלְקָן, עברו שלובי-זרוע וצפצפו איזה מזמור מאופירישה ידועה, שלמדוהו בקפה-שֶנטָן. רעש מרחוק הטרַם. שרק איזה אוטומוביל מקרוב. ושוב השכה ודומיה. מרטוב הלך על-יד הד״ר דינוב וחשב, שהזקן הזה מסתיר מסגנו את דעתו עליו ועל יחסו אל הגב׳ פלציהי עורב זקן זה מפטפט הרבה, ואת סוף-דעתו אין איש יודע. מרטוב החליט אמנם בנפשו, שאין דעת הזקן מענינת אותו כלל. ואף-על-פי-כן הרגיזה אותו שתיקתו. ברי שהזקן מחייבו, והתרנו על שאינו אומר לו זאת.

כממשיך הרהוריו, אמר בקול:

— אומרים שבחיי כל אשה יש תקופה, שהיא בחזקת סכנה לה, תקופת המשבר... זהו הגיל של האשה הבלזקית... חושבני, אדוני הדוקטור, שתקופה כזו מצויה גם אצלנו הגברים.

— אצל גברים הולכי בטל כמותך.

— הפעם לא כוון אל האמת. אני עובד הרבה ובהשק. ויש לי שעות נפלאות של קורת-רוח. האמנות, הפיוט...

— האמנות, הפיוט אֶהֶ־הֶ־הֶ...

מרטוב עשה עצמו כאינו שומע, והמשיך:

— לכאורה, אין לי תרעומת על מזלי. בספרות יש לי הצלחה. יש לי מעריצים. ספרי נמכרים בכמות הגונה. אולם... אולם... למה אכחד ממנו, סבי הטוב? יש שאת כל הספרות,

את פרסומי, אפילו את נצחיותו של שכספיר, הייתי נותן בעד נטף אחד של חיים! שומע הוא? את כל זה הייתי נותן בעד רגע אחד של נעורים רותחים, בעד רגע אחד מָלֵא איש-עלומים...

הד"ר רינוב לא אמר כלום. ידיו היו מסולקות על גבו ומצץ בלי הפסק את מקטרתו. היה מוציאה מדי רגע מפיו, רוקק הצדה, ושוב מוצץ. מרטוב המשיך:

— להתהלך, סבא, בין בני-אדם, עם התכרה בלב, שכל הרענן והפורח כבר לא לך הוא, שכבר מֵת, כָּמֵת לגבי כל זה... נורא הוא! נורא להתהלך כשכיב-מרע בין צמָחים וגדֵלים!...

— האמנות... השירה... זאת, כנראה, אינה פורחת אצלך, א?

— הא! את ערוגת השירה והאמנות אפשר לחשקות רק בטל-חיים זה, שעליו אני מדבר לך... ואם טל זה אין, תיבש גם האמנות... ח ח ח... הנה הוא לא ראה אפילו את מזג-האויר אם טוב הוא... אח, סבא, פבא! השמים ושקיעותיהם, ההרים ונוגיהם כבר מתו בשבילו, הוא אינו רואה אותם. לא כן? רק הרוסְטְבִיף של מַדַם ריבּו חי וקים! ידבר נא, סבא! הֵן, הישן הוא?

דבק את מתני הזקן, ובלחש, כמגלה לו סוד, אך בהטעמה מיוחדה:

— הנה הוא מעשן את מקטרתו במנוחה כזו. העולה פעם על לבו, שהוא כבר נדון למיתה?... שהגרדום כבר הוכן?

הזקן התעורר מאיזו מחשבה וצחק את צחוקו הפנימי. רק כרסו רעדה קצת בשעה צחוקו, ועינו האחת הפקוחה הבריקה לאור אש המקטרת שהיתה מהבהבת לרגעים.

— זה יותר מששים שנה שאני נדון למיתה. התרגלתי כבר...

— אגב, ירשה לי לתקן שגיאה קטנה. דומני זה יותר משבעים שנה...

— אחת היא... — הבק זרועו של מרטוב, ובצאתם אל רחוב איקול-די-מדיצין, אמר:

— כשהייתי כבן ארבעים-וחמש או כבן המשים... איני זוכר בדיוק... היו גם לי מחשבות כמחשבותיו. קנאה זו אל החיים, היא-קנאת עוֹנֶב ולא קִנאת אוהב... בעורקי צריך אני לאמר לך, נזל אז עדיין לא דם, אלא יין. איזה קיטור של שכרון ערפל את מוחי. הייתי יפה, צריך לאמר לך, פקח, והנשים אהבוני. ואני אז חלמתי על כבוד, על פרסום וסבלתי בו-בזמן רעב ומחסור. לא ידעתי אז את מי אני אוהב יותר, את הנשים או את הלומותי. ואז היו נשים, צריך אני לאמר לך.. מה הן אלו הבאות עכשיו לכאן מכל קצוי רוסיה והבלקנים!... אורים עשנים! הלא הן יודעות כבר הכל למפרע. לא תפליא אותן בכלום. אבל אז, אז.. אֶח-ח-ה... אלות צעירות, לוהטות... המסתורין, הרטט לפני הרטת-הצעיף... והרומנטיות, וה„אָח!" וה„אַח!"... רק אז, חביבי, דוקא אז הייתי מהלך כנדון למיתה... נשכתי אגרופי מכאב על שאי-אפשר לעצור בעד העלומים והבחרות שלא יחלופו!

מרטוב ידע שהזקן משקר לו הרבה, כדרכו, ולא ידע להבחין היטב בין מדת השקר ובין מדת האמת שבדבריו. ואף-על-פי-כן שמע בענין רב לספורו. הזקן המשיך:

— קצוי-תבל, ארצות ותקות התהילו אז מושכים את לבי, ואני ידעתי שעיני לא תשורם. ידעתי ששפע של אושר ועלומים ירד לעולם ולא נחלק בין הבריות במדה שוה. ידעתי שצבא של מקרים ושל אפשרויות-הצלחה חונים על האדם סביב

סביב, ועינים אין לי לראותם, להבחינם, לתפשם. יש רק תקוה להנֵנק בהם בהיסח-הדעת. ולבסוף — המות השומר צעדיך ומחכה לשעת הכושר. כל זה רתק את נשמתי ברתוקי-פחד... עבדתי אז בתוך קבוצה אנרכיסטית עבודה מרובה ובהתמסרות נואשה...

— ...עד שהוציאוך משם!

— לא [illegible]. אגדת-הבל... אבל הרי זה כבר נגון מאופירה אחרת...

יצאו מרחוב איקול-די-מדיצין, ועברו אל הרחוב השומם בקרבת הדרך הפונה אל היער די-בֻּמי. הלכו בשדרות האילנות שלאורך חוף הארוּה. בחשכת האויר התחילו מרחפות פתותי-שלג זעירות ומסתובבות, כאפר של מגילה שרופה, הפורה באויר...

— השלג הראשון !... — דובבו שפתי הזקן באדישות.

— השלג הראשון !... — בלבו של מרטוב התלַבָּה רגע אחד אור בהיר, ויחד עם זה זע בקרבו דבר-מה מרנין ותביב... זכרון רחוק, נמוג ורפוי, כדמות עָב קל, מימים רחוקים, מארץ רחוקה... רגע כשנהו כבה כל זה, ושוב — חושך וקור...

הד"ר דינוב רִכֵּס את מעילו, זקף צווארונו ונאנח:

— c'est ça... אנו מתנועעים, חביבי, על גבי לוח האישקוקי. איני יודע בזכותו של מי עודני נצב כאן ובזדונו של מי אֹהָבְת. סוף-כל-סוף, וכי לא אחת היא לי? וכל השאר שוה לא יותר מעשן מקטרתי או מנשיקת-אשה. כך, כ-ך... שנים רבות הייתי רופא באניות שונות. הייתי בסינגַפור, בקלקוטה במדגסקר, ראיתי בני אדם... ראיתי את מעשני האופיון במרתפיהם וראיתי את קברניטי המדינות בטרקליניהם. הצד השוה שבכלם צריך

אני לאמר לך—ברוסטביף על כרם ריבו יש יותר ממשיות, באמונתי!

נגשו אל אחד הבתים הבודדים מוקפי גנות וגני-ירק. הרופא התעכב לפני דלת הבית, זמן-מה פשפש בכיסי בגדיו ובקש מפתחו, ורטן בתוך כך הברות לא-ברורות, כשם שרוטנים השכורים, הישנים והזקנים. בסוף-סוף מצא המפתח, פתח בקושי הדלת. חזר ונפנה אל סרטוב, נשם לתוך פניו ריח טבק חריף ואמר:

— c'est ça... אתה מוכן ומזומן הערב להלקות את עצמך על שוקנת... אבל הנה, לא כדאי כל הענין הזה... כל אותם הדברים הנאים ששרת עליהם באזני הערב, כמו העלומים, הששון, האושר... האושר! חֶחֶחֶ... הלא בינינו לבין עצמנו אנו יודעים, שפירוש אחד להם, והוא: מה שטמון בתוך אותם מכנסי-הבד הלבנים והקצרים שמתחת לשמלה... נשמת האשה, חביבי, אינה יותר מנשיקתה, וגופה — נֵנָה! חצר סרוחה מאחורי חזית מקושטה, באמונתי! ושכלה — אבל בשם ה' אל נא תבקש אצלה סתירות. אם תראה היום את בת זוגתך נעלה וטהורה, אל נא תתפלא מחר אם תמצאנה עד הצואר ברפש... הרי זה הגיוני מאד מנקודת-מבט אי-ההגיון של האשה. c'est ça... ואם עוד תזכר שגם זה—תפף בכפו על כרסו של סרטוב—שגם זה סופו להיות בצה סרוחה שרמה תרמוש בה, והלכת מיד, מבלי לשהות אף רגע, אל מַדָם ריבו, והזמנת אצלה הסטביף מן המובחר, ואכלת ושבעת וגהקת, והיית מאושר...

— רצה אדוני להיות הערב מורליסטן והיה לציניקן.

— אדם יותר שהוא ציני יותר הוא מורליסטן. הרי לפניך פתגם של ערבי זקן. א רֵוֶרְצִ'י.

ונעלם מאחרי הדלת.

מרטוב עוד עמד רגעים מספר והקשיב לפסיעות הזקן הכבדות, על מדרגות הורקות, בלויה „אֶח־הֶ־הֶ״ ממושך.

אחר כך פנה והלך לו בלא מטרה לאורך קֵי־די־שְׂוֶל־בלן. למטה, לרגליו, שקקה והמתה הארוה, בלא הפסק וסמויה מן העין. פתותי־שלג נפלו על פניו, אל מתחת לצוארונו ושם נמסו. בקרבו היה שממון ועזובה. עזובה דומה לזו שבבית שהלונותיו אטומים בסמרטוטים, שרוח מיבבת בארובתו, וצרצר מנסר מאחרי התנור הקר... הגיע אל גשר העיר, ופנה לעבר רחוב איקול־די־מדיצין, ופתאם שמע שקוראים לו. פנה כה וכה ולא ראה איש. עשה עוד פסיעות אחדות, ושוב שמע את שמו. פנה לצדדים, והנה דמות אשה הולכת ומתקרבת אליו.

— כלום לא הכירני?

— פוליה?!..

על פניה ועל כתפיה הלבינה שכבת שלג דקה. שערותיה שבצבצו מתחת למגבעתה היו כאניצי מוך לבן. פניה היו שוחקות.

— טילתי. ישבתי אצל חברתי לא הרחק מכאן. אין לי חשק לשוב אל חדרי. אולי יסכים לטיל עמדי קצת, תחת השלג

החדש — ומבלי שהמתינה לתשובתו, הבקה את זרועו ומשכה אותו כלפי הגשר; עברו עליו ולא הרגישו בזה.

— שמחתי מאד לפגוש את אדוני כאן.

— אף אני מכיר טובה למזלי על שזמן אותה לי על דרכי.

הצליפה עליו פוליה מבט מהיר, חמה ובוחן, ומלמלה:

— מפני מה? הוא אינו יהודי על דרכו...

ומיד מהרה והסבה את הדברים לענין אחר:

— אותו ד"ר דינוב זקן משונה הנהו. הוא מטיל עלי תמיד פחד בעינו הפקוחה והקורצת. כמדומה שהוא לועג לי תמיד.

נזכר סרמוב בדברי הד"ר דינוב האחרונים, והרגיש סלוד-נפש:

— אנא, פוליה! — קרא — אל נא תתגולי בשיחה על אורות הזקן! דברי על מה שתדברי, על... על... השלג היורד, אך לא עלינו! —

— מוטב אם רצונו בכך. האוהב אדוני את השלג הראשון? אני אוהבת אותו מאד, בכל שנה, עם ירידת השלג הראשון, קמה בי התעוררות כזו, הכל בי רן... איני יכולה לשבת בחדרי. שעות רצופות אני מטיילת תחת השלג. ואז אני מתגעגעת מאד על עירית-מולדתי, על הַחֲלִיקָה על הקרח, הנסיעה בעגלת-החרף, תנור-הרעפים החם שבבית. כאן אין לא אותם התנורים הגדולים, ואף לא אותה חמדת החורף... הייתי אוהבת ללוש פקעות של שלג; השלג שורק ככה בין האצבעות. כשפקעת כזו נקלעת בפנים ומתפוררת, אז ריח רענן כזה בוטר באף ובגרה נחיריו... ביחוד טוב בימי התגוננה. הלא אדוני יודע בודאי

מה זאת חנוכה, כשמדליקים נרות על ארן החלון... אמי מטגנת אז לביבות מתפוחי-אדמה, האויר ספוג ריח של גלדי-שומן. אבא, הדוד ושותפם, שבא מן האחוזה הסמוכה לכבוד החג, משחקים בקלפים. אני ואחי מצטמצמים בקצה השולחן ומשחקים בלוטו, ובקוצר-רוח מחכים למה שאמי מכינה במטבח. קשה לכבוש את היצר, מחמת ריח הטגון המרחף בחלל החדר, ואחד אחד אנו מתגנבים אל המטבח וגונבים בחשאי מערמת הלביבות המפעפעות, ההולכות ומתגבבות על פני הקערה... הדלת מן החוץ נפתחת במקצת, ראש ילדה נגעץ בפתח ורומז לנו באצבע. אני ואחי פורצים החוצה. שם מחכה לנו כנופיה של תינוקות כמונו, שמקיפים אותנו ומספרים לנו לכתחלה בלחש, אבל לבסוף בהמולה רבה ובתנועת-ידים: שותפו של אבא, היושב כעת בביתנו, עזב בחצר את סוסיו הרתומים לעגלת-חורף קלה ויפה... אין מפקפקים; כל הכנופיה מתישבת בעגלת-החורף הקטנה, הכל צפופים ודחוקים, תופשים מקומות בלחישה ובחפזון; מתוך דחיקות, מעיכות, צביטות ובעיטות מסתדרים סוף-כוף. אחי הקטן אוחז בזוגות שבצוארי הסוסים, כדי שלא ישמיעו קול, אני נוטלת את המושכות, וכך יוצאים בגנבה מהחצר. כיון שאנו מתרחקים מהבית—עוש! אל האויר הקפוא! ואין קֵצה לקריאות, לזמרה, לצחוק, לשאון. ולמרבה ההמולה, הקריאות והצחוק, יש שהעגלה נהפכת וקופת הגויות החיות נשפכת אל השלג. בתחלה—בהלה. מתחת לקופה אנחות וצוחות, ומלמעלה—צחוק. מיד הקופה מתפזרת, מנערים את השלג, זוכרים את הצעקות והאנחות— ושוב צחוק. צוחקים לתיאבון. אחר כך, כשחוזרים בשלום, פורצים אל הבית באצבעות רגלים קפואות, בידים צבות ואדומות

כסלק, בפנים משולהבות, וכהמולה רבה מספרים על המעשה שעשינו, על העגלה שנהפכה. מפי אמא פורצות קריאות פחד, השותף ואבא מעמידים פנים של רוגזה, לבסוף נטפלים גם הגדולים לקלות-דעתנו ומשתתפים עמנו במשחקינו העליזים. אוכלים תפוחי-אדמה ב„פרוות" (מבושלים בקליפות־הם), מליחים ולביבות. אנו מחממים את ידינו בתפוחי-האדמה, פולהים אותם ומביטים איש אל פני חברו דרך האד הבוקע ועולה, ורועשים בלי קץ...

פוליה הלכה עמו שלובת-זרוע ודברה בלי-הפסק ובהתעוררות, כשהיא מלוה במחוגי-יד מהירים ותכופים את ספוריה. איזה של זכרונות ותמונות נשפך עליו ברעש ובגיל. הגיל הזה דבק גם בו והחיה את השממה והעזובה שהיו בקרבו.

— רואה אני — אמר — שעדיין היא קשורה מאד אל עירתה.

נזכרה פוליה במכתב שקבלה היום מאמה, ונאנחה:

— אה, רישקובה, רישקובה המסכנה!...

דרך שיחה לא הרגישו שהדרו אל תוך היער די-לא-בטי, ונכנסו אל השדרה הראשית, הרחבה. האדמה היתה לחה ונוח היה לדרוך על מצע עלי הסתיו האחרונים. עלו במעלה של גבעה. פוליה נתלתה בכל גופה על זרועו ולא הדלה מדבר בהתעוררות ובנשימה תכופה. עיפה ורצוצה היא. כל היום הסתובבה בעיר בעניני הנשף. המכתב של אמה דכא אותה לגמרי. אבל הנה הטיול הזה השיב קצת את נפשה. הנה הורגעה. חבל, שהשלג נמס מיד אחר נפילתו. אלמלא כך היתה כבר מזכתו בפקעת גדולה... מרטוב שתק. אבל מאותה השממה

והעזובה לא נשאר כל זכר. שמחה לא־מובנה מלאה אותו. שמח לראות לאור הפנס שבצד הדרך את לחיה האדומה של פוליה, את השלג על ריסי עיניה, את שני הצללים המשונים כל כך, המתנועעים לפניהם לאורך הדרך, להוציא זה לזה... הנה עוד פנס. שלא במתכוין התעכב מרטוב, והתבונן אל פתותי־השלג המזהירות בהסתובבן מסביב לפנס כפרפרים... במוחו, מסביב לאיזה רגש מאיר, מרפרפים ורוקדים, כמו פתותים אלו, הרהורים על הדרך הארוכה לאין־קץ, החשכה והאיומה, שפתותי־השלג עברו ושלאחרי זרחן מעט־קט, אבדו באפלה... הרהורים על האדם ומזלו על האדמה...

— מה זה! — קראה פוליה נפחדה במקצת כשהיא מביטה על סביביה — להיכן באנו? וכי לא תעינו? היער די־לא־בטי... אבל באיזה מקום? יחכה נא, דומני שנזכרתי... כן, כן! אני מכירה כבר את המקום...

פתאום התרגשה ובעיניה נדלק שביב חי:

— שביל צר אחד יש כאן, ימינה, נלך נא בשביל זה! אני יודעת את השביל, מקום אחד יש שם... מקום אחד אני יודעת שם... רצוני לילך לשם! רק לרגע, רק לרגע, אדוני!

משכה אותו אחריה הצדה, אל החשכה במורד הגבעה ימינה, ולא הדלה כדבר על „מקום אחד שיש שם"... זה כשנה... לא, יותר! זה כשנה וחצי לא היתה שם... אל נא יפחד, נהירין לה היטב שבילי המקום, כל פנָיה וכל עקמומית נהרתו בזכרונה. שם יש ספסל אחד, ספסל יש שם... מרטוב הלך אחריה מבלי לדעת להיכן, תמה ובלתי מבין להתרגשותה הפתאומית. אחרי פסיעות אחדות אפפה אותם אפלת היער. ריח טהב ורקבון עלים

דאשתקד עלה באפס השביל התפתל במדרון תלול. הרגלים התחלקו על העלים הלחים. פוליה אחזה בזרועו בכח. פעמים דחפה אותו לפניה, פעמים משכה אותו אחריה, למטה. ההליכה היתה בחזקת סכנה. עצבי מרטוב התחילו מתמתחים. מה זה עלה פתאם על דעת העלמה לשבור כאן את מפרקתה? חלפו ביעף בכוחו דברי התלוננותה וגעגועיה היום לפנות ערב בחדרו.. זה ככר, זה כבר לא היה מסתתר בעבי-יער עם נפש צעירה והומיה... שניהם נשמו בכבדות והלכו הלוך והתחלק, הלוך והאחז בגזעי האילנות הלחים והקרים...

פתאם נתגלה לפניהם מישור קטן מעוגל. האפלה היתה כאן עבה ביותר. מרחוק נצנצו אורות העיר, ככוכבים פזורים, ושטי-הליל היו שם מלמעלה ורגדים-חורים כמו במקום בערה.

— כאן! — אמרה. שמטה ידה מידו. עזבה אותו והלכה סביב סביב כפופת-גב ומחפשת, כקצרת-ראות, הלוך וחפש, כמו שמחפשים בבית-העלמין מצבת-קבר נשכחה. רצה מרטוב לילך אחריה, אך היא צותה עליו לעמוד על מקומו ולעזבה רגע לנפשה.

— איזה שגעון! אני מקוה, שאין ברעתך לתלות את עצמך כאן על אחד האילנות — קרא אליה מאחור.

— הרעיון הוא יפה! — השיבה היא ממקומה — כאן אבחר מקום לתליתי, כשיהיה לי צורך בכך. לפי-שעה... יואיל נא להשאר על מקומו. השד לא יקחני... אל פחד!

פוליה מצאה לבסוף את הספסל המבוקש וצנחה עליו חבקה בשתי ידיה את משענו הקר והלח ולחצה אליו את מצחה... לא נעה ולא זעה בגופה, ישבה כקפואה על מצבת-קבר...

מרטוב עמד במרחק-מה, התבונן, תמה ולא הבין מה

שמתחולל בנפש הצעירה. הוא רק ראה, שהיא אחוזה בצבת של צער גדול. הצעירה היושבת שם כפופה ומכווצה בחשכה, רפוסה ורוממה תחת כובד יגונה, היתה בעיניו כסמל היגון עצמו. נדמתה לו מרחוק כחתיכת-חיים קרועה ומעוכה שנשכחה שם על-ידי מי. לא העיז לעשות תנועה, להרים קול ולהפריע. יש יופי מיוחד, יופי זעום במראה היגון האלם שבגוף הכורע על גבי מצבה או לסרגלות מטתו של בר-מינן יקר..

לאטה, כחולה וחדלת-כח, התרוממה מעל הספסל. ברגלים כושלות נגשה אל מרטוב, חבקה זרועו ודוסם פנו ללכת. יצאו אל הדרך הרחבה ושתקו כל הדרך. פתאם אמרה:

— שם ישבנו פעם אחת. ערב של קיץ היה אז. מאחרי העצים התרוממה לבנה גדולה מאד ואדומה מאד. ישבנו אז על הספסל הנמוך והבטנו אל הלבנה... זה כשנה, כשנה וחצי...

ושוב נשתתקה, וכל הדרך לא פצתה פה. הוא תמך אותה בזרועו בזהירות ובחבה, כשאדם הנושא בשתי כפיו אגרטל יקר שנסדק ושעלול להשבר...

רק פעם אחת, כשנגשה אל פתח ביתה, והיתה צריכה כבר להכנס, פרצה פתאם בצחוק עצבני:

— ת ח ה... איזו נערה מטורפה אני.. אלי! אלי!

X.

פני הגברת קריינין נעשו יותר ויותר הורים, יותר ויותר קטנים, ובה־במדה התרהבו ועסקו עיניה, שאש ורת וחרה, כלהט המאכלת, יקדה בהן...

האם לא ברו בני-אדם את האושר מלבם, כשם שהם בודים כל אגדת-קסם? רק אל שלוה ואל דממה, רק אליהן התפללה. והנה בימים האחרונים בא אליה פתאם לפתע הרגש שאם מרטוב ילך ממנה, יעזבנה גם א ו ש ר חייה... תחילה חדרה אליה האהבה כמו קו-שמש שחודר דרך חרכי תרים מוגף. אבל היא לא נזהרה ופתחה לה את כל חלונות נשמתה. ותמלא את כולה את כל ישותה, כערפל זה הממלא את האויר, ואין אתה יודע את המקום אשר הוא שם ואשר איננו שם. את ישותו של מרטוב הרגישה על תכשיטיה, שהיתה מתקשטת בהם לכבודו, על קטיפת הנקליט, שהיה אוהב לשבת בו, על ההבצלות שהיה לפעמים עומד לפניהן ומלטף אותן, ועל כל דבר קטן או גדול שמבטו נח עליו. אף השמש ספרה משהו מישותו, מפני שהאירה אותו יום יום... ומה לה ההבצלות, מה לה השמש אם הוא, ה ו א ילך ממנה!

היא ידעה היטב את המקום שהיתה תופשת בעולמו הבהיר,

השמשי. היתה נחוצה לו כשם שנחוצה שפת הדמע לעין הצוהקת. בעמקי נשמתו, בהביון הרגשות הנעלמים וסתר הדמיונות הטמירים היתה תמונתה מלבינה כשיש פסל אלילה. ועכשיו. מבעד לצעיף צללי בין-השמשות היורדים כבר על עולמו נסוך-האור, מלבינה ומבצבצת זהורית של אלילה שניה, צעירה ממנה לימים...

בכל פעם, כשהיא רואה אותו, היא מפנה אליו את כל קוי-נשמתה. עיניה הצמאות, הבולשות, החוקרות ושואלות נצמדות אל פניו ואורות מעליהם כל זיע של עורק, כל ניד של קמט. אזניה הציתניות בהולות לקלוט, לבלוע כל רשש קל שבקולו... אותו מרגל-חרש שבקרבה ממלא את תפקידו באמונה וכאלו על דעת עצמו. לה אין כבר שליטה עליו, ואין כבר כח להלחם בו. והנה מתוך הנידים הקלים ביותר, מתוך הקמטים הדקים ביותר קורצת לה, כמדומה לה, אותה דמות צעירה, עם נזר שערות-הזהב... כמדומה לה, שוולת דמות זו אינה רואה כלום לא בקרבו ולא הרתק-הרחק מסביב לו...

השנאה את הדמות הזו? לא. אדרבא. היא מצאה יותר ויותר את פוליה נחמדה והביבה. ובה-במדה רדפה אותה דמותה, רהפה לעיניה בכל מקום, בכל פינה, מסביב לה ומסביב למושב: שמעה את קולה מתוך דבריו, ראתה את ברק שערותיה ואת פניה מתוך עיניו. הגב׳ קריינין הרגישה את עצמה נכפשה ונרפסה על-ידי דמות קלה ועליזה זו; היתה פצועה ומנוצחת על-ידה. והגב׳ קריינין אהבה אותה. היה מעין צדוק-הדין באהבה זו לפוליה. הגב׳ קריינין אהבה בה את כאבה ויגונה... ככלוב צר סגרה עליה ההכרה, שאין לכבוש את האהבה לעד, ואין לאסור אותה בנחושתים. בתוך כלוב זה פרכסה כלביאה פצועה.

אבל יש שהלביאה היתה מתעוררת ומזנקת בכל אש-האיתנים שבנערה עדיין בורידיה. ימים נוראים היו לה אז. אותה ההאוה שהיתה נקטמת ונחנקת בקרבה שנים על שנים, היתה אז פתאם מתלקחת, זורמת כְּלַבָּה בכל רהטי-גופה ומדליקה אותה עד לשרשי שערותיה. יום שלומים לבישרה! וכמו פחד תפיש אותה, שאם לא עכשיו, אם לא היום וברגע זה, לא הפרע עולמית... תאוות לביאה, שמדליקה להבות ירוקות בעינים, מקטינה את אישוניהן, מכה אותן בסנורים פראיים!...

חורה ונסערה פרצה פעם אחת אל הדרו של מרטוב, צנחה באין אונים על אחד הכסאות ונשמה בכבדות. הוא קפץ אליה בזרועות פתוחות:

— פֶּלציה!

היא היתה דוממה, רק בידים עשתה תנועה לא לגשת אליה.

— מה פרושו של זה?... אבל... מה זה, פלציה?

רק אנחת-דום פרצה מפיה והסתירה פניה בשתי כפות ידיה.

ראה שהיא סובלת והשתתק. דומם לטף אותה, החליק עליה בכפו. דומם התחיל מוציא ממגבעתה את המכבנות והיא כמעט לא הרגישה, הסיר לאטו את המגבעת מעל ראשה, והיא לא סרבה. הוסיפה לשבת קפואה. הוסיף ללטף ולהחליק את ראשה, בזהירות ובחבה. על-ידי חום הלטיפות הללו נזדעזע בה מה, תפשה את כפות ידיו, והתחילה מנשקתן, צנחה מעל הכסא על ברכיה, ושוב נשקה ונשקה את ידיו. מרטוב נסה להוציא ידיו מתוך ידיה, אך היא החזיקה בהן, הצמידה אותן אל שפתיה. הרגיש דמעות על ידיו, והתחלחל. השתדל לפייסה, להרגיעה,

הרים אותה בכח ונשא אותה בין זרועותיו אל הדרגש והושיבה. גופה פרפר כאחוז-קדחת. פתאם פרצה בבכי היסטרי. מתוך יבבותיה־צעקותיה שמע תלונות ותחנונים:

— יקירי!... יקירי!... אהבני נא! בלעדי אהבתך אין לי חיים... אלו ידעת יסורי... אין לי כעת כלום, כלום... שתי אלה היו לי: גאותי ואהבתי. את גאותי השלכתי לרגליך. תהא נא לי אהבתי לשלל... באתי אליך לאמר לך כמה אני סובלת. כלו כבר כחותי... איני יכולה יותר... קחני נא, עשה בי כחפצך... עקור את לבי מתוך הוי ותנהו מרמס לרגליך... אל נא תשליכני מעל פניך!

מרטוב היה נדהם, מבולבל. לא הכיר את פֶלציה שלו, את זו שאהב, את פלציה הגאה, השלוה-קרה, השקטה-נוגה, שכל לטיפה שלה היתה מתנת-מלכה... הוא חפש בקרבו את רגש האהבה וההערצה אליה ולא מצא. בזרועותיו פרפרה איזו אשה אחרת, איזו אשת-עגבים תאונית, איזו אשה-חיה הדורסת עוגביה בתאותה, הטורפת נפשה בנשיקותיה, המתרפסת מתוך הקשחת-לב איתנית. לבו התכויץ מכאב. לא אֲהבה וגם לא חֵשק עז לכבוש...

...לנוגה זהרי השקיעה, יצאה מהבין מערתה האשה הקדמונה בכל הוד ערומיה, נאפדה להבי השקיעה האחרונים, ואל לב השמים שלחה את קול שועתה — — — — — —

— — — — — — — — — — —

כשהצללים התחילו מתכנסים בדממה, הרימה פלציה את ראשה מעל הכר, תמכה אותו בידה האחת, והשניה שלחה לאסוף שמלותיה, שהיו פזורות בלא סדר על השטיח, שלפני

המטה. לובן בשרה הבהיק בשעת ערבית זו באור ירקרק-חִוֵּרִין... לֵאות מתוקה היתה יצוקה בכל גופה; צנחה שוב על הכר, זרועה נתלתה באויר הסרת-כח, מזהירה בלובן הירקרק. גופה התמתח, הלין עצמותיו וכל יצוריו, מרוך ומהתפנק. מתוך רפיון-של-תפנוק הניחה ראשה על הזהו הרהב והאמין של מרטוב, כשידיה לופתות צוארו. אבל הוא שכב בלא כל רגש של תפנוק, ושל עיפות ערבה. שכב דומם כמחוסר-חיים. לא כתוק היה לו המשא אשר על הזהו וגם לא מתוקה היתה ההכרה שגוף נהדר והרמוני זה מופקר ברשותו. זה היה משא ביותר, שאין להחותו שאין להזל בו...

אל החולים הדלת הגב׳ הגב׳ קריינין ללכת. את תלבושת האחות-הרחמניה עם צלב-הכסף הסירה מעליה. כל זה רחוק עתה ממנה, וקשה לה לשוב אליו גם במחשבתה. דף של רומן משעמם, אחרי שנהפך, אין רצון לשוב ולעיין בו. הלא יש גם קברים שאתה מונע רגליך מעבור עליהם. ואותם הימים, אל׳ רהים! כמה נקבר שם מנשמתה, מהטוב, מהחי, מהצעיר והחזק שבה! ומה נשאר לה מכל זה?...

התחילה בזמן האחרון מתענינת בבית-הספר לילדי המהגרים היהודים מרוסיה. הרבה עבדה לטובתו; אספה כספים, יסדה ועד של נשים כבודות העוסקות בצדקה. בחלום יפה צר את לבה הענין שבראשו עומד הצעיר המזהר והמענין בעל המצח הלבן והעינים היפות... באחת הסימטות הצרות של הרובע העתיק של ג׳ניבה, שמאות דורות עברו שם ועזבו אחריהם דממת-הויה

עתיקה, — באחת הסימטות ההן, באולם צר בעל כפה גבוהה וקודרה וחלונות גותיים, לומדים ילדי היהודים פרוסיה, את שפתם הקדומה, על הכותל — מפת ארץ רחוקה וקדושה... בשעת בין-השמשות של החיים, כשצללים הורים מציצים כבר אל נשמתך, טוב להתעטף בסודר הס ולהקשיב אל שיחות פני קדם...

ומגמגמים ומהוססים עברו הימים אחד אחד. בחדרים היתה דממה, והיא תמיד מכורבלה במטפחת על כתפיה, כאלו צמרמורת תמידית בגופה, סובבת מחדר אל חדר, בפסיעות חבויות בתוך שטיחים רכים, מתיצבת לפני הבצלותיה, מחליקה ומלטפת טרפיהן העגומים, משתטחת על הדרגש ומרגישה בתנועת הרגעים, השעות והימים הזוחלים-עוברים לאטם ובעצלתים מעל לראשה... יש שהיא שוכבת כך בעינים עצומות ופניה אל הקיר, עֵרה ולבה ישן בקרבה, היה ספּטש נגש אליה חרש-חרש, גוהה בלאט על ברכיו, מדביק שפתיו אל ערפה, מאחורי אזנה בנשיקה-לטיפה השאית והמה. היא מודעזעה, מחזירה אליו פניה, חובקת צוארו, מושכת ראשו אליה, ואז הם מפטפטים שעות רצופות, מפטפטים לנפשותיהם, כשני תינוקות מיותמים...

פעם אחת כבש פניו בחיקה ולחש לה:

— אמא... אמא...

— ספּטש.. יקירי!

— אמא וכי אומר לך מה שחשבתי לפני רגע? וכי לא תכעסי עלי?

— א, מחמדי! אדרבא, הלא אתה מחויב לדבר אל אמך את כל אשר עם לבך. ה-כ-ל! השומע אתה?

התחיל מדבר הנער מתוך הלמות-לב כשידיו מצהקות במהרוזות האהלמות שעל צוארה:

ישב שם בחדרו וקרא. פתאם, תוך כדי קריאה, הרים ראשו וקרא: „אמא!‟ פתאום, כך... ואינו מבין כיצד ולמה... שוב לא יכול להמשיך קריאתו, כי חשב על אמא, רק על אמא. ידע שאמא שוכבת שם לבדה בחדרה, ואינה אוהבת את סטש שלה... קולו היה מכונס ועצוב בדברו; אצבעותיו מרטו בלא-הפסק את האהלמות שלה. ולבה, לב האם, נתכווץ בה.

— מנין לך זה, ילדי? איך אוכל לא לאהוב אותך, ילדי?

— אני יודע זה כבר שאין את אוהבת אותי. כשאת הנך כאן לבדך והושבת, הושבת, אני איני שם...

— היכן זה שם?

— שם, שם... במחשבותיך...

— ילדי! ילדי! — קראה ולחצה אותו אל לבה — אתה תמיד שם בתוכי פנימה, גם כשאיני חושבה עליך... בני, אתה צריך לאהוב את אמא שלך תמיד, תמיד...

— תמיד, תמיד, אמא!

— הזוכר אתה, סטש, כשהייתי קוראה לפניך את ז׳ול וורן ואת מיין ריד, ואתה היית הוזה על נסיעות אל ארצות רחוקות ונפלאות, על מאורעות מפליאים ומבהילים. אמא שלך היתה אז תמיד עמך במסעך ובהתהפכות מקרי חייך. אמא היתה תמיד בסכנה גדולה, ספינתה היתה נטרפת בים, והגלים משליכים אותה אל אי שמם... היא אסורה במערת פראים אוכלי-אדם... ואתה — אתה חש תמיד לעזרתה, מוצא תמיד תחבולה לחלצה מן המצר... הזוכר אתה כל זה, סטש?

— הה, היה נפלא אז לחלום כך!

ומן-מה החליקה בידיה את שערותיו, נמלכה עם לבה עד שאלה:

— ועתה, בני? ההיית רוצה לעשות עם אמך איזו נסיעה רחוקה ומסוכנה? עם מי היית בוחר כעת ללכת לארצות רחוקות, להפליג בספינה אל איי-הים?

פרח וורד צץ בלחייו והתפתה עד לאזניו:

— כעת אני קורא Les Misérables של הוגו ועל נסיעה למדינת-הים איני חושב כלל.

— הבה, ילדי, ונחלום יחד כמו אז! טוב? ספר לי חזיותיך ואשמע...

— חזיותי? איני יודע אם אוכל לספרן לך. טוב, אנסה! אין את יודעת לגמרי שבן-מלך הנני, בן-מלך טוב ויפה מאד. רוכב אני על סוס לבן ואביר, לבוש בגדי-תפארה, נוצת-טוס בכובעי ורומח בידי. לכל בן-מלך יש נוצה גבוהה בכובעו ורומח בידו... הולך אני לצוד ציד ביער עם אנשי-צבאי. אבל היער היה עתיק וגדול וצפוף מאד. אנשי לויתי נתפזרו ואני התרחקתי מהם עם סוסי ולא הרגשתי בדבר שנשארתי לבדי בתוך היער האפל והנורא הזה. תעיתי. זמן רב תעיתי, אמי! אבל יער שבן-מלך תועה בו אינו פשוט, כמו היער די-לא-בטי, למשל. הוא נורא-מוזר. הצפרים אינן מצפצפות, האילנות אינם מתנועעים. הם נמים. גם הצפרים נמים. היער כלו נם. המבינה את, היער היה מכושף. כל הבא אל תוכו, חיים לא יצא ממנו. ואני לא ידעתי. אני הולך, הולך. והנה ארמון מלכים! גם שם הכל נמים: המלך, השרים, הסוסים, באורוות, הכוכבים באויר. גם האש על האח נמה. הכל!...

הולך אני ותועה מחדר אל חדר, מאולם אל אולם לבדי במקום המכושף הזה. והנה פתאם אני רואה באחד המרתפים בת-מלך יפהפיה, ואף היא נמה...

פתאם, מבולבל, הפסיק.

— אמא! — אמר אחר כך בבת-צחוק קלה — את הנך המלכה עצמה. בת-המלכה היא אחרת. הלא היא מוכרחה להיות צעירה ממך... היא יפה...

— בעלת שערות צהובות?

— כן, צהובות וארוכות.

— וגבוהה היא?

— כן, אמא! היא גבוהת-קומה.

— וגומה יש לה בסנטרה, לא כן?

— מאין את יודעת זאת, אמא? — והורד שבלחייו הפך הולע.

— מצאתי? ה-ה-ה... — להצה את ראש בנה וצחוק עצבני פרץ מפיה.

הנער הציץ בה נבוך ומבולבל.

— למה את צוחקת ככה? את חושבת בודאי על סוף-הדבר? אבל לא...

— לא כלום, בני! את סוף-הדבר אי-אפשר לי לדעת, ואף אתה, דומני, אינך יודע. אני צוחקת מפני שטוב לי, הלא אך רגעים אחדים ישבת עמדי. וראה כבר אני צוהקת. אולי אלך עמך אל היער המכושף ואעזור לך לבקש את בת-המלך הנרדמה? — שוב להצה את ראש בנה בשתי כפות ידיה, נעצה בו מבט עמוק, ושוב צחקה צחוק חנוק, שקשה היה לה לעצור בעדו.

הנער אסף את גבות עיניו, ובקול של תרעומת אמר:

— אבל בבקשה ממך, אמא! אל נא תצחקי ככה!

— אל נא תכעס, אפרוחי! — הרגיעה אותו, כשהיא משתדלה לעצור בעד צחוקה ולמחות את הדמעות שעלו אל עיניה — יש שפתאם עיניך נעשות אחרות, עינים חדשות לגמרי. וכשמסתכלים בהן אז נראה כל דבר כל-כך מגוחך.

— מגוחך? איך זה עינים חדשות?... איך זה... הכל מגוחך?

— המתן, בני! עדיין לא הגיעה שעתך!...

ממש אהב...

כפלא באה אליו האהבה, כחזיון הממלא את הלב מורא וגם תשוקה להפיל. פעם אחת, בדמי ליל נדוד-שנה, בהקשיב הנער אל המית-נפשו, נגלה אליו החזון הזה ולחש לו באזניו את הסוד הנפלא והמתוק: פוליה!... ומאז לא שקעו עוד עוד על האופק פלאי-השחרית הורודים-מתולעים, מאז לא חדל נוגה-זרהם מהיות פרוש על כל היקום. ומאז נעשו הבריות כה מזהירים וכה טובים. עוגב תלוי באויר העולם ואומר שירה... אך לא! עוגב זה בלבו הוא מנגן, נגוהות הפז והוד בנשמתו הם בוערים; הלא בתוכו הכל כה זר ונפלא, ועל כן רבה שם הרינה והתפילה...

בערבים היה מתחמק חרש מביתו, יוצא אל הגן, ומשם היה יורד בהחבא בשביל הצר שבחומה המקיפה את הגן, פותח במפתח המוהלך את פשפש הברזל הקטן, ויוצא אל השדה. שם בשדה בשעת ערב יש רגע אחד, שהאופק המתלקח נדם פתאם מרוב המהון על האש ששלח בהרים, בשלג ובבתי-האכרים הפזורים זעיר שם. וכל אשר מסביב מביט ותמה. החורשה השחורה שותקת ומחכה. הצללים הרגים מתכוצים בכל שוחה ומאחרי כל סלע ונדהמים. דוממים צופים. ההרים מעונדי-אש

מהמיהום ומפחידים, מתקרבים כשיעור פסיעה, כשהם מגלים שקערוריותיהם ובליטותיהם ונקפאים תחתם, מתוחים וממתינים. רק רמותיהם היוקדות נעות, מגדל ההתאמצות לא לנוע... רגע כזה יש שם בשעת ערב. וירע אז לב הנער כי נפלאות בתבל. שפתיו פולטות אז בדממה לחש לוהט, לחש תפילה:

— פוליה.. פוליה...

ומפחד הוא פונה לצדדין לראות אם לא שמע מי צקון-לחשו.

אך הוא לבדו, ואין איש עמו. אז הוא מרהיב עוז בנפשו ומשמיע קול רועד אבל צלול והומה:

— פ-ו-לי-יה!... פ-ו-ל-י-י-ה!...

— יה-ה-ה... — עונה החורשה בכאב געגועים.

סטש נרתע בחלחלה. האומנם זה הוא קרא את הקריאה הזאת? ברגע הראשון כמעט לא האמין למשמע אזניו, לא האמין שמפיו יצא השם המפורש הזה. ומיד כאלו חונן ביד נדיבה ונסתרה. חונן—ולא ידע במה. הובטח לשמחה רבה — ולא ידע על-ידי מי. אל עיניו נגשו דמעות—ולא ידע למה הן. אל אלהים גדולים, מה נפלא זה!

וכשהוא נפנה לשוב הביתה, מתחילים פתאום הצללים כועסים ומפחידים, מתחילה החורשה הורשת רעה, והוא — מה קטן הוא! מה גלמוד הוא! מה לאנשים, מה לכל האנשים ולו, הנער הקטן והרפה?..

אבל תמיד כשהוא נכנס מן השדה אל הבית, לבו מהסס בו והרד שמא יפגוש שם את פוליה... הכרתה מציקה לו, בהכרתה הוא סובל. בקרבתה הוא נעשה שתקן ופניו מפיקים

התמרמרות והרעומת. עָנה ברוגז ולא בנמוס הרגיל אצלו. כאלו נעלב על-ידי מי, כאלו הוא כועס על מי או על מה. פוליה ומרטוב מושכים בכתפיהם ללא-הבנה מה היה לנער, והאם נוזפת בו... באותם הרגעים הוא סובל בהחלט מקרבתה וכועס עליה מפני זה. וכשהוא נפטר בלא-שלום מן החדר ויוצא אל המסדרון, הוא רואה שם על הקולב את מעיל הקטיפה של פוליה. אז מתחיל לבו דופק בו בחזקה. הוא נגש בהשאי אל המעיל הזה, תוחב את ידיו לתוך שרווליו מלמטה, משקיע פניו בקטיפה הרכה והחמה ושואף לתוכו איזה ריח דק ומיוחד, שרק הוא לבדו מרגיש בו על פני כל גופו עובר אז רטט של חמדת-תענוגים ללא-בטוי.

XI.

ימים אחדים היה מרטוב כלוא בחדרו, וכשד"ר דינוב דפק בדלתו, קרא לו מבפנים: „לך לך, סבא! אינני בבית!", ולא פתח לו. היה לו דכדוך-נפש חסר טעם. נפשו הוגה ממסגרותיה מחמת התרוקנות פנימית, והיתה כקליפת אגוז זו שתוכה נרקב בה כלו. דבר-מה נרקב בתוכו ימת. מפוליה קבל פתקא שדבר לה אליו, ושהיא מחכה לו בביתה. הפתקא הסעירה בו דמו. לא ענה ולא הלך אליה. למחרת הבקר ראה בעד החלון את מצנפת הקטיפה השחורה הידועה לו; התחלחל, מהר אל בעל־ביתו ובקש להודיע לאותה סטודנטה המצלצלת שם ש... ש... שאיננו בביתו, שאינו יכל לקבל אורחים, בקצור ש... ושבב על הדרגש, נשך שפתו, כאדם שמתאפק מצעוק... ברור היה לו שלא התאהב בפוליה, ואין לו שום חשש של אהבה. ברור לו שאחרי הכל, פלגיה תשאר נעוצה בכל שרשיה עמוק בנפשו. כאֵלה זו בתוך אדמת מטעה תהיה שם תמיד נטועה. לעקרה משם הוא למעלה מאיזה כח שהוא. כי נורא יהיה הכאב... ואף-על-פי-כן... הוא מתרגש ונסער כל־כך בכל פעם כשהוא הולך עם פוליה, ובכל פעם, כשהוא עוזב אותה — ריקנות מדכדכת כהו בקרבו. כאלו מתאבלת בו נפשו

על מה. כאלו היא בוכיה על איזה עלבון כמוס, על איזה עוות דין שאין לו תקנה ?... מה זה, מה זה היה לו?...

ימים אחדים היה כלוא נחדרו. וּבאחד הימים כתב את הפואימה שלו על הסַטיר הזקן.

פואימה עצובה היתה זאת על סטיר שאבדו לו עלומיו שלא-מדעת. ישב ישב בהורשה סטיר אחד. והיה הסטיר הסון ויפה וקל-רגלים. ותאהבנה אותו בנות היער, הנימפות היפות. ותתנינה לו דודיהן. לילה-לילה, בהמתח מענף אל ענף ומברוש אל משנהו חוטי-כסף לאין-ספורות, דקים ומצלצלים, וּנימפות פזורות-שער מתנדנדות בקורי-הכסף האלה וסורקות שערות-הזהב שלהן במסרקות ירקרק-הרוֹזין, ומזמרות ומזמרות ככלות נפשן, — היה יוצא הוא, הסטיר, מסתר ההורשה ובא כמתגנב אל צבא בנות-היער, וגונב אחת מהן ומושכה אליו, אל עֳבִי-מחשכיו, ולב הנימפה הרד ונוגע מפחד ומצפיה מתוקה... יש אשר תכבד הבדידות על הנימפות העליזות והיפות, ושועו בדמי-הליל בינון-געגועים: „סטיר! סטיר! אַיֶּךָ ? מהר וגוהה נא מסתר-מחשכיך, כי נכספה אליך נפשנו, כמה לך בשרנו... הושיעה נא, ברוך השמחה והתענוג, כי עצב ממותת בא אל תוכנו! חלל נא בחלילך ואנו נצא לפניך במבחר מחולותנו, ונשיר לך את היפות בזמירותינו. הבה ונרקוד ונחול עד תפקחנה עפעפי-השחר... ה„סטיר" !... והסטיר היה יוצא הלוך וקפץ, הלוך וצפצף, והנימפות מקפצות, מדלגות ומטופפות אשה כמזלזלה, אשה מסבכה, אשה מעל מכמורת קוי-הירח. וכאשר הן מוסיפות לרקוד, כן הן מוסיפות להסתובב, ותמרות שערותיהן וניהוהי גופותיהן מתאבכות ועולות, ומתחת לרגליהן מתמרים ועולים טללי

אורוה, טללי אורות... וכל זה מלפף ואופף את הסטיר בענן קטורת קוירה...

ויהי ערב אחד ויצא הסטיר אל בנות-היער להתעלס באהבים ובמהולות כדרכו מימים ימימה, והנה ראו אותו הגינפות ותנוסנה, אשה מאחרי הסבך שלה, אשה במכמורת-הכסף שלה. „הוי, מה היה לך, סטיר, כי זקנת?“, שאלו אותו בלעג. „האומנם? מתי היה האות הזה?“, שאל בצחוק, כי לבו עליו היה ותמיד חמד לצון. שלח ידו אל האחת ואל השניה, אך הן חמקו עברו מידו. „לך לך, סטיר כי זקנת! עלומיך אַיִם? לך לך לבקשם באשר תבקש“. ראה הסטיר כי לא צחוק עמהן ויחרד בו לבו. „אבל שקר בפיכן! שקר! — קרא בחמת-רוח — הלא עוד דמי בי כיין בנאדים, הלא עוד לשדי בי כצוף-האלונים בירח זיו, הלא עוד יוקדת בי עיני ככוכב-הנוגה! הנה הנם עלומי ואיכה זקנתי? שקר! שקר!...“ אך בנות-היער השובבות ורעות-הלב מקפצות מסביבו, מתגרות בו, שולחות לו לשון ומלטות מירה. זורקות בו מלוא-חפנים קוצים וצנוברים, ונפוצות לכל רוח בצחוק. מתנדנדות הן על ענפי העצים, על קוי-הירח ומזמרות: „גזו גזו עלומיך, סטיר מסכן והלכה, ואתה לא ידעת! קמטו פניך, עקמו קרניך ועלה עליהם חציר, צבתה בטנך, כבדו רגליך ופרסותיך שסועות! גזו, גזו עלומיך, סטיר מסכן, הלכה!...“ ויפנה הסטיר וילך הלוך וקלל. וישב על שפת היאור עצוב ונכה-רוח. ויהי הוא מביט כה וכה, וירא והנה פני סטיר במים, והם כמושים ומקומטים וקרנים לו עקומות, ובטן לו נפוחה ופרסותיו מרופטות. „הנה הוא זה! הנה הוא זה!“, קרא בגיל וברעדה וירץ לבשר לבנות-היער שמצא את מפלצת הסטיר

הזקן במי-האור, שם הוא שוכב טבוע, והוא — איש תלהט בקרבו, הוא הצעיר לעולמי-עולמים!... מעל לראשו ההנרנדה על אחד הזלזלים נינפה עולת-ימים וזהובת-שער, ויהי בדברו ככה, סטרה על פניו בקצה הזלזל עד לכאב, גערה בו וצחקה עליו:

— לך לך, זקן כפה! אל נא תשוב ראית פנינו, עד אם תמצא עלומיך אשר ברחו ממך. כי כה לך ולנו? עלומיך, עלומיך הבה לנו – רק בהם תשקה נפשנו!

וצחוק הנינפות רעד מסביב, על כל זלזל ועל כל ברוש:— עלומיך, עלומיך הבה לנו. כי רק בהם חשקה נפשנו!...

ויצא הסטיר מאת פניהן אבל וחפוי-ראש, הלוך ובקש על כל גבעה ירוקה, תחת כל עץ רענן, את עלומיו אשר אבדו לו...

...הטרקלין של הגב' קריינין היה עוטה כלו אפלולית רכה. בקמין רעדה והתפוצצה בחשאי אש אדומה הצללים ופרצופי הרהיטים זעו וקפצו. נשמת-חיים היתה לכל האפלולית. בפנת ההדר, הרחק מן הקמין, לפני עששית-השמל קטנה, מתחת לגולה ירוקה, ישב מרטוב וקרא באזני ידידתו את הפואימה החדשה שכתב. פלציה ישבה מכונסה עמוק בתוך נקליט רך ורהב, ראשה מופשל לאחור, אל המשען, עיניה עצומות במקצת, והקשיבה.

דרך האשמורות המורדות למחצה רפרפו מבטיה על הפנים היקרים לה, שטופי אור העששית ממחציתם ולמטה, על השפתים התאוניות המתנועעות והמגלות לרגעים ברק שנים, על

הניר הלבן הרועד בין האצבעות החזקות והמפונקות. הידים עושות תוך-כדי קריאה תנועה ריתמית קצובה למטה ולמעלה, בהתאם אל ריתמוס השיר: דומה לדפיקת-הלב, להלמות הדופק ברקות. בכל אלה הסתכלה רך רשת אישמורותיה, והכל — הפנים, הגליון, הידים, העששית עצמה נתמזגו לעיניה לשלולית-אור קטנה, ומן השלולית באו וקלחו אליה חרוזים הרמוניים, מהרהת של תמונות רויות אור ירח, בשמי ליל, פללים המהית של נינפות... המראות התדפקו על לבה, לטפו את נשמתה כילדי חן מבקשי אהבה ונותני תנחומים.

כמאובנה ישבה כל הזמן שלופת-צואר ועיפה לאהבה ולאושר.

„אל אלהים! מה אוהבת אני אותו, ומה מאושרה אני כי אוהבת אני אותו!"...

מרטוב הגיע אל המקום ששם הנינפות מגרשות מעל פניהן את הסטיר, והלה יוצא עירירי לבקש את עלומי האבודים. קולו נשתנה, הנמך; ניסות נפשיות רבות והמות צללו מתוכו. פיס, שָׁעֵל, התחנן, התאונן יחד עם הסטיר...

בנפשה של הנגי' קריינין ניעור כאב ישן. רוח קרה נשבה על אותו מבע אהבה ואושר ותזכור את ראי-הכסף שלה... קמה לאטה מכסאה, עברה בפסיעות בלתי-נשמעות את החדר לארכו, התקרבה אל הקמין ופשטה שתי זרועותיה אל האש לחממן...

בגלל מי נברא העולם היפה והמכושף הזה? ומי לה הוא האושר? התוכל לדעת פעם מה שבלבו? לעולם לא!... יש שלבו של אדם מפחיד במחשכיו. למה רעד פתאם קולו?... מתוך קלות דעת של לב פתי תלתה אושר-חייה בראש תורן גבוה. נוע ינוע

התורן מפני הרוח, ולבה התחיל פוחד: לפני שיתגולל ויפרש אושר־חיה כנס, תקרענו הרוח לגזרים ותשאנו, והיה כלא היה...

הנה תמו אחרוני החרוזים, ועדיין פועמים באזניה הצלילים הריתמיים, עדיין חיים מסביב באויר המהוות והיפים...

קם ונגש אליה נסער ועיף. צנח לרגליה על שרפרף נמוך והסך ראשו על ברכיה. היתה מאין הפקרת עצמו בתנועה זו. לא חכה למשפטה. הוא אך את נשמתו ספר לה, את רטטה וכאבה. הניח בחיקה את ראשו. הטלים לסה הן ?... שלחה, שלא במתכוין, את ידה והסבילה אצבעותיה בתוך בלוריתו הרכה והמסתלסלת.

— דבר יפה כתבת. ענג מאד ועצוב מאד.

— ידעתי שתרחמי על הפטיר שלי, את השוכה ורבת־החסד!... כל הטרגיות של הפטיר היא הכפילות בין הכרתו, שהיא לדידו ממשות, ובין הממשות, שמתחמקת ממנו. הממשות שלו היא יצרו הער, הממשות של הנינפות היא העלומים...

הדברים נאמרו מתוך אי־זהירות וקלות־דעת. לא השש כלל, שמא יקרעו הקרום הדק הפרוש על המקום החולה והדואב שבלבה...

בקרבה התעורר רגש רע ומר וצוחה לנקמה, רגש שנשאה חבוי בקרבה כל הימים האחרונים. התעוררה בה תשוקה לצער ולהדאיב. בשעה שידה השתעשעה עדיין בבלוריתו, סננה דרך שנים קפוצות:

— באגדה, הכל יפה. באגדה יש סטירים בעלי־גוף אדם ואוהבים כבני־אדם. אולם במציאות... אדם זקן או מזדקן עם נשמת סטיר, ברךך...

הביט אליה מלמטה למעלה:

— למה זה תדברי ככה?

— המשוררים הזקנים האלה בעלי הקָרָחות ובעלי הנשמות כאודים עשנים, המורידים ריר פיהם למראה ניגפות רכות בשנים — מוקצה מחמת מיאוס הוא מראה כזה.

כבש פניו בין קפלי שמלתה ולא פצה פה.

לא יכלה עוד לעצור ברוחה. דבר מתמיה וזר לעצמה השתלט עליה. בכל כח תשוקהה לצער, העמידה פנים שלוים וקרים, נהנה אל הקמין, זרקה גזר-עץ לתוכו, ואמרה כלפי האש:

— היום היתה אצלי פוליה.

הרים ראשו ווקף עליה עינים שואלות.

— אהבתי את העלמה הזאת יותר ויותר — הוסיפה.

ידיה צחקו בשערותיו. אך מכף רגלה ועד קדקדה נמתחה בה נימה אחת, כחוט הקשת, ורעדה כאלו נקשו עליה...

— למה זה זכרת פתאם את פוליה? — שאל בקול מחונק.

— מפני שכתבת על ערבי האביב הענוגים והרעננים. גם פוליה מזכירה מבחינת-מה ערב טלול ומבושם. היא דומה להובדבנית נחמדה ועסיסית שבשלה די צרכה. אם לא תמהר יד חזקה וראויה לכך לקטפה, חוששני...

— לָמָה?

— שתנשל מאליה ותפול בבוץ...

— למה את מספרת לי את זה?

— מפני שחשבתי על הנינפות שלך. אף היא, כמדומני, מצפה לאיזה פָאוּן צעיר...

מרטוב חבק את ברכיו ובעינים מכוצמצות בנקודה אחת, אמר כמדבר אל נפשו:

— די, פלציה, די!... שמעי נא. כל הימים האלה הייתי כמו מפרפר תחת מועקה של חטא... אך לא. אפשר שלא היה זה כלל חטא. על ראשי עבר נער... האם יש כער צדיק או רשע? באתי אליך הערב והתודיתי...

צחוק כבוש הלהל מאחרי שניה הקפוצות. אמרה:

— ותחת כנף מעילך עוד צפנת שרידי הטאך?

לא ענה. קפץ על רגליו, התהלך בחדר אילך ואילך. פלציה הביטה אל האש. כל פסיעה ופסיעה ששמעה מאחריה הולידה בה בת-קול כמו מהלומה.

— חשבתי — אמר מרטוב — שלבי מפולש לעיניך. יש בכל-זאת בלבי דבר-מה נעלם ממך.

— מה?

— נשמתי אינה כבר זו שידעת מכבר.

— ?

— קמטים בנשמתי, פלציה, קמטים!

התרוממה פלציה ממקומה, בכל גופה נמשכה אליו. מיד התעכבה, עמדה נשענה בשתי ידיה אל הכוננית שמאחריה. פניה הלבינו באפלולית.

והוא הוסיף להתהלך בחדר בפסיעותיו הכבדות. האש פצהה ופטפטה. צללים רעדו והתנודדו על הקיר כנבוני-דבר...

— את שותקת. למה את שותקת?

— ומה אומר לך, יקירי? לא מידי הקמטים הללו.

— וזה הכל?

— שמא רצונך שאתן לך הסכמתי לתוספת-אהבה, „מן הצד"?

פרטוב קרא כנשוך-נחש:

— אבל לא! אבל לא! כאן אין כלל שאלת אהבה, האמיני! זה... זה... הפחד מפני המות! הפחד להיות קבור חיים! זהי היראה שמא הצבעים הרזים והמשכרים, שתמיד היו משמחים את נפשך, לא לך יורחו! זאת היא ההכרה ש... הביני נא, פלציה! זאת היא ההכרה שהששון הגדול חלף כבר ואך שוליו מפזזים על פניך בלעג, אבל הוא כבר חסק עבר... עלוב ועזוב מתוך קנאה וגעגועים, אתה שואף מורו ונרדו, המרחפים עדיין באויר...

בת-צחוק חורה ועצובה חלפה על פניה, ובקול הואב אמרה:

— איני יודעת חביבי, את מה אתה אוהב יותר: את האדם? את אהבתך? או את גרויי העצבים שלך „ותענוגיהם"? אתם, הפיטנים, לדידכם האהבה היא דבר-מה שבא מן החוץ... כמו הצבעים לצַיָר, כמו הצלילים למנגן. על כן לא תדעו שָׂבעה... אתם הנכם אמני החיים, וְדִמּוּיוֵי האהבה... מסכנים! אני מבינה את יראתכם להסתמא ללא-צבעים, להתחרש ללא-קולות, להזדקן ללא נינפות צעירות... אני אינני נינפה... אך אשה אומללה ופשוטה בלא אותם „הצבעים הרזים והמשכרים"... ואף-על-פי-כן טוב לי ממך! ברגעים הנוראים ביותר, כשאני אכולת-קנאה ורצוצת יאוש ופחד, יודעת אני בבירור שלא תאבד לי עולמית, שלא תוכל לאבוד לנו. אתה בתוכי יושב! יותר שאהב אותך, יותר שקטה ובטוחה היא אהבתי. יש אפילו שאיני חוששת בה, איני השה בה, מפני שהיא ממלאה את כֻּלי, את כֻּלי... יכול

אתה ללכת... את אהבתי לא תקח ממני, וזה לי העקר. ועל כן תמיד, באשר תלך, אשלח לך את ברכותי... לֵךְ לְךָ! אתה הנך צמא לגרויים חדשים. בלב צהה-צחא ובגוף מזדקן תהזור אלי עוד שנים רבות על שולחנות זרים ותפלל לנדבה שיפילו להיקך ברחמים ובגדל-לבב... הה, אינך יודע כמה אני חפשיה מחמת אהבתי אליך! לך לך... אהבתי תספיק לי די-מחיותי עד מותי... לֵךְ לְךָ סַהִיר כִּי זָקַנְתָּ! עֲלוּמֶיךָ אַיֵּם? לֵךְ לְךָ לְבַקְּשֵׁם בַּאֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁ" — גמרה מפואיטתו.

פניה היו לבנים כסיד, קולה רעד. מרטוב הרגיש בזה וכמתחנן פשט לה ידיו:

— פלציה!

ועשה תנועה לגשת אליה. היא נסוגה שתי פסיעות לאחור.

— בקשת ממני רחמים ותמיכה. הנה זאת היא תמיכתי: אני שולחת אותך חפשי. ללכת להפש אותו... אותו... „הששון הגדול עם השולים המטפחים על הפנים" עם המור והנרד וכדומה... ברכתי ישלוחה לך באשר תלך...

— פלציה! — ושלח אליה את ידיו. היא השתמטה ממנו ונגשה אחורנית אל דלת החדר.

ובקול לוחש ומתחנן:

— עזבני נא, יקירי, עזבני לבדי, כי קשה לי...

יצאה אל החדר השני וסגרה מאחריה את הדלת.

רגעים אחדים עמד לבדו. האש בקמין פצהה ולחשה הרישית. הצללים התנודדו על הכתלים.

מרטוב קבל מפלציה מכתב, שבו הודיעה לו שהיא נוסעת עם בנה אל ההרים לנוח. לאן ולכמה זמן — את זאת לא מצאה לנחוץ לכתוב. אחרי השיחה האחרונה שהיתה ביניהם, קבל את המכתב הזה כדבר טבעי והכרחי. כך היה מוכרח להיות. מוכרחת היתה לברוח. לברוח? מפני מי? אח, הוא יודע! פלציה המסכנה ברחה מעצמה... כן. מעצמה ברחה, אבל בה-בשעה ידעה, מסכנה זו, שמאהבתה אין לה מנוס ומפלט. ידעה זאת, ידעה שתוסיף לחיות בחברת ידידה, אפילו אם תהיה רחוקה ממנו. יום יום תמשש ותהפוך בספריו, שהיה קורא בהם, שבשולי דפיהם רשם את הערותיו בעפרונו, יום יום תקיף את עצמה בחפציו, בתמונותיו, ובכל דבר שידיו משמשו בו... ואף הוא כשקבל את המכתב לבו אך נתכוֵץ בו מעצב, אבל רגש של השתחררות מכבלים לא היה לו ואף לא כאב הפרידה. אדרבא. מעין נחת-רוח סתומה שרתה עליו כשנודע לו שפלציה נסעה. נחוץ היה לו להשאר לבדו בלא פלציה, כדי שירגיש את עצמו לבדו בלא פוליה... בימים האחרונים הסתכסך בעניבה שהנקה אותו. לבדו יקל לו להתירה ולשחרר את נשימתו החפשית... בלבו היתה חזקה ההכרה שנסיעת פלציה אינה אלא חופשה זמנית לו ולה... יחוסיהם הגיעו כבר לאותו המעמד, כששתי נפשות מתחילות צומחות יחד אחוזות ומצומדות בשרשיהן ובענפיהן, כשכל אחת נושאה את חברתה מנושמה וצרורה בצרור הרגליה גם היותר קלים וסמוים מן העין. אבל אותה האהבה המחדשת את החיים

בכל יום ובכל שעה, המדליקה בנפש יום יום ושעה שעה המיננה ורגשות חרשים, עזים וסתומים, כעששיות סגוונות ודויות באישון ליל התאוה, — אותה האהבה לא היתה כבר. שניהם חדלו להיות חידה, לשניהם היה הכל גלוי וידוע, טעום ומנוסה... והנה פרצה אליהם עלמה צעירה זו בצחוקה ובשירתה. בידו היה אז גביע מרוקן ברובו וצמאונו חדש עמו כבראשונה. קוה לרוות צמאונו אצל פוליה מבלי לחדול מאהוב את פלציה...

אסור אסר בלבו, שלא את היין בקש אלא את ריחו וקוי-השמש המשתברים בקצף-התולע שלו...

אהבתו לפלציה היתה כנחל נס בצהרים עם אחרית קיץ. התירא להרדם ברמטת סוף-הקיץ...

נמשך אל פוליה בכח רָזֵי כזה, כמוכה-ירח, כמעט שלא ברצונו, אפילו נגד רצונו.

אבל, בקשור הלב הצעיר מלחמה על הגוף הזקן, נפול יפול הלב חלל מתבוסס בדמו.

פלציה נסעה, ומיד נתהור לו שפוליה רחוקה ממנו... כעננת-כסף קלה הופיעה פוליה על האופק. עננת קלה המטילה צל למטה על האדמה... פלציה נסעה, ולו נהוור מיד שעננה זו זוהרת וצוהקת מפני שהיא מחכה לרות, בהיר-לבה, שיבוא לקחתה, לקשרה בזרועותיה אל צוארו ולשאתה על כתפו הרחק, הרחק, עד לא תשורנה עין...

ויש שמועקה אחת היתה בלבו: ל א ן י ש א נ ה ה ר ו ח ?...

פעמים רבות עבר מרטוב על פני הוילה של פלציה. תריסיה היו מוגפים. הפשפש היה נעול. שעות רצופות התהלך לפני חלונות הוילה הדוממה, ובלבו היה הרגש, כאלו בא

באחור-זמן אל הנמל, והנה הספינה שרצה להפליג בה, מצא אך שירי עשנה משתרגבים וכלים באויר...

אה, נוגה-עגומה היא שדמת-הסתיו!... אך זה מקרוב רעשה עליה הקמה, צהלו הזמירות, זרחה החמה, — והנה הקמה נקצרה הוכנסה הגרנה, נָדַמו הזמירות. עברה כאן המחרשה ונשאר אחריה ריח של טחב ורקבון. על האופק — סיעות של עורבים... אה, נוגה-עגומה היא שדמת-הסתיו!...

XII.

בבקר השכם יצא מרטוב מביתו והלך לאורך החוף הצפוני של היאור. הלך ללא-מטרה. היום היה בהיר, היאור הקטיר ערפלין הכספים ושלשלת ההרים היתה מבצבצת ובולטת מתוך ערפל החלב שהליט צלעיהם, באופן שראשי ההרים נראו כתלויים באויר.

עיף ומאובק כלו, סר לשעת הצהרים אל אחד מבתי-האוכל הכפריים שעל החוף. באולם ריק ישבו לפני שלחן קטן שני פועלים צעירים ואכלו הרבה, ושתו הרבה ורעשו בקולותיהם. אחד מהם, בחור צהבהב, לבוש חולצת-עבודה, הצטיין בצחוק חוק ומצלצל. הוא גופו נהנה מצחוקו שהיה פורץ עם כל מלה ועם כל גמיעה. כנראה לא היה כאן זר. בכל רגע היה קורא לפונדקית בקולו החזק והיפה, וכשזו היתה מתמהמהת, היה פולט מפיו דברי גדוף והולך בעצמו אל המטבח ומביא משם את תבשילו. מרטוב נגש אל שלחן קטן שעמד בירכתי האולם, צנח בכבדות על כסא, פשט לפניו, תחת השלחן, את רגליו היגעות, ומיד התפשטה לאות בכל גופו. ישב והמתין לפונדקית שתכנס. החדר היה שטוף אורה. דרך הדלת הפתוחה של המטבח הגיע מן החצר קול פרה גועה. סמוך אצל החלון הפתוח נסר

הפונדקי קרשים, ונסירת משורו היתה ארכנית, טרדנית, קובלה וסבלנית... דרך החלון זרח היאור שנחשף פתאום מערפליו, ועל-פני תקרת החדר רעדו צללי גליו, צללים והובים, שוטפים וזעים ונעים כמטפחת משי שמתנפחת ברוח. לא רחוק ממנו, על הקיר ממולו, היה תלוי ראי. מתוך הראי הזה ראה מרטוב את תכלת השמים, את המים, את המפרש הלבן הכרסני המתחלק עליהם כנרדם. פתאם... נתגלו לו פניו על הרקיע הזה: עיפים, מאובקים, כמושים וזקנים היו...

לתוך אזניו פרץ צחוק הפונדקית:

— וראי איזה דבר מענין מאד רואה אדוני שם בראי...

ערכה לו את השלחן, הסתובבה לכאן ולכאן, כשרגלה נתקלה מדי פעם בפעם בברכו. ידיה היו אדומות ואמיצות, וחוה — חוק. מאותם שני הפועלים שסעדו בקצה האולם, אחד כבר הלך. נשאר רק הצהבהב. בשעה שהפונדקית שמשה את מרטוב, הפנה הלה, שישב בגבו אליהם, את פניו וקרא בלשון שמתהפכת בכבדות מהמת שכרון:

— ג'רְמֵין!

הפונדקית לא השגיחה בו בתחלה ולא ענתה לו.

— ג'רמין! — חזר וקרא הפועל בטון מצוה ותקיף.

— הלא אמרתי לך, המתן, אין פנאי! — משיבה זו בשויון-נפש.

אחרי שהכל היה ערוך על השלחן, ומרטוב התחיל סועד, הוסיפה עדיין בעלת בית-האוכל לעמוד ולהביט אליו. אחרי איזו שתיקה אמרה:

— הארון הנהו אצלנו בפעם הראשונה. דרך טיול, מה?

— הן, גברתי! דרך טיול — ענה מרטוב. פתאום הרגיש על פניו את מבטיו המימים והזעומים של הפועל.

— הבינותי שכך הוא — אמרה האשה והחליקה את כנף הספה, הקריבה אליו את כפיתו שלא-לצורך, ואמרה:

— היום יפה הוא מאד.

— כן, גברתי!

— ג'רמין! — רעם פתאום הפועל ממקומו.

— מה הפצך — קראה האשה בכעס בגשתה אליו.

שלח הפועל את ידו להבק מתניה ומצא רוח. אך היא נחנה אליו והוא לחש לה מה.

— אתה משוגע! — קראה לו זו בצחוק.

הלה הוסיף ללחוש לה מתוך טלטול של תרעומת ובקשה כאחת, ותפש זרועה למעלה ממרפקה.

— אל דברי אולת! הנה פול עובר זה מכבר, ואתה מה אתה יושב כאן, עצלן? אכלת, לך אל החצר לעבוד, עצלן! — ותוך כדי דבורה קרצה לו בעינים ובתנועת-ראש כלפי מרטוב.

— אחרי רגעים אחדים, שוב קרא הפועל:

— ג'רמן! תני לי מגבת!

— איזו מגבת?

אבל פתאום פרצה בצחוק:

— מטורף! שם בחדר השני תלויה מגבת.

— תני את המגבת... — הזר הלה בעקשנות משונה.

— לך, קחה, שכור!

— תני לי המגבת, אומר אני לך... — והיה משהו מאיים בדבריו.

— Tu m'embétes — קראה לי האשה בכעס, והלכה אל החדר הסמוך, שרק מחיצת-קרשים הבדילה אותה מחדר-האוכל, להביא את המגבת. אך מיד, בקלות בלתי-צפויה, קפץ הפועל מעל כסאו והלך אחריה. הדלת נסגרה מאחריהם בדממה. על היריעה הלבנה הקטנה שעל זכוכית הדלת, הסתמנו שני צללים. מחיצת-הקרשים עם הדלת התהילה זעה נעה וחורקת ברעש...

והשמש צחקה על הספון בקמטי צללי הסים. היאור זרח דרך החלון. והפונדקי, סמוך אצל החלון נסר נסירה ארכנית, טרדנית, קובלת וסבלנית...

מרטוב הניח על השלחן את דמי סעודתו ויצא מן האולם.

אל העיר שב באנית-קיטור רק לפנות ערב.

כשהתקרב עם השכה אל ביתו, הגיעו אל אזניו מהלון הדרו, קולות וצחוק. במכדרון הבחין צחוקה של פוליה. זרם השמלי הלם אותו. אינסטינקטיבית עשה תנועה אחורנית לשוב. עמד רגע. פקפק. אך מיד התעשת. פשט את מעילו ונכנס. לפני השלחן הקטן והעגול ישבו, זה מול זו, פוליה והד"ר דיגוב וראשיהם כפופים על פני לוח האישקוקי. פוליה היתה במעיל הקטיפה שלה, בכובע שחור בעל תיהורת רחבה, והמוף בידה. עם כניסתו, הרימה אליו את ראשה והביטה אליו במבט של ידידות נעימה, כאדם קרוב מאד.

— מה דעתו לאסטרטגיה זו? — קראה אליו. הם פרצו אל המבצר וכבשו אותו, כיון שהאויב יצא ממנו. פעמים אהדות היתה אצלו ובכל פעם עסרה בעלת דירתו כצרבר זה נגדה

ולא נתנה לו להכנס. „כמעט שאפשר היה לשער שקבלה פקודה זו מגבוה"... גם הד"ר דינוב לא זכה זמן רב לעבור את הסף... אגב, הביאה לו בשורה טובה. אפשר מאד שהגב' קריינין תסכים סוף-סוף להשתתף בנשפנו, אחרי שהזהה בה כבר פעם מהבטחתה. כל ההשתדלויות של הועד המסדר, וכל המשלחות והמכתבים לא הועילו, עד שהיא, פוליה, נסעה אליה...

מחמת האפלולית-בין-השמשות שהיתה בחדר לא הרגישו בשנוי שחל פתאם בפני מרטוב לרגלי דברי פוליה.

הוא שתק. ופוליה המשיכה את פטפוטה:

— הרבה עזר לה ססש... הנער הנחמד הזה... הוא הכריע כמדומה... אגב, דרישת-שלום מאת ססש...

— תודה! — השיב מרטוב מתוך מתיחות עצבים. ובהתאמצות נוראה של כנוחה עשויה שאל מי „נתן" לטי „מט".

במקום לענות לו על שאלתו, המתינה פוליה רגע קל, ואחר כך אמרה בקול נמוך:

— ... וגם מהגברת קריינין...

— מה „וגם" זה? — ולבו דפק.

או צחקה פוליה:

— דרישת-שלום חמה מאד לאדוני.

— א-א, כ-ך? — ושני הגברים, יחד עם פוליה, צחקו לתעלוליה של זו. ויותר מכלם צחק מרטוב.

כיד הרגיש מרטוב שנטל משא הוסר מעל שכמו ושגבו הזדקף.

— ומי נתן למי מט? — שאל שוב.

— **אני משתקת משחק רע מאד.**

— מפני שהיא מפקפת יותר מדי לפני כל צעד מכריע — העיר ד״ר רינוב.

— ואיך אוכל אחרת? הלא צריכים להמלך אם כדאי הדבר.

— הפקפוק הוא כמן לחולשה.

— פעמים אין זה מתוך מורך-לב אלא מתוך רצון להאריך את משחק החתול עם העכבר.

— לא. תדעי לך, בתי, שהפקפוק הוא מתון ומרושל, והחיים הם פזיזים וזריזים. אם לא תאחז ציפך מיד, הקלט ימלט מידיך.

— אֶ, אדוני הוא טפית ומדית! עלמה צעירה אינה צריכה לשמוע את דבריו.

בשעה ששניהם פטפטו וזרקו זה-לזו, ככדורי-משחק, משפטים נשמעים לשני פנים, הדליק מרטוב אור בחדרו, נגש, בנטילת-רשות, אל שלחן-עבודתו לראות במכתבים ובעתונים שנתקבלו במשך היום. חתך את המעטפות זו אחר זו בסכין-הכסף המהודר, מתנה מפלציה ליום הולדתו, סקר במבט-עין מרפרף חתימות המכתבים ופתיחותיהם, והניחם. לקח צרור עתונים שנתקבלו מרוסיה. ההב אצבעו להוך רצועות-הניר לקרוע אותן, והרגיש שאצבעותיו רועדות. הפך בעתונים. ורפרף על החדשות ועל הפיליטונים מבלי להבין כלום במלים שהצטרפו בקושי למשפטים; והמשפטים בשום אופן לא התקשרו לענין אחד. פתאם נתעכבו עיניו על מאמר אחד קצר שעורר תשומת-לבו.

— איזו נבלה! — קרא.

— מה שם? — קראו פוליה והד״ר רינוב בבת-אחת.

מרטוב זרק לפניהם את העתון מתוך שתיקה.

הזקן והעלמה כפפו ראשיהם אל השלחן. פוליה קראה בלחש: בקיוב הפיצו עלילה-דם על היהודים. בספירות הממשלה תומכים בעלילה זו. יהודים הושמו בבית-האסורים. האויר טפוג כולו ברעל של שנאה אל היהודים. אימת פרעות מרחפת על ערי התחום-המושב...

פוליה תפשה את העתון, קמטה אותו והשליכה אותו בכעס. „ç'est ça"... אמר הזקן, פשט את מקטרתו והתחיל פולט מפיו רצועות עשן. פוליה הביטה אל מנוחתו בתמיה, ואמרה:

— ומה, אדוני הדוקטור? הוא מעשן לו במנוחה את מקטרתו, ומה שנעשה מעבר לעשן המקטורת—הבל הבלים, אז

— אֶ-הֶ-הֶ! אל נא לכעוס על זקן שכמותי. איני יכול עוד להתרגז כמוכם. מבעד לעשן מקטרתי אני רואה הרבה דברים נושנים, שאין אתם יכולים לראותם. ואגב, כל התרגזות מזיקה לבריאות...

דפקו בדלת: אינהורן בא.

אינהורן היה מאותו סוג הצעירים, שכשנפגשים בהם בפעם הראשונה, אומרים עליהם, ספק ברצינות ספק באירוניה: „הנה טפוס!", ואחר כך, כשהם מתחבבים על הבריות — והם מתחבבים תמיד — אומרים בבת־צחוק, שיש בה גם מקצת מן הרחמים: „איזה אוריגינל!"... אלה הם נוגי-הפנים ולבני-המצח, שמביאים עד לשנות העמידה ומהן והלאה את נשמתם טהורה וכשרה, כמו שהיתה בילדותם. מנעוריו נלחם אינהורן מלחמת קיום קשה, הרבה רעב וסבל, ואף-על-פי-כן נשאר תמיד זקוף-נשמה, ישר, בהיר. בעולמו של הצעיר הזה לא שלטה אלא אהבה

אחת, אמונה אחת וצער אחד. ב„מושבת" של הסטודנטים מרוסיה היה מתהלך יהודי. הצעירים היהודים היו גורמים לו מרירות-נפש. „הלא אלה הם שועלי שמשון! — היה אומר עליהם — המיד קשורים אל זנבותיהם רעיונות בוערים ואידיאות מפוצצות החדשות. ועם הלפידים העשנים האלה הם באים אל שדמות עמם ו„מבעירים מגדיש ועד קמה ועד כרם-זית"... לסטודנטות היה קורא משום-מה „אלה בנות יפתח". פעם אחת שאל מרשוב: „ופוליה"? — „אה, פוליה!... — קרא — ריח של אתרוג, של ערבת הושענא-רבא או מעין זה נודף ממנה"... מרשוב לא הבין לרמיזותיו התנ"כיות והרהוּת של אינהורן, אבל לא נעלמו ממנו הצללים שנשקפו מעיניו, בשעה שאמר את הדברים האלה.

אינהורן נכנס לאטו, בפסיעותיו המתונות, בראשו הנטוי קצת הצדה ובמבטו התוהה. יחד עמו נכנסה אל הבית מחשבה טהורה וצנועה...

פוליה, שעקיצה כלפי הד"ר דינוב היתה מוכנה על לשונה, נשתתקה, התכווצה כלה בתוך מעילה, עם כניסת הצעיר הזה.

מרשוב הציגו לפני הד"ר דינוב. הד"ר דינוב? הוא, אינהורן, שמח מאד להכירו. שמו אינו זר לו. הגב' קריינין קבלה ממנו נדבה הגונה לטובת בית-הספר העברי.

— אדוני מתכוון לקַפריצה החדשה של הגב' קריינין? c'est ça... c'est ça...

מרשוב הרים מעל הקרקע את העתון המבוּעך, החליקו והגישו לאינהורן, כשהצביע לו היטב על הידיעה בדבר עלילת-הדם. אינהורן קרא בתשומת-לב. קריאתו נמשכה קצת יותר מן הראוי. אחר-כך קפל במנוחה את העתון, הניחו על השלחן, ואמר:

— כן...

שלשה זוגות עינים ננעצו בו בבת-אחת.

— כן?... מה משמעו של „כן" זה? — קרא טרטוב — הוא היודישיסט, הנציונליסט ואיני יודע עוד איזה „איסט", הוא שאינו רוצה לדבר אלא בז'רגון שלו...

אינהורן חִיֵך ואמר:

— מה מחכה אדוני לשמוע ממני? אלו הייתי יודישיסט, הייתי צועק מכאב. היודישיסטים מתעלמים מן העבר, משלים את נפשם בנוגע לעתיד ומסתפקים באיזה הוה... אבל הלאומיים-העברים בחרו להם נקודה גבוהה, שממנה הם צופים גם את העבר גם את העתיד... מנקודת-צְפיה זו אני רואה את ערכם האמתי של הדברים...

פוליה, שהמוף שלה כסה את מחצית פניה מלמטה, ותיתורת כובעת האפילה על מחצית פניה מלמעלה, רצתה בתהלה להכנס כולה לתוכה, להצטמצם עד כדי שלא ירגישו בה. כיון שאינהורן התחיל מדבר, נשמט המוף על ברכיה, ומבעד לצל כובעה התחילו העינים מבריקות...

הזקן בקש שיבארו לו באיזו שפה הם מדברים, מה פירושן של המלים: יודשיסט, היבּרַאיסט... אינהורן השתדל לבאר לו את שני הזרמים האלה.

הזקן עשה פתאם תנועה בידו, כמי שנלאה לשמוע דברי הבל. כלום יש בימינו יודעי עברית? מי יודע עברית?

צר נעשה לטרטוב על עלם בהיר זה שנפגע בציניקן הזקן. חשש שמא פגיעתו של זה תהא רעה. פוליה אף היא

חששה בלבה לעינו הפקוחה והמתיוה לעג של הזקן, שמא יעליב או יכאיב בסה את אינהורן.

הד"ר דינוב שלא חשד כלל בחששותיהם של מרטוב ופוליה, המשיך:

— כלום יודעים בימינו לשון-קודש כמו בימי אד"ם הכהן וגורדון? אך אלה היו משוררים!...

— מאיזו אופירה מזמר הסבא שלנו? — תמה מרטוב.

פוליה היתה עדיין במוחה שהד"ר דינוב משטה באינהורן, ורצתה להסב את השיחה לענין אחר. אך הזקן בקש אותה לבל תפריע. הוא רוצה להזכר מה. תחכה, תחכה נא קצת... הוציא מפיו רצועות עשן אהדות, סטר בכפו על מצחו: כן... ישמע נא... „הגוים" הללו הן לא יבינו כלום, אולם הארון איינגר...

— אינהורן — תקן לו מרטוב.

— סוטב אינהורן... הוא מבין. ישמע נא, אדרבא...

הוי, אַךְ שׁוֹר וָהִי! הַבֵּט לֹא אוּכָלָה;
הָמוּ מֵעַי הָמוּ! הָה, נַפְשִׁי נִבְהָלָה!
וּבְכִלְיוֹתַי... וּבְכִלְיוֹתַי...

איזה זמן התאמץ להעלות בזכרונו את החרוזים הנשכחים ולבסוף נואש:

— שכחתי! הכל...

פניו היו מתולעים מהתאמצות. שתי לסתותיו רעדו ועל מצחו הבהיק טל זעה.

פוליה נרתעה מרוב השתוממות. הרימה ידיה למעלה ומחאה כף: „בְרַוֹו! בְרַוֹו!". מרטוב השתומם אף הוא לשמוע מפי הזקן,

באופן מפתיע כל-כך, את המלות המשונות ובלתי-המובנות. אינהורן הביט אליו בבת-צחוק. הזקן הזה שדקלם את לבנסון-האב בהתעוררות כזו, הצחיקו אבל מצא חן בעיניו.

— יגלה נא את האמת, אל יכחד, סבא! — אמר מרטוב — הלא בצעירותו היה מלא חטאים כרמון. שמא היה פעם גם רב, רב שקהלתו בעטה בו, הנ..?

הדוקטור מצא קורת-רוח מרושם ההפתעה שעשה, וביתירות נצחון, למען הגדיל הרושם:

— בודאי! בודאי! כלום לא ידעת? בודאי שהייתי רב. כלם פרצו בצחוק: איזה „פֶּרס״!

ומרטוב הספיק ללחוש באזני פוליה: אל נא תאמין. הוא משקר, הזקן.

— אֶח־הֶ־חֶ! — נאנח דינוב — כלום יש כעת משוררים כאלה...

אינהורן מצא לנחוץ לבאר לו במלים אחדות את ערך השירה העברית החדשה וביחוד התעכב על המשורר ברוין, שאינהורן היה אחד ממעריציו.

בלב הולם, כמעט מתוך מורך-לב, הרימה פוליה את עיניה אל אינהורן, זו הפעם הראשונה במשך כל השיחה הזאת. הביטה במבט זר כל-כך. אחר כך העיזה ואמרה:

— אדוני אינהורן! ידקלם נא איזה דבר מברוין.

הפנה אליה זה את ראשו בתנועה מהירה והשרה עליה מבט תָּמֵהַ. „לא... איני יכול...״, ושוב הסב עיניו מפנה.

— אנא... — נסתה להתחנן לפניו. מיד פנתה אל מרטוב ואל דינוב ויעצה להם להפציר בו שידלקם.

א, מה חשקה נפשה לשמוע שוב את הקול הזה, שלפעמים, בלילות, המו הדי צלצוליו באזניה ובנשמתה כעין קריאת מסתורין !...

אינהורן לא כרב הרבה. נשען בשתי ידיו אל משען-הכסא שעמד לפניו, סגר לרגע אחד את עיניו, כמתכוון להזכר באיזה שיר משירי ברוין. המשורר הזה היה חביב הצעירים העברים הלאומיים. הוא קנה את לבותיהם בעזוז תוכחתו ובחרונו, שבהם היה מחקה את הנבואה הקדומה.

בתחלה מסר אינהורן בתרגום פרוזאי את תוכן השיר שרצה לדקלמו. אגב תרגום, השתדל לבאר את הציורים המליציים שבהם השתמש המשורר ואת בטוייו המלאים סרירות נבואית. מרשוב התאמץ להדור אל תוכן המלים המתות של התרגום ולראות מבעדן את רקמת הפיוט. ואחר-כך התחיל אינהורן לדקלם בקול ההולך לאט, רפה ונפשיי בתחלתו, חזק ונלהב לבסוף. ואז היו ידיו, הנתמכות בכל כח במשען-הכסא, רועדות, והכסא חרק חרישית...

בפי המדקלם היו למלים צלצול זר, פראי, לוהט... באינסטינקט של פיטן חש מרשוב מתוך הלופי ההטעמה, מתוך זעזועי הקול את תנועות המחשבות והדמיות, שהציג לו לעיני רוחו, על-פי התרגום. נדמה לו שהוא מבין הכל. הצעיר החִוֵר הזה אומר לו דברים בלתי-מובנים אך עזים, יפים ועצובים, וכמו קסם עבר על פניו. הד"ר דינוב פלט את עגילי העשן האחרונים ופיו נשאר פעור, שפתו התחתונה נתלתה למטה מרופטה, כבדה ורועדת, כגמל זקן זה שבביבר הקר והזר, בזכרו פתאום את השמש היוקדת, את חולות המדבר הצורבים ונעוריו הרחוקים שעברו בהם...

פוליה לחצה בשתי ידיה את המוף שלה אל לבה. פיה

הקטן היה פתוח קצת, רק קצות שניה בצבצו מתוכו. בתאוה שאפה אל קרבה את הקול הזה. רבות זכרה ברגעים האלה. זכרה אותם הערבים, כשאינהורן היה בא אליה עם ספר-שירי ברוין תחת בית-שחיו. זכרה את השעות המתוקות, כששניהם היו יושבים לפני אור המנורה שלה, תחת כנפי שלום ואהבה, מלאי חלומות ותקוות, שאין דרכם להתגשם... אז היה רגיל לקרוא לפניה את השירים האלה וקולו היה מתרפק רכות אל לבה, חודר אל נשמתה וזורע שם גם אור גם חרדה... דומה שכל זה הוא כל-כך רחוק, כל-כך רחוק! היה חלום מתוק, ונמג החלום. למה כל כך מהר נגמר השיר?...

נזדעזעה ממחיאת-הכפים של מרטוב והד"ר דינוב. קפואה ישבה ללא-ניע כלשהו. אל שמורותיה עלתה דמעה. חסה עליה ולא רצתה למחותה, אך פחדה שמא תתגלגל לעיני כל, וישבה מושפלת-ראש, ושמרה את אגל הדמעה מתחת לעפעפיה העצומות, כאבן-חן זו. אך הנה פנה אליה הד"ר דינוב ושאל אותה על מה הרהרה כל הזמן, בשעה שעיניה היו תלויות בתקרה. הלא אינה מבינה „לשון-הקודש". תמיהו היתה גדולה כששמע ממנה שאף היא יודעת עברית. בפניה לא נכר כלל שהיא „פוזמק כחול". ידיעת העברית הולמת בתולה זקנה או אשת רב זקנה, אבל היא... אולי גם היא מאותם... איך קוראים לזה?... היבראיסטים?

— אל נא ידבר, אדוני, בטון שכזה, אל נא!... — קראה אליו פוליה. נפשה סלדה מליצנותו.

לא יכלה להתאפק והוסיפה עוד בקול נרגז:

— איני מבינה, איזה תענוג יש לו לאדם כשהוא מושיט לשון כלפי הראי...

— באמונתי, מעולם לא עשיתי כזאת!

— לא. הוא עושה זאת יום יום... כל חייו הוא עושה כך.

— חידות לי דבריה, מַדמוּאֶזֶל, מליצה חידות לי דבריה.

— הלא אינו שוטה או מטומטם-המוח, ולמה זה הוא מתלוצץ על ענין כזה?...

ראה הזקן את התרגשות הצעירה, שכנראה נגעה אל לבו, ורצה להצטדק:

— אבל... אבל... הלא עדיין לא הספקתי להתלוצץ...

אך פוליה לא שמעה לדבריו הפסיקתו, ואמרה:

— מוטב שישתוק! שאם לא ישתוק הלא מן הנמנע שלא יוציא מפיו איזה דבר פגול או איזה דבר עקום, רק מתוך התאמצות תדירה לא להיות ישר... לדַבר אחרת אין בכחותיו...

מרטוב הביט אל העלמה בהשתוממות: מה זה היה לה? מעולם לא ראה אותה במצב נרגז כל כך. ובפנותו אל הד"ר דינוב:

— קַבלת, סבא, סנה אחת אפים. תזכור לשנים רבות... צמצמת את עצמך ונשתתקת, אי?

אֶח, מה! — ענה הזקן בתנועת-יד נואשה — בגאות הים, ספן כמוני אוסף את נסו ויושב דומם על ההוף. לא לזקן כמותי לסכן את נפשו, בפני סופה כזו...

הכל צחקו ופוליה הראשונה. החליטו לצאת לטיל. אינהורן שמח מאד להצעה זו, ויצא הראשון. מרטוב, דינוב ופוליה התכוננו אף הם ללכת. פוליה שהיתה כבר לבושה במעילה ובכובעה, יצאה אל המסדרון, אך מיד נזכרה, ששם בחוץ עומד אינהורן ומחכה, וכמתיראה לעמוד עמו שם רגעים

אחרים ביחידות, נתעכבה, עמדה על המדרגות במסדרון והסתיגה לדינוב ולסרטוב... אבל אלה התמהמהו קצת בהדר. התלבשו לאט מתוך איזה ויכוח, והסיחו דעתם מהשנים המחכים להם. לא שמעו גם לקריאות שקראה להם פוליה. ופתאום, באופן בלתי-צפוי לה לעצמה, כאלו שלא מדעתה, כאלו דחופה על-ידי כח-חיצוני, קפצה פתאום מהמדרגות ונגשה אל אינהורן, שהתהלך על המדרכה אילך ואילך.

זה ימים רבים לא היו שניהם יחד, שניהם לבדם, זה בצד זו ואין איש אתם...

פסיעות אחדות עשו מתוך שתיקה.

הוא הראשון התחיל מדבר:

— פניה, פוליה, הם כל-כך רעים... כשהיא לבדה, כשאין איש עמה, פניה מפיקים איזו עצבות...

זעזוע קל עבר בכל גופה, בשמעה אותו מדבר אליה. זה כבר לא דבר אליה ככה...

— מאין הוא יודע שפני רעים הם בשעה שאני הנני לבדי? — שאלה בצחוק קל.

— כשהיא הולכת אל האוניברסיטה... פעם קרה שאף אני נקלעתי באותו זמן ובאותו הרחוב... היא לא ידעה שאף אני הולך עמה... אמנם אני הלכתי על המדרכה השניה... אבל ראיתי היטב...

— אפשר מאד שפעם אחת הייתי עצובה...

— לא. היו לי עוד אילו הזדמנויות. במקום זר, בין אנשים שאין מכירים אותה פניה אחרים הם... תמיד עצובים...

שתקה. הלכה לכאורה במנוחה ומביטה לפניה, כאלו

היתה גם הפעם לבדה ואין איש עמה סמוך אצלה, ואין איש מדבר אליה בקול לוחש, רך וחם כל-כך. אך נשימתה היתה תכופה ולבה הלם. היה לה רגש של איש שנחבא במקום סתר — והנה הוא שומע קול פסיעות אנשים מתקרבים אל מחבואו...

ובלי להמלך עם לבה, בלי שום כונת תחלה, אלא דחופה על-ידי איזה כח כמוס, דומה לזה שהכריחה, לפני שעה, קלה לרדת מהמדרגות, אמרה לו, בהוסיפה להביט לפניה אל חשכת הערב:

— לפני זמן-מה נזדמן לי להיות ביער די-לא-בֵּמֵי. שם טוב לטיל...

— כן, שם טוב לטיל... בערב, עם איזה אדם קרוב ידיד...

פולית חזרה להוסיף:

— עם מרסוב... עם מרסוב שלתי שם... ישבתי שם לנוח.. קר וחשך היה...

— כן, שהה קר וחשך בערב...

— ישבתי על ספסל לנוח... שם בעמק מול פני העיר יש ספסל קטן ונמוך...

— אה, אותו ספסל! אותו ספסל!... אני זוכר אותו...

— האם א ת ה זוכר אותו? — לא התאפקה וקראה בהתרגשות בגוף שני.

— אה, אני זוכר יפה אותו ערב עם הלבנה הגדולה האדומה!...

— או היה חם מאד, לא כן? ואילו ריחות חריפים ומתוקים... לא כן?

— הזמני שריחות הפטריות, גרגרי-השני והאזוב עלו אז באפנו.

— ואיך קרקרו אז הצפרדעים!... וזמן רב הקשבנו אז דומם לקרקור הזה, ואתה אמרת... הזוכר אתה מה שאמרת אז? „זאת היא התזמורת לכבוד הג כלולת בתו של האדון צפרדע פון קֶן-קֶן". ח ח ח...

— פרט זה לא אזכור. אבל אני זוכר דברים אחרים. אני זוכר, למשל, ערבים ירועים בההרק, פוליה! כשהיינו יושבים שנינו לאור המנורה וקוראים יחד... הזוכרת את, שירי ברהין?... יש שהיינו מכבים את המנורה ויושבים על אדן-החלון הפתוח מביטים אל הגן, שצל יד ביתך... ואת שרת אז שירים עממיים... הזוכרת את את השיר שאהבתי תמיד לשמוע מפיך?

— לא. זאת לא אזכור — אמרה פוליה והורידה עיניה, ספני ששקרה לה.

— האומנם שכחת? ואת הלא היית תמיד שרה אותו... „אַ מאָהל איז געווען אַ מעשה, די מעשה איז גאָר ניט פריילין"...*) הזוכרת את?

פוליה שתקה.

— לפנים היו מלך ומלכה ולהם קן, ובקן היה צפור... זהו שיר-ערש עצוב... האומנם אין את זוכרת אותו, פוליה?

פוליה שתקה. עיניה הוסיפה להביט לפניה בהשכה, בלי תנועה.

— למה מתו המלך והמלכה? למה נהרס הקן ופרח צפורם? למה, פוליה?...

*) „היה היה כפור-מעשה, וכפור-המעשה אינו כלל משמח"...

פוליה הורידה ראשה, ולחצה בשתי ידיה את המגף בכל כוחה אל הזה.

פתאם אמרה הרש:

— בלילות נדודי־שנה... פעמים יש שקשה לי להרדם... ואז אני מרקלמת על־בה את שירי ברוין שלמרהני...

— אה, האומנם? היודעת את, פוליה? דומני שבכל ימי חיי לא ראיתי ולא אראה עוד שקט כזה כמו שהיה אז בהדוך, אז כשהיינו קוראים יחד... בשום מקום אחר אין שקט כזה... שמעי, פוליה, למה זה...

צמרמורת קלה עברה בכל גופה. זה מכבר מלאה אותה איזו הרדה, כאלו עמדה על משמר, כאלו בקשה מפלט מסכנה קרובה... שמחה להזדמנות להפסיקו. ובקול רם ובפזיו יותר מדי, כדי להשתיקו, קראה בהפנתה לאחור:

— הנה הנס, סוף־כל־סוף!

מרטוב ודינוב הלכו אחריהם, הרחק כעשר פסיעות. מרטוב תמה מאד כשראה את שני הצעירים הולכים יחד. רצה דינוב לגשת אליהם, אך הוא עכב בעדו: „הנח להם!...". ושניהם, האחד זקן והשני מזדקן, הלכו והביטו מרחוק: כעשר פסיעות לפניהם נגנה יד החיים הנסתרת על נימים נעלמים ונפלאים, שהיו מתוחים בין שני לבבות טוערים וכואבים, נגנה סודות להם וסודות לעולם... ולשני הזקנים היה רגש אחד: התחנה שאותה עברו פעם אחת בנתיבות החיים אין חוזרים אליה... הד"ר דינוב הביע התפעלותו מהליכה של פוליה בפה מחוסר־שנים ומלא ריר של גורגרן. פוליה כאלו התנדנדה משהו בהליכתה, בתנועה קלה וקצובה כתנועת הגרבור על המים... אף מרטוב תמה. לא

הבין מאין לפוליה החן הזה והאליגַנטיות הזאת. זכר את אמה, האשה הטובה, ההובשת תמיד מטפחת לראשה, בעלת הכרס הגדול שסנור אינו מסתלק מעליו עולמית, וזכר נשי וישקובה המתלבשות בלא טעם. כיצד סגלה פוליה לעצמה את התנועות והמְּנִירות מלאות החן! מרטוב לא ידע שהחן והיופי, הקוסמים אותם אצל פוליה, אינם כלל בהליכתה אלא בנעוריה היא ובזקנתם הם...

ירדו אל חוף היאור. הערב היה רך ומתוק. אחד מאותם ערבי הספיר השויצים, כשאתה מרמה שתעולם כלו, על אופקיו ההוזים, על יאוריו השלוים, על הריו האויריים, הצטמצם והתקרב רכות אליך, ויחד עמך הוא מקופל ומגובל בתוך חופה קשיפה של שמי הפרוזג השקופים. ויש לך רגש כאלו אתה שואף אל קרבך, עם כל נשימה ונשימה, את נשימת העולם, נשימה רחבה מעודדת ומרגיעה...

פוליה מצאה רגע-כשר לגשת אל מרטוב, לחבק את זרועו ולמשוך אותו הצדה. ובאיזה מין התפרצות של התרגשות לחשה לו:

— אנא, אל נא יעזבני!... למה הוא תמיד מתחמק... ודוקא בשעה שהוא נחוץ ביותר...

התרגשותה היתה רבה. היא לחצה זרועו אל הזה. כאלו התיראה שמא ישתמט ממנה ויעזבה שוב לבדה.

— לא ידעתי—מלמל מרטוב—שאני נחוץ לה...

— אם כן, ידע נא שהוא נחוץ לי, תמיד נחוץ לי... אה, אתם הגברים, הנכם כבדי-התפיסה...

ושוב לא נפרדה ממנו כל אותו הערב.

זמן רב טילו על החוף. בשמים, מעל ליאור, נתלה הרמש-צדף גדול. וחרמש שני היה טונה על פני המים למטה; זה היה שבור לרסיסים, ושבריריו המבהיקים נפוצו עד למרחוק כמו באיזו יד אמיצה אחת... לאי-שם, למרחקים תכולים, הפליגה אנית-קטור קטנה, ורצועת עשנה היתה ארוכה מאד וישרה מאד, שקופה ותכלתית-כספית...

— מה יפה היא! — פרצה קריאה מפי פוליה, שעמדה והתבוננה אל האניה המתרחקת.

— הלא זוהי „הלוֶציה״! — קרא הד״ר דינוב מאחריהם — זוהי אניה קטנה ומלוכלכה. אין דומה לה בלכלוך ובזהון.

— זוהמתה הפנימית של האניה אינה מענינת אותי כלל! — השיבה פוליה — לנוסעים בה אמנם לא נעים הדבר. אבל לי כאן נעים מאד להסתכל בה...

— אֶח-חֶ-חֶ... רואה אני כבר, שאת הנך מאותם הבריות, שאוהבים לרמות את עצמם. ילדה נבונה כמותך, ובכל-זאת... אינה מתענינת במציאות!

פוליה משכה בכתפיה:

— המציאות... ארוני רואה אותה בזוהמה ובסרחון שבפנים, ואני — מבחוץ, באורות הרבים, בתנועות הרתמיות וכיוצא בזה...

דינוב אלץ אותם לסעוד דוקא בבית-הקהוה הוינאי הבית היה מלא סטודנטים וזונות. על הבמה נגנה מקהלת-נשים לבושות לבנים ומקושטות סרטים אדומים. הצעירים והצעירות שמסביב לשלחנות לוו את המקהלה בשירותיהם וקריאותיהם

הרועשות. מעל לראשים, כסביב לעששיות נמשכו ונעו תמרות עשן הסיגריות. רעש הקולות, הנגינה והשירה, חלבושות הנשים הפרוצות והתנהגותן וצחוק הסטודנטים מתחו את עצבי פוליה, שהביטה על סביביה, מתוך השתוממות והתעוררות. היא שתתה קצת יותר מדי ומזגה בכל רגע למרטוב. בכלל שמשה אותו כל הזמן מתוך קרבה יתרה; מדי פעם בפעם היתה שואלת אותו אם חסר לו מה, והקריבה אליו פעם זה ופעם זה. ובו-בזמן לא פסק מפיה מפטפט ומהתלוצץ בקלות-ראש ובחצאי-רמזים. הגברים היו כנורים על-ידי פוליה, שרוח מיוחדה של חרות היתה שורה עליה. כל מה שיצא מפיה מצאו יפה ומחוכם וצחקו מטוב-לב. יותר מכלם, כמדוסה, צחק מרטוב. ובו-בזמן שאל לא פעם את עצמו: למה זה ועל מה זה הוא כל-כך שמח? בעוד זמן-מה, כשכלם יתפזרו, ישאר פנים-אל-פנים עם תוגתו ועם בדידותו. לכאורה הלא כולם זרים, זרים לו. מה לו פוליה ואינהורן העסוקים יותר מדי בעצבון אהבתם? מה לו ולד״ר דינוב השקוע יותר מדי בספקנות האיגואיסטית שלו? אל הזקן, על כל פנים, היה קרוב יותר. איזה חוטים קשרו אותם. אף לו מחכה בדידות הזקנה של כלב נודד. היא כבר התחלה... מרטוב השב את זה, ובו-בזמן שתה הרבה וצחק, ספר איזו אניקדוטה וצחק, שמע אניקדוטה ושוב צחק. מפני שפוליה יושבת על ידו, מניחה מדי פעם את כפה על כפו, נוגעת בברכה אל ברכו... היין ופוליה — שניהם טובים. כדאי לחיות בשביל שניהם רגע אחד. ואשר יבוא אחר-כך... הָ, די לצרה בשעתה!.. אינהורן היה פזור-רוח. מבטיו שטו בעשן-הטבק ובקשו להפליג הרחק מכאן... אחרי השיחה החטופה עם פוליה, עיניו השחורות

כאלו שהרו עוד יותר נעוררו בלב הרואה אותן תשוקה לדעת את המתרחש בתחתיתן, תשוקה דומה לזו שתוקפת את המתבונן מסרוסים למטה, לצלול אל התהומות אשר מתחתיו... פוליה שכחה כל הזמן את מציאותו של אינהורן סמוך אצלה, ולא פנתה אליו אף פעם במלה. היא רעשה יותר מדי, ואיש לא הרגיש במבטים החולפים והפזיזים שהיתה לפעמים שולחת בגנבה לאותו מקום שהוא ישב שם. ואיש לא ידע גם את המחשבה השחורה שהיתה חולפת את מוחה בעצם התרגשותה כמעוף עטלף בהשכת-ליל...

ההליטו, אחרי הסעודה, עפ״י הצעת הד״ר דינוב, לעלות אל הַקַּבָּרֶט שבקומה למעלה. דרשה זאת גם פוליה. זה כבר רצתה לראות Danse d'apaches, שספרו לה עליו כל-כך הרבה.

— אבל יש שם ריבות שאינן מתנהגות בצניעות יתרה — מצא דינוב לנחוץ להזהיר בת כביכול.

— כלום זה נוגע אלי יותר מאשר אל ארוני?

דינוב העמיד פנים של אדם בעל פקפוקים מוסריים. כלום יש להם הרשות ליטול על עצמם את האחריות כלפי הצעירה הזאת. הלא ההסתכלות בחטא כשהיא לעצמה כבר יש בה מן החטא... ועלמה הגונה כפוליה... אבל פוליה כבר עמדה למעלה על יד דלת הכניסה והכתה להם.

— חטא? ה! מה זה חטא? — אמרה לדינוב — איני יודעת מה זה חטא. אין חטאים בעולם. יש רק נבונים שנוהגים במעשיהם מדת זהירות ואוילים שאינם יודעים מדה זו.

— רואה אני שאין את טפשה כלל וגם לא פחדנית.

— אוהבת אני להסתכל בחטא, בעין אחת, אבל בלא פחד.

— ולמה בעין אחת ולא בשתים?

— משום זהירות, חה...

— אלהים מעניש, בתי, בעולם הבא, גם בעד הבטה בעין אחת.

— אלהים? א-א! כשאעמוד לפני משפט אלהים, ראשית כל אחוה לו קידה נאה-נאה ובתנועת חן ,כזו, ובבת-צחוק כזו. השופטים, וביחוד הזקנים, אוהבים זאת. אני אכריחו לצחוק עמדי. לכשארצה אוכל להכריחו.

— מה זה? כלום את מציירת לעצמך את רבון-העולם כאיזה יצור נַלְגִשִי, כביכול?

— ואם דברים כאלה אינם לפי טעמו, אֹמר לו: אלהי! זועם אתה ולא אוכל דַבֶּרְךָ. אתה יצרתני בשביל בני-אדם נוחים וטובים ממך. ישפטו נא אותי המה.

מתוך-כך נכנסו אל הקַבָּרט. נגנה שם מקהלת גברים לבושים אדומים. מתחת לתקרה, לארכה ולרחבה, ועל-גבי הכתלים היו מתוחות מהרוזות של פנסי צבעונים וַנְצִינִיים. ריבות צעירות ערומות למחצה, או לבושות בבגדי נערים, התנדנדו על ברכי גברים, שתו שכר, עשנו, רעשו ורקדו.

סמוך לכניסתם התחילו מכבים את הפנסים. רק שתי עששיות קטנות, אחת כחולה ואחת אדומה, נשארו דולקות בירכתי האולם והפיצו אור צבעונים קלוש וסודי. פני האנשים נהפכו גם הם כחולים ואדומים והיו פַנְטַסְטִיים באפלולית הזו. המקהלה התחילה מנגנת הרישית. דרך דלת אחת, נכנסה ריבה לבושה שמלה ארוסה וקצרה מאד. פניה פני צוענית, ושערותיה —

קווצות שחורות צפופות, שהתוממו משורבבות על ראשה ככובע גהל. ישבה לה בפנה, רגלה האחת רכובה על השניה, וסגריה בוערת בפיה. ומוזרה מאד היתה תמונתה. אדמומית שמלתה, שחור שערותיה וצבע פניה לאור הפנס האדום כולה היתה הומה לאיזו שֵדָה. דרך הדלת השניה נכנס צעיר דק וגבה-קומה, לבוש כאחד ה„אַפַּשים". מטפחת קטנה ואדומה על צוארו, מצחוק גדול מאפיל על פניו ומסתיר על עיניו המביטות בגנבה לכאן ולכאן. הוא הולך ומתקדם בזהירות כמתגנב, כששתי ידיו נתונות בכיסי מכנסיו ופסיעותיו אינן נשמעות. אינו הולך אלא מתהלך בין האנשים, מתגנב חרש. עיניו ההודות והפיותות הודרות מחפשות ובודקות אילך ואילך בחשכה. הוא מחפש משהו, מישהו. ירים ידו על מישהו, ישים עיניו בארנק אחת העלמות ובמהירות נפלאה יעלם מידיה... המוסיקה מנגנת גם היא מתגנבת, לוחשת, חשאית. תנועות ה„אַפַּש" הן סרודות וקצובות, אבל עזות, היות, עצבניות... הנה הוא נקלע פתאם לפני אותה ריבה-שֵׁדָה. היא מעשנת לה את הסיגריה שלה ואינה מרגישה בו. והוא — גחן, הציץ: הבירה!... סטר על כפה, והסיגריה התעופפה כשביב-אש בהשכת האולם. חטף את הריבה בזרועה, משכה בכח מן הכסא אליו, והתחילו רוקדים. רקוד-פרא, סחור-סחור, סחור-סחור, כאלו איזו רוח אחזה בהם וסבבה אותם בכח כזה עד ששוב קשה להם להתעכב. אך הנה עמד, תפש בבלורית השחורה של בת-זוגו ודחפה בכח עד שזו התעופפה ממנו והלאה, נפלה ובכח נפילתה התחלקה עד לירכתי האולם... צְוָחַת פחד פרוצה מפיות אחדים... והנה היא מתחילה זוחלת, וזוחלת אליו כנחש עקלתון, כולה פחד, כולה תאוה, כולה שעבוד, קרבה בפיה אל

קצות נעליו, והתחילה מנשקת אותן, לאטה לאטה מתרוממת ומנשקת; היא מלפפת אותו, כולה נצמדת אליו, נמשכת למעלה, משתרבבת, גופה כאלו מתמתח ונעשה דק-דק וגבוה, כקיסוס זה, כנחש מתפתל זה, שפמה ועלתה, צמודה ודבוקה בנשיקות אל גופו.. והמנגינה סוערת, מלאת תאוה וכאב... פִּצִּין! הטילורדיה נפסקה באמצע, כאלו נתפקעו הניטין, הרקוד נפסק. שוב אחז בשערותיה וזָרְקָה בכח ממנו והלאה; היא נרתעת הרחק על ברכיה, התחלק והרתע... המקהלה אינה מנגנת, אלא משמיעה איזו תסיסה עמומה, רק כעין צלצול מחכת פורין לפעמים מתוכה, כמו ברק... והיא שוב זוחלת אליו על ברכיה, ובתוך-כך הי מנצלת מעליה את עדיה וזורקתו אליו. בחשכה מנצנצים זה אחר זה עגילים, צמידים, אצעדות, טבעות, מהרוזות; הכל עף אליו, בשעה שהיא זוחלת בדחילו ורחימו אליו. והוא קולט את כל הדברים במהירות נפלאה, מבלי להחטיא... המנגינה בוערת מתאוה, ספחד, משעבוד, מכאב... הוא מתחיל מביט על סביבותיו בפחד, בזהירות, כזה שמתעתד לעשות איזה פשע. נרתע לרגעים לאחור, כופף גופו אילך ואילך ומסתכל לצדדין, סוכך בכפו על עיניו, כדי להיטיב לראות. הוא מתנפל עליה, סכין מנצנץ בחשכה... צליל! נפל הסכין על הקרקע, נפסקה המוסיקה... הודלקו בבת-אחת הפנסים. האַפִּשים נעלמו כמו חלום.

פוליה שפשפה עינייה מהאור שהודלק פתאום, כולה נדהמה.

— נלך! נמהר נצא מכאן! — ומבלי לחכות שיגמרו לסלק למלצר, קפצה היא הראשונה אל המסדרון וחכתה שם לבדה. נשענה בגבה אל הקיר, בראש שמוט על החזה, עמדה כקפואה.

הגברים השתוממו כשמצאוה במצב של התרגשת כזה. התחילו מתלוצצים עליה. התבשיל שהציעו לה בקברט לא היה לפי קיבתה. לשוא חשב הד"ר דינוב שרשימת חטאיו כבר נגמרה. החטא הזה, להביא את הגב' וינגר לכאן, עולה על כל חטאיו. הנה כל הלילה לא תוכל להרדם מהמלתה על אותה ריבה אומללה, שידידה סחבה בשערותיה על הקרקע ולבסוף גם היה שוחטה אלמלא מהרו להדליק הפנסים...

פוליה לא הרגישה בדברי הלעג וברצינות אמרה:

— אומללה? לא! אותה ריבה לא היתה אומללה... כן צריכים לאהוב! ו ז ה י אהבה!...

הדברים צללו באזני הגברים כעין ודוי פרטי, כעין קריאת „על חטא"... וכלם שתקו מתוך רגש לא-נעים...

מן המדרכה שמנגד רץ אליהם כהן בזרעות פתוחות ובפנים מסבירות. פוליה, מכיון שהרגישה בו, התחילו צללים חולפים על פניה... ראה כהן את החברה המלוה אותה, נמתחו פניו גם הוא. ברך לשלום כלם בברכה הטופה ויתומה. על פוליה עבר רגע אחד של הסוס ומרי, אבל מיד נשתנה קולה, נשתנו פניה, והיתה שוב אותה פוליה קלת-הדעת והפרוצה בצחוק. פשטה לו ידה ואמרה כסונטת:

— ואנחנו היינו עכשיו במקום אחד, במקום אחד... אלו דע אדוני!.. ודאי שהיה מקנא בנו...

— בבקשה ממנה אל נא תוציא עלינו לעז! — אמר הד"ר דינוב והעמיד פנים נפחדים.

— הלא הוא המסית והמדיח! היינו למעלה, שם...

כהן קמט מצחו, הרים גבות עיניו ופניו הפיקו פחד.

— היא היתה שם? שם? כיצד!... למה הלכה לשם? הלא... — לא יכל להביע מחשבתו עד גמירא. רק זרק מבטי תרעומת ותוכחה פעם אל אינהורן ופעם אל מרטוב. לחשוד בזקן לא עלה גם על דעתו.

— ראו נא את פניו! — קראה פוליה — כאלו הובילוה לגרדום... חפצתי לראות את „מחול הפשים" וזה הכל! לא דבק בי מאומה. סוף-סוף זה מענין...

עשה בשתי ידיו תנועה באויר כאיש נבוך וחדל-עצות. ובקול צרוד מהתרגזות לחש:

— אני משתומם... איני מבין... שום עלמה הגונה עוד לא דרכה על מפתן הבית ההוא...

— אני! — קראה פוליה בצחוק.

אינהורן שעמד מן הצד בצל, פסע פסיעה אחת כלפי כהן:

— ישמע נא אדוני! וראי יש לו איזו רשות להיות מרוצה או בלתי-מרוצה מהגב׳ זינגר. איני יודע... אבל, הלא יודה, שאף הוא מבקר בודאי את הבית הזה ואולי לפעמים לא רחוקות...

שוב הניע כהן בידיו משתומם ונבוך;

— אני... אני... את זה איני מבין, לחלוטין א—י—ני—מ—ב-ין!... הלא אני גבר... איך יוכל לדמות?...

אינהורן חזר בטון שוקט וקר, שוקט וקר יותר מדי:

— כן. הדין עמו. איך אוכל לדמות אותו אל הנכרת זינגר!

ובת-צחוק של אירוניה דקה כמחט עקמה את שפתיו.

כהן לא ענה מיד, אך מדד את אינהורן במבט שנצנץ בו ברק קר וכבד כברק גרזן.

פוליה קפצה פתאם בין שניהם, הצצה ביניהם. חבקה זרועו של כהן ובקשתו להִטָּפל אליה.

כתון וקר השמיט ידו מידה: לדאבונו איננו יכול להלוות אליהם. הוא עיף מטיל ארוך.

— שֶׁמֶּמֶּ! הוא כועס כבר! מהיכי תיתי!... אבל אף אני עיפה ורצוני לשוב הביתה. דוקא משום שהוא כועס, רצוני שילוני הביתה. הארון הדוקטור כבר פטפט יותר מדי, ואני חשקה נפשי במנוחה... חזקה על ה' כהן, שאם הוא „מתנפה", לא יפצה עוד פה... לכן בבקשה ילַוני נא! אדון מרטוב! יהא נא עֵד. רק עד הביתה... !Allons — חבקה את זרועו והלכה לה עמו אחרי שהניפה, כאחורי גבו של כהן, את ידה לבני החברה, לשלום.

XIII.

השעה כבר מאוחרת מאד מרטוב לא יכל להרדם. על שמיכתו ועל הרצפה, לפני המטה, היו נערמים העתונים שקבל היום, אך גם לקרוא לא יכול. בכל גופו התפשטה עיפות. עיפות היתה גם בנפשו. במוחו התהילו שוב זוחלות מחשבות על פוליה, על פלציה, זוחלות אטיות, עצלניות ואחוזות תנומה... דרכו בחיים היא כבר כבושה על ידי רבבות רבבות בני-אדם שקדמו לו, שאף הם כמוהו חיו, אהבו, הזדקנו ומתו. גליטה, נעלי-בקר רכות, אשה מסורה הדואגת לקיבתך, כתיבת שירים מתוך חריקת-שנים וכעס אין-אונים על הבקורת החדשה, הרשעה, על הטעם החדש „המקולקל", על דור הצעירים ה„הצופים", ו„הפורצים הגוך וגדר באמנות ובפיוט,"—והו סוף פואימת חייו שאמר ליצור אותה יום-יום, מתוך השראת שכינה עליונה. כן, התחיל את הפואימה הזאת בפרולוג מענין ויפה והנה הוא מסיים אותה באפילוג משעמם, כמו שעושים כל המשוררים הדלי-הכח...

מחשבות זוחלות עצלניות וכבדות כעננֵי סתיו... פוליה וכהן... פוליה ואינהורן.. אינהורן וכהן... „בשם ה', אל נא תבקש סתירות אצל הנשים!" אמר פעם דינוב... צר לו על אינהורן, על עלם בהיר ואומלל זה! אולי מתמת צערו ואהבתו הוא כל-

כך יפה... ואיך דקלם את השיר העברי!... נפלא הוא העולם שבו חיים היום הצעירים הלאומיים האלה. יש בו הרבה מהדרמטיות.במה חומר ליצירה אֶפית או לירית!... הבל שאינו יודע את העולם הזה. עולם רחוק ומופלא כשירת-האגדה שעל קרקע-האוקינוס. אל תהום זו שלח אותו פעם ידידו המבקר הרוסי, אז בנחלו את מפלתו הגדולה על הבמה הרוסית. עכשיו אינו מבין למה העליבוהו בשעתם דברי ידידו. אילו היה יכול כעת לצלול אל תהום זו, שבו שקועה טירת-החלום של אומה שלמה, שהכל מדברים עליה, הכל שוטמים אותה ואף אחד אינו יודע אותה!... אילו היה יכול! אבל כבר עבר הזמן, אין לו די כחות חדשים הנחוצים לכבישת דרכים חדשות...

מחשבות זוחלות, עצלניות וכבדות.. מדוע גרתה אותו פוליה הערב הזה כל-כך? האומנם הוא אוהב אותה? האומנם זאת היא אהבה? ופלציה — גם זאת היא אהבה? ואהבת סטֶש אותה — גם כן אהבה הנה? ואהבת אינהורן, ואהבת הד"ר דינוב — גם כן אהבה הנה? אם כן מה זאת אהבה? הכל אוהבים, הכל מובלים. הכל השים בנפשם קסמים מהרידים, מכאיבים ומתוקים, אבל היכן היא האהבה האחת היחידה, הנכונה, הקימת?... אם כן, כל מה ששר כל ימיו על האהבה אינו אלא פטפוט הבלים של דמיון נלהב. על העיקר, על עצם הענין של האהבה אינו יודע לאמור יותר מסטש... מהלכים להם בני-אדם על פני תבל איש עם בְּסוּסו, איש עם תשוקתו, אבל שרש חיים אחד לכולם. אהבות רבות וחידה אחת. יש מי שרואה את החיים. על-פני במה שטופת-אור מקסימה בגני-חמה, בסלעי-מגור, בזהב עטרות, ארגמן־מלכות ומנגינות הרמוניות; ויש מי שרואה אותם

רק באפלולית שמאחורי הקלעים בין לוחות-הניר הצבועים, בין פחי-הברול המוזהבים וסמרטוטי הארג הארומים... סטש מתבונן מן האולם אל הבמה, הד"ר דינוב מתבונן אליה מאחורי הקלעים. אבל כלום לא חידה אחת היא ללב גם מפה גם משם?... פנס-קסם זה ששמשות-צבעונים רבות לו, אבל הנר הדולק בתוכה אחד הוא. אלא... כשאין עוד כח לחלום בתוך הנקליט הרך אשר באולם, כשהפרגוד מתחיל יורד לאטו, אז יקום האדם וילך לתעות בנפש ריקה וצמאה בתוך האפלולית שמאחורי הפרגוד, וחפש שם לאור עששיות מעלות קיטור אותו עיקר ההסר ללב... מרטוב נזכר את יצירתו של הסופר הגרמני שניצלר „המחול". אכן, מחול הוא שהקצוות בו נפגשים. כלום לא נפגש אותו פועל שראה היום בבית-האוכל הכפרי מן הקצה מזה עם הד"ר דינוב מן הקצה מזה? אבל באמצע —: סטש, אינהורן, פוליה...

אח, פוליה!... מה זה היה הערב לפוליה? נזכר מרטוב הרבה פרטים מדבוריה ובתנועותיה — ואיזה זרם עבר בכל גופו. זה היה גרוי אחד. הפרטים האלה, שבשעתם כאלו לא עשו עליו רושם, קבלו עתה טעם וערך מיוחדים. הם נראו לו כעין הזמנה... הוא כבר לא יכול לשבב. ישב, ידע שלא יוכל לישון. התלבש, בלא להבין בבירור מפני-מה. לא הבין גם בבירור מפני מה סדר את תלבשתו ויצא החוצה. אבל בחוץ הוברר לו שהוא הולך אל פוליה. ולעג לעצמו. הוא ידע שאיזו שטות נכנסה בו, ידע גם כן, שאחר כך, מחר ואולי עוד הלילה, יתביש מהתעוררותו זו, ילגלג לעצמו. ואף-על-פי-כן הלך... התשוקה אל פוליה היתה חזקה מהגיונו. היא הזכירה לו שפוליה אמרה לו

הערב: „אתם, הגברים, הנכס כבדי־התפיסה", הזכירה לו את התנהגותה בכל הערב עמו, ולחשה לו, התשוקה הזו, שפוליה כל הזמן מחכה לצעד מוקדם מצדו, שפוליה מחכה לו בודאי בהדרה ואינה ישנה, שבודאי היא מחכה לו בכל ערב, והוא, השוטה „כבד התפיסה", לא חשד כלל... אבל יותר שהתקרב אל ביתה, יותר נראה לי המעשה שהוא עושה כעת כטירוף־הדעת, מגוחך מאד וגם מבוער מאד, דומה להוללותו של פרחח. הלא צדקה פלציה בשעה שדברה לו על הסטירים הזקנים בעלי הנשמות כאודים עשנים, שמורידים ריר־פיהם למראה נינפות צעירות, ושהם מוקצה מחמת מיאוס... האם לא הבינה אז היטב לרוחו? למה הלך אליה עם פואימתו, אם לא לבקש ממנה רשות „לתוספת אהבה מן הצד"?... מרטוב חשב כך, והמשיך, בכל־זאת, ללכת הלאה... אל פוליה אי־אפשר היה בשעה זו לצלצל, אבל נוכח ששני הלונות חדרה פונים אל הגן הסמוך, והחליט לגשת אל החלונות האלה דרך הגן. „סטיר זקן... גועל נפש... — גדף את עצמו — אילו ראה אותו הד"ר דינוב בכך, כמה היה מלגלג עליו ומסנט אותו". מרטוב הלך כביב מביב עד שמצא את שער הכניסה של הגן. לצערו היה השער פתוח. ונכנס, אבל קוה קוה שלא יהיה עוד אור בחלונות פוליה, ואז בודאי, בודאי ישוב. הוא ידע שיהיה מאושר אם יהיה חשך בחלונות וישוב, והלך בשבילי הגן החשכים כסהרורי או ככפות. מרטוב הסטיר הלך בלב דופק הומה ובדם רותח; מרטוב הפיטן והחושב סבל, אך כח לא היה לו להתנגד... פתאם בקעו דרך רשת הענפים שני קלוחי אור. הפיטן־החושב נשתתק ונחנק לגמרי; הסטיר בקפיצה אחת התקרב אל החלונות. על אחד מהם היה צל איש: פוליה!...

היא מהכה לו... בפסיעות יותר מאוששות התקרב דרך סבכי האילנות אל החלון. הנערה התמתחה, כלה קשב. פתאם קפצה מעל החלון אל החדר פנימה ובקול-פהרים הנוק:

— מי שם?

— אני, פוליה!...

— מי „אני”?

— מרטוב.

כאלו לא האמינה למשמע אזניה, והרהרה ושאלה. וכשמשמעה בפעם השניה את שמו, הוציאה את מחציה גופה החוצה:

— מה יש? מה קרה, ארון מרטוב?

השאלה הזו הפתיעה אותו ולא ענה.

— האף הוא אינו יכול לישון?

— כן, אני מטייל כל הזמן ברחובות... נזכרתי בך, חשבתי שמא אין את ישנה...

— כן. אני יושבת כל הערב פה לפני החלון וחושבת... אולי יכנס? אולי יכנס? אזרוק לו את המפתח... אבל בבקשה לאט לאט... בזהירות... שלא ישמעו בני הבית...

נכנס אל המסדרון. שם בחשכה עמדה פוליה וחכתה לו. דומם תפשה את ידו ונהלה אותו חרש ובהתגנב, על ראשי אצבעות רגליה, אל חדרה, וכשסגרה את הדלת מאחריהם, עמדו שניהם באמצע החדר והביטו זה אל זו. על פניה היתה בת צחוק ותמיה. מיד, בראותו את בת-צחוקה זו, נאלם הסטיר ונשתמש לגמרו. כל דברי פתוייו המגרים, כל הוכחותיו המלהיבות היו לשטות אחת גדולה שאין לה כפרה... עמד הפיטן-התחשב מבויש ונבוך מאד. שתק ושתיקתו היתה בעיניו טפשית מאד...

אבל פוליה אמרה לו בפשטות גדולה מאד:

— למה אנו עומדים? נשב נא...

וישבו שניהם על הספה.

— מה זה היה לו? מפני מה הוא אינו ישן?

ועל פניה — אותה בת-צחוק התמיה, שהביאה אותו לפני רגע במבוכה כזו.

פתאום האירה במוחו מחשבה אחת, שהראתה לו דרך לצאת מן המבוכה. אחז בה כמו בעוגן־ההצלה.

— שמעי, פוליה! באתי לדבר עמך על ענין אחד... — אמר בפנים רציניים מאד.

— אוהו! בחצות הלילה... ודאי חשוב מאד...

— כן. אלמלא מצאתי אור בחלונותיך, והייתי צריך לחזור, אפשר שלא הייתי חוזר לדבר עמך על זה...

— כלום אי-אפשר היה לדחות למחר?

— מחר — לא; עכשיו — כן.

— מה יש? אני מתחילה מתיראה...

— פניך, פוליה, נפלו מאד בימים האחרונים. את צוחקת תדיר, תדיר. אבל אל נא תשלי את נפשך שאין אני רואה מתוך צחוקך את המועקה אשר על לבך. איזו מועקה על לבך, פוליה!... אני רואה זאת!

— מה זה לכם היום? הנה גם אדוני על ענין זה...

— ומי עוד אמר לך היום את זאת?

לא ענתה. אבל פניה שונו. נתמתחו ונעשו מרוכזים.

— הזוכרת את, כשבאתי אליך בפעם הראשונה, בקשת

ממני לחשבך לאותה ילדה קטנה, כמו שהכרתיך בעירתך, בקשתיני להיות לך לאח גדול, לידיד...

— כן. ומה רצונו עתה, אדוני? — שאלה בתוקף.

— רצוני לתבוע ממך את זכויותי שנתת לי אז. הנך כאן גלמודה ועם איזה צער כמוס בלב. רצוני שתאמיני לי ולכונתי...

נדהפת על-ידי איזה פחד טמיר, קמה מהספה, נזדקפה, ובפנים קרים-שלוים ורציניים מאד, שלא היו שכיחים אצלה, הפסיקה אותו באמצע דבריו:

— ה, יש שאני פולטת מפי שטויות רבות, בלא מחשבה קודמת... אדוני! אל נא יחשוב שבאמת נעים לי להיות בעיניו לילדה קטנה.

מרטוב העמיד פנים כאלו אינו מבין את הרמז והוסיף:

— עוד היום אמרת לי שאני נחוץ לך...

— כן. רק אני לבדי יודעת לשם מה הוא נחוץ, לא הוא...

היה הסר כל ידידות בתשובתה. אבל מרטוב לא השגיח בזה והמשיך:

— שמעי נא, יקירתי!...

— מה הוא רוצה ממני, אדוני? — שאלה בקוצר-רוח, וכמעט נרגזה.

מרטוב ראה שהיא מנחשת את מחשבתו ומשתרגת בפניו. תפש אותה בזרועה וכמעט בכח משכה אליו אל הספה, ובמבט חודר אל עיניה, ובקול תקיף:

— פוליה! אני יודע... את אוהבת...

— אדוני! האף לזאת נתתי לו רשות?

בעסק לבו של מרטוב כרסם צער גדול ברגע זה. יותר מאשר בפעם אחרת, הרגיש כמה הוא אוהב את הנערה הזאת. אבל הוא חמל עליה, מה שלא עלה קודם על דעתו. מחשבתו, שתחלה היתה רק ערמה לצאת מהמבוכה, קבלה פתאום חשיבות רבה. תפשה את כולו במעין כאב של רזיגנציה; ועל כן נטל לעצמו את התוקף, שלא היה יכול למצוא בו בזמן אחר.

לא השגיח בה מרטוב. החליט לשבור את השריון שבו הסתוככה הנערה. כמעט בגסות הוסיף:

— הלא את אוהבת אותו... את אוהבת אותו יותר מכפי שאת חושבת...

לא עצרה כח להתנגד. כבשה פניה בשתי כפות ידיה והשתוחחה כלה, כמו תחת נטל משא שנפל פתאם עליה.

— פוליה!...

— אח! מה הוא רוצה? למה הוא חוקר אותי ומענני? — קראה בכעס ובדמעות.

— למה סֵבל-הנם זה? למה יסורים מיותרים ללא-טעם, אם אינהו־ן אוהב אותך ואת — אותו...

פוליה התגברה על חולשתה שתקפה לשעה קלה. שוב השתלטה על עצמה. הרימה ראשה. קמה מהספה, התהלכה בחדר אילך ואילך, כשידיה משולבות לאחוריה, וכעבור רגעים אחדים אמרה:

— אם אני סובלת, אם סובל מישהו אחר — מה אשמתי אני? ודאי שאני סובלת... אבל אינני יודעת אם יש אהבה ללא-יסורים. וכי יש, אדון מרטוב, אהבה כזו?

— כן, צדקת! בכל אהבה יש כאב. אבל יש בה גם אושר וגיל. אותם אין אתם יודעים.

נאנחה:

— ה, אדוני! אושר וגיל... הוא צדק! הוא צדק! אושר וגיל... גם לנו היו רגעים כאלה...

— ולמה לא תעשו שהרגעים האלה ישׁשכו עד כמה שאפשר יותר?

הוסיפה להתהלך בתוך אילך ואילך. אחרי רגעים אחדים אמרה:

— יבין נא, אדון מרטוב: קשה לי לבאר לו את זה. קשה לי... אבל יבין נא. בבקשה ממנו... איך אבאר לו את זה? הלא לא אוכל להוציא מן הארון את שמלת-השבת היחידה שלי, וללבשה בכל ימות החול. אם אבלה אותה, כיצד אחדש אותה?... נערה עניה הנני, נערה עניה, אדוני!...

המלים האלה הפתיעו את מרטוב.

— אמא שלך — אמר — שהטמינה את בובת-ההרסינה שלך זמן רב בארונה, לא מחכמה עשתה זאת.

— אדרבא, אדוני! מחכמה, כחכמה רבה עשתה זאת! כשהייתי קטנה לא הבינותי זאת. אחר-כך הבינותי, שהייתי מאושרה לחשוב שיש לי בובה בארגזה של אמא... הייתי מאושרה הרבה יותר מאשר אילו נתנה לי הבובה והייתי שוברתה מחוסר הבנה. אושר שבור — הרי זה נורא!... אה, אדוני מרטוב! למה זה נחוץ לרחק חלום יפה אל מציאות חיינו בלתי-היפה? למה זה נחוץ לכבול את האהבה בכבלים! היודע הוא, אדוני, מה שרצה לעולל לי הערב? לקחת ממני את חלומי

היפה, שבלעדו לא הייתי יכולה להיות יום אחד, והייתי מתיראה ללכת לקראת עתידי... את חלומי רצה לקחת, המבין הוא?... הוא אינו מכיר, כנראה את נערות רישקובה. לכל נערה ברישקובה יש שמלות-שבת בארונה ורגשות-שבת בלב... רגשות בלויים ומטולאים מכוערים הם הרבה יותר משמלות מטולאות. זה חשבון!... ולהנשא הלא צריכים... כל נערה ברישקובה רוצה להנשא. הנשואים הם הכרח, והיא מחכה להם. ואשר לאותו רגש של שבת... זוהי כבר אופרה אחרת... הד"ר דינוב למד אותי בחדרו לשחק באישקוק, ואמר: „אם תטעי בחשבון תאבדי"! בחשבון אסור לזלזל. כל יהודי וכל יהודיה ברישקובה מסתובבים כל ימיהם על לוח אישקוקי...

מרטוב ישב נדהם ומשתומם מהדברים הנפעמים ובלתי-המסודרים, ששמע. היה בהם משהו מחריד. לא הכיר את פוליה. לפניו עמדה אשה נכריה בעלת הבעה קשה בפנים. נתמוטטה הערצה כלפי אותו רגש-השבת. אבל החשבון... להיכן יוביל אותה החשבון?...

— את יודעת, פוליה היקרה, שיש לפעמים גם טעויות בחשבונות...

— כן, יש טעויות בהשבונות... הטעויות הללו מפחידות אותי מאד, מאד... לפני שנגש אדוני אל חלוני, בשבתי על ספו, השבתי על זה... כל הימים וכל הלילות אני חושבת על זה... אבל איך אוכל לעשות אחרת? כלום איני יודעת, שאם אמצא לאחר זמן טעות, לא אוכל כבר לתקנה?... א, אדוני, אילו ידע כמה אני מפחדת!...

ופחד תקף גם את מרטוב למראה התהום שנפערה לרגלי הנערה הזאת...

הוא קם:

— שלום לך, פוליה!... ישמרך אלהים!

תפשה בשתי ידיה את כפו:

— תודה, תודה...

נטל סרטוב בשתי כפיו את ראשה ונישק לה בעתרת שערותיה...

XIV.

טרשוב הלך אל נשף הסטודנטים וידע שיראה שם את פלציה. נסער מאד היה. „אני מתרגש כגימנזיסט שהולך אל ה— rendez-vous הראשון בחייו"... אחר קצת לבוא. בו-ברגע שנכנס אל אולם „לא-סורס", ראה את הגב' קריינין יוצאה אל הבמה שטופת-האור...

עברה את הבמה בפסיעות קלות, בהלוך-עצבני. אחריה צעד סמש, דק, גבוה, בתלבושת שחורה ומכנסים קצרים עד הברכים. ישבה לפני הפסנתר והמתינה עד שתשתלט דממה שלמה בחדר. סמש ישב סמוך אצלה, מזומן לדפדף את התוים.

נגנה דבר-מה משופן. בתחלה עשתה רושם כאלו היא מנגנת מתוך אונס, מתוך רצון להתגבר על פזור-רוחה. אבל יותר שטרשוב הקשיב, יותר ראה שהיא מנגנת לא לאולם, אלא לה לעצמה וגם לבנה. דבר-מה עצוב מאד מספרת היא לסמש במוטיבים נוגים-ענוגים שופניים. סמש כאלו מטה אוזן, מקשיב ומבין... שניהם לבדם בתוך הקהל הגדול הזה, שניהם לבדם, עזובים, גלמודים, מיותמים... מהיאות-כפים מרעישה. הגב' קריינין מחוה קידה קלה, מלאת גאוה. לכל תנועה בראשה, נתצצת ומבהיקה מתוך שפעת שערותיה דַיָמַנְטָה קטנה. דידימה זו,

שמלתה הלבנה עם זֵר-הנוצה מסביב למחשוף צוארה וכתפיה, וכל גזרתה אמרו — מלכות... האולם קורא: „בּיס... בּ-י-ס..." אל הרַמפה נגש סטודנט קצר-קומה, ובשורה אחת בצבצו למעלה מהרַמפה צרור-פרחים גדול. ראש עגול ונזוז ומצנפת כחולה-לבנה של אגודת-סטודנטים ציונית... הגב' קריינין מקבלת את הפרחים. מחייכת משהו לקהל בקידה קלה ויושבת שוב אל הפסנתר. מרטוב מתחקה ברטט פנימי אחרי כל תנועותיה. מתכונן אליה כשהיא מתקנת קצת את פרח שמלתה בשבהה, תומכת רגלה בפֵּידָל. פרצו האקורדים הראשונים של „נגוני הסתיו" לצַ'יקובסקי. לבו של מרטוב התחיל דופק בחזקה. הפעם היא מדברת אליו, רק אליו... שלב זרועותיו על חזהו וראשו נשמט מטה מטה... מתוך קהל האנשים הרבים והזרים האלה, הפלתה אותו, וספרה לו, רק לו, בצלילים הרמוניים ועגומים את כל דְכִי נפשה ואת כל געגועיה: הקיץ עובר, הסתיו ממשמש ובא. השמים יתקשרו בעננים, סופות תסתערנה, קר וחשך יהיה... זכור נא את השעות שעברו, את השמש, את השׂשון!... אל נא תטשני לבדי בשעה זו... אֵצֶל לי קו אור אחד לחמם בו את נפשי הקפואה מקור הבדידות...

בגרונו של מרטוב בא מחנק. עיניו הורטבו...

כיון שנשתתקו הצלילים האחרונים ובאולם הודלקו כל המנורות, התחילו מתלקטים מסביב למשורר הרוסי המפורסם סטודנטים וסטודנטות, מתודעים אליו, להציץ ידו, מתוך בישנות ויראת-הרוממות, מסתכלים בו מתוך סקרנות. אך אזניו כמעט שאינן קולטות את כל הדברים והוא עונה מתוך פזור־רוח. הוא מחכה. עוד מעט, עוד מעט תבוא... הנה היא הולכת וקרבה אליו. מרחוק ראה אותה. היא פוסעת לאטה, נשענת על כתף בנה

ועיניה מְיַשְׁרוֹת להביט אליו... היא חוצה בקהל, מהוה קירות ומפזרת בנות-צחוק ימינה ושמאלה. ופתאום: „חה, אדון מרטוב!"... כאלו לפני שעה התראו כבר. כפה התחלקה לתוך כפו שלוה ורפה... אך מיד התנפל מרטוב על סטש. חבקו, לחצו אליו, נשקו נשיקות עזות, חמות... בחורים ובחורות הקיפו את שניהם. לה חלקו מחמאות, לו הגישו גלויות בבקשה לתת את האבטוגרף שלו. שניהם דברו וצחקו לכל ושניהם חשבו מתוך דפיקות-לב על השעה שבה ישארו לבדם באולם הזה...

צלצלו בפעמון. בקשו בצעקות וברעש את הקהל לתפוש את המקומות. שוב כבו את האור באולם. הציגו על הבמה איזו מערכה מחזיון צרפתי. בינו ובינה ישב סטש. מרטוב הביט אל הבמה ולא הבין כלום. משירד המסך, הלך סטש אל המזנון לשתות. מרטוב הרכין אליה ראשו ולחש:

— לא חשבתי כלל ללכת אל הנשף הזה. אבל לבי אמר לי שאת תהיי כאן...

— אף אני באתי פתאם. החלטתי היתה פתאומית.

— נסיעתך מכאן היתה גם כן פתאומית.

סטש שב ותפש את מקומו בין שניהם.

באולם התחילו משתיקים את הקהל. שוב כבו את האורות והואירה רק הבמה. בפסיעות מרושלות ובלתי-בטוחות, קצת נפחדה ונסערה יצאה פוליה אל הבמה. פלציה לחשה למרטוב:

— יראה נא פניה! מה לה? האם היא חולה?

פניה היו תורים כסיד.

סמאש תפש בהיסח-הדעת את יד אמו ולחץ אותה.

יופי מיוחד היה לפוליה על הבמה. בקומתה הדקה הזקופה בשמלת הטול השחורה, עם הפרח האדום באהדה מתחת להזה, בשערותיה הבהירות ובפניה החורים, — העלתה על הלב זכר דמות נסיכה כּבַּלָדה עתיקה... „שמלת-השבת שלה...“, חלפה מחשבה בלב מרטוב. התחילה לשיר יהודית:

אַ מאָל איז געווען אַ מַעֲשֶׂה
די מַעֲשֶׂה איז גאָר ניט פְרֵיילִיך.
די מַעֲשֶׂה הייבט זיך אָנ'אָט
מיט אַ יידישען מלך...

אח! היא ידעה מי שומע לה באולם הזה, ועל כן ספרה לו, אך לו, על המלך והמלכה האומללים ועל אשרם הנהרב... היא ידעה גם כן מי ומי הם המלך והמלכה ועל כן להט כל כך הסופרנו הליורי שלה בבנות-צליליו העמוקים והלבביים...

לא, זאת לא היתה אשה בעלת חשבון, אלא אומללה הכפופה על עריסת הלומה המיותם; את אגדת חייה הנוגה שרה:

ליולינקע, מיין פויגעלע.
ליולינקע, מיין קינד...
איך האָב פאַרלוירען אַזא ליבע.
אָך און וועה איז מיר און זינד!...

הלא זה נסיכה היא מת, כרסה היא נחרב וצפורה היא פרח לו!...

מרטוב השב שהוא מבין עתה למה פניה כה חורים ולמה נפשה כה נסערה... את שמלת-השבת הוציאה מארגזה, ואת רגש השבת — מלבה...

אחרי שנעלם הראש הבהיר מעל הבמה, הגיע תורו.

האולם רעש מאוּבְצִיות. מאות ידים הורמו אליו, מאות פיות הריעו לקראתו. הוא בקש בחשכה את כוכבו שלו, את פלציה. הוא קרא שירים אחדים משורת הפואימות הקטנות „בצל המגור", שכתב לכבודה בימים הראשונים להתודעותם. כל הרוז, כל ציור — הוא זכרון; כל בית — פרק-חיים מן העבר.

עֲיֵפָה נִשְׁמָתִי מִשָּׁרָב, מִסַּעַר, שְׁאָפָה צֵל וּמַרְגּוֹעַ.
אַתְּ רָמַזְתְּ לִי וַתְּקַחִינִי אֶל תַּחַת צְעִיפֵךְ, צְעִיף הַנְּזִירָה.
בְּצֵל קוֹרַת מְגוּרֵךְ הֲבֵאתִינִי...

ספר לה והתודה לפניה: הלא לשניהם כבר ירט הדרך, הלא את שניהם לוחצת בחשוקי פחד הבדידות הנוראה. סגר על שניהם מעגל-חיי אחד. הנקודה, שממנה יפרדו בנוסם איש מרעהו, אליה סוף-סוף ישובו...

שלש נפשות נודסנו יחד על במה אחת מוארת, לעיני קהל אנשים זרים, ושוחחו וספרו זה לזה על עניני לבם. הקהל מחא-כף — והם את לבם יצקו איש בחיק משנהו...

מרטוב, כשירד מעל הבמה, היה שוב מוקף מעריצים שלחצו את ידיו ודברו אליו, כולם בבת-אחת ובהתרגשות. כנראה דברים נעימים. הכיר את זה על פניהם. אבל את דבריהם לא הבהין. הוא חשב על פלציה וחפש אותה בעינים. אך הנה נגשה אליו בחצותה בעמל רב דרך בקהל. הוא הלך לקראתה, והיא הטתה אותו הצדה ומתרגשת לחשה לו:

— השמעת כבר את החדשה?

— מה?

— פוליה נשאה היום...

— פוליה?

ופחד לשאול למי. אך פלציה אמרה לו:

— כן, פוליה, פולית! היא ולא אחרת! נשאה לכהן...

לבו של מרטוב התכווץ, כאלו נצבט בצבת. הג' קריינין הראתה לו את המכתב שקבלה ברגעים האלה: „טרודה מאד. לא אוכל לגשת אליה לאמור לה שלום. היום חגגתי את נשואי עם ה' כהן. איני יודעת אם נזדמן לי להציגו לפניה. בעוד חצי שעה אנו נוסעים לרוסיה. אל נא תסרב לבוא אל תחנת הרכבת ולתת לי האפשרות לנשקה בפעם האחרונה. פוליה". בעוד הוא קורא את המכתב, והנה נגשה צעירה אחת אליהם ומסרה גם לו מכתב מאת פוליה. המכתב אליו חבור כמעט באותו הסגנון. רק מצא בו שורות אחדות שלא מצא במכתב אל הגב' קריינין: „מתחתי קו ועשיתי חשבוני. נכון או מוטעה. את זה אין איש יודע. עד שהגעתי אל הקו התחתון — הייתי מפוזרת. כעת לא. כעת אני כבר מתחת לקו. ושקט בלבי. אם לא יוכל להצדיקני, אל נא ירשיעני. אלהים יודע, שלא מסבל ברחתי. יזכור נא לי זאת לטובה ולחסד..."

מרטוב עמד כהלום-רעם. איזה חלק מלבו נתק ונפל...

„אה! עכשיו אני מבין מדוע שאלה אותו פעם אם יסלח לה לכשיודע שעשתה מעשה מגונה"... מגונה, מכוער הוא המעשה שעשית, פוליה! אה, פוליה! פוליה! תינוקת מסכנה ומחוסרת-שכל... שברת, שברת את בובת-החרסינה שלך, במקום להשתעשע בה!..." היה לו רצון לבכות. כל כך מר היה לו...

נגש אליו אינהורן. והגב' קריינין מהרה להסתלק מיד. מרטוב נמנע מהפגש עמו במבטו.

— השמע? השמע?

— נו? — שאל מרטוב במנוחה עשויה.

—הגברת וינגר נשאה לאותו בחור, בעל בית-ההרושת לברזל... שהוך טוב, ח ח...

— א, כך? הבינותי שכך תעשה — אמר במנוחה שעלתה לו ביגיעה לאין-שעור.

— הוא הבין?...

— נו, כן! בודאי! הלא היא אהבה אותו...

אינהורן פרץ בצחוק:

— היא אהבה את כהן?... לו יש פנקס קטן מכורך עור ומוזהב... הראה את פנקסו? בפנקס זה הראה לפוליה את חשבון הוצאותיו והכנסותיו... והיא... מצאה שהשידוך הוא כדאי וראוי... זהו מה שאהבה: את הפנקס!...

— פוי! איך אינו מתביש — התרעם מרטוב — עוד לפני ימים אחדים דברנו, אני ופוליה. פוליה דברה עמדי בגלוי-לב. ואני אומר לך שהיא אוהבת את הבחור. יותר משהוא אוהב אותה. אדוני עוד אם לא ראה, מה שכולנו ראינו יום יום... אמנם הטעם שלה, מובן מאליו שאין לשבחו, הוא מוזר מאד. אבל... אין לעשות נגד זה כלום. כל אחד בוחר לו מזלו לפי טעמו...

אינהורן שמע בראש שמוט, ואחר כך חזר ושאל:

— אם כן... אם כן... הוא מאמין שפוליה...

— איני מאמין, אלא אני יודע, יודע ועד... אני מתפלא שהוא אינו יודע זאת... אפשר — הוסיף בצחוק קל — הרשה אדוני לעצמו... זה... להשלות את נפשו בתקוות שוא?... ועל כן...

— לא היו לי כל תקוות, אדוני!... אבל, בכל-זאת... מוזר הדבר...

והלך לו. מרטוב התאפק בהתאמצות רבה שלא לפרוץ בבכי, כראותו את גבו הכפוף של אינהורן ההולך ומתרחק ממנו.

רבים מן הקהל, צעירים וצעירות, נסעו אל הרכבת ללוות את פוליה, כלם במצב של התרגשות עליזה מחמת ההפתעה המענינת. „אַי, פוליה! אַי, פוליה!" השתוממו רבים. ואחרים השיבו: „מי לא הבין שסוף-סוף תסיים במעשה כזה. אהבה תמיד להפתיע". „זה מתאים למה מחוסר שווי-משקל כמו מוהה". הצעירים התקנאו בכהן. הצעירות התקנאו בפולה.

מרטוב, פלציה וסטש ישבו בעגלה אחת. דברו על פוליה ותוגה היתה שורה על לבותיהם. פלציה הספיקה להתקשר אל העלמה הזו ולאהוב אותה. לכאורה, הלא טבעי הוא שילך אדם בדרך הטובה בעיניו, ופוליה הלא ידעה מראש את המחכה לה בביתו של כהן. ואף-על-פי-כן... ואף-על-פי-כן... כאלו לא זוג צעיר אחר החופה לוו אל תחנת-הרכבת, אלא... שניהם חמלו על הצעירה, ושניהם חשבו בו-בזמן על עצמם. הנה אחרי כל מה שעבר עליהם בימים האחרונים, שוב הם יושבים זה אצל זו; שוב מתחילים חייהם לזרום באפיקם הקודם. התחוללה איזו סערה על ראשם והלפה. שוב יתחילו בשבילם חיי אהבה משותפים ושקטים: ובכל-זאת היה איזה כובד מעיק על לבותיהם... החיים שחיו עד עתה היו כפגישה ארוכה... יום יום הלכו לקראת משהו... מכאן ואילך יהיו חייהם דומים רק לפרידה ארוכה. יום יום יהיו מלוים משהו... שניהם היו עיפים.

באו אל תחנת-הרכבת. כהן עם מזודה קטנה בידו רץ אחרי הסַבָּל וכובעו שמוט על פדחתו. פוליה באדרת-הדרך רצה אחריו גם-כן מרודה ונחפזה, כשסוכך נעוץ תחת בית-שחיה וכפות ידיה מלאות ניירות וכרטיסי-מסע. מרטוב התבונן אליה ובלבו פעפעה איזו איבה כמוסה אליה, בלא שידע על מה. על עלבונו של אינהורן? או אולי על עלבונו הוא? אבל לא. בלבו היה שקט, שקט פוליה כאלו התעללה גם בו, גם באינהורן, גם בססטש, בכולם, בכולם... באדם התעללה...

פוליה נגשה אליה להפרד. דומם נגשה ולהצה את ידו של מרטוב. ראו שדמעות חונקות את גרונה. אך שתקה. ושניהם העמיקו הביטו איש בעיני חברתו. נזכר במהות אוזר שראה פעם בחררה, וחשב:

„ילדה מסכנה! נכונה נִחֶשת לך פעם את מנת גורלך: כפותה, כפותה תהיי, ילדה מסכנה והביבה!"

פלציה בפנים חגיגיים-ותיקים חבקה את צוארה:

– אני מברכת אותה ובהצלחה...

לא הספיקה לגמור, ופוליה חבקה אותה, הסתירה את פניה אל כתפה, ובקול חרישי וחנוק: „אמא! אמא הקטנה והטובה!..." יבבה אחת קצרה, חטופה פרצה מפיה. אך מיד כבשה אותה. וכשהריטה ראשה, פניה היו אפילו מחייכים. רק בעיניה נוצצו דמעות...

רגע לפני צאת המסע התחילה מהומה. הכל הקיפו את הזוג הצעיר, הכל צעקו. נשיקות, לחיצות-יד, קריאות וקולות מבולבלים. המסע זז. נפנוף ממפחות וכובעים...

פנס אדום מתרחק. עשן מתקרב ונמס.

סטש עדיין מנפנף ומנפנף במטפחתו... מרטוב וקריינין עומדים על ידו ועיניהם נשואות אף הן אל המרחק החשך מביט מרטוב אל הפנס האדום הבורח בחשכה, וחושב שזהו הפרפור האחרון לעלומי-נשמתו שהתרחק ממנו, שזוהי להבת-חלומו האחרונה שנשאת ונעלמת במרחקי עלטה...

אחר רגע נעלם הכל. נשתתק הרעש, נתרוקנה תחנת-הרכבת. פנסים מגוונים אחרים שדלקו במרחק ורמו את הדמיון, כבו גם הם.

כך חולפים ועוברים גם העלומים עם געגועיהם, חלומותיהם ואהבתם...

ספרי א. א. קבק:

לבדה, הוצאת „תושיה" ורשה.

דניאל שפרנוב, הוצאת „ספרות" ורשה.

נצחון, הוצאת א. י. שטיבל ורשה.

מעל המגדל, הוצאת „ספרות" ורשה.

ספורים, הוצאת „תושיה" ורשה.

המעפיל. הוצאת „טוריה" אודיסה.

הסוכנים היחידים להפצת
ספרי הוצאות „מצפה"
בימ"ס „תרבות"
ירושלים, ת. ד. 323
תל-אביב, מרכז מסחרי ת. ד. 67

דפוס הפועלים, ירושלים.

ספריה מצוירת לבני הנעורים

הוצאת מצפה, בהתחשבה עם חוסר ספרות מתאימה לבני-הנעורים, החליטה להוציא לאור שורה של ספורים מהספרות העולמית הספורים הללו ששמשו גורם חנוכי בכל ארץ וארץ, עלולים למשוך את לבבות הקורא העברי הצעיר, והופעתם בצורה נאה, בלוית תמונות בצבעים, תהיה הוספה חשובה לספרות הנוער העברי.

כל ספר יצא מנֻקד ומודפס בטעם, על ניר טוב

נמסר לדפוס:

1) אהל תֹם מחיי העבדים השחורים באמריקא

מתורגם מאנגליה ומעובד ע"י אביגדור המאירי.

מכינים לדפוס:

2) משלי אזופ

3) ספורים מהאיליאד

4) ספורי שבספיר על פי העבוד של משרלם לאמב

5) ספורי האודיסי

6) ספורים אודות רובין הוד (השודד האנגלי המפורסם)

מלון אידיש־עברית, עברית־אידיש

נמסר לדפוס ויופיע בקרוב

המלון

אידיש-עברית — עברית-אידיש

מאת י. יבריביהו

סִפְרֵי פְרוֹזָה

הוצאת „מצפה" ירושלים

בעריכת אשר בּרש

יצא לאור:

אהבה, רומן מאת א. א. קַבָּק.

מִן הַסְּפָרִים הָעוֹמְדִים לָצֵאת בְּמֶשֶׁךְ הַחֹרֶף שֶׁל שְׁנַת תַּרְפּ״ז:

הָאֵלִים צְמֵאִים, מאת אנטול פרנס, תרגום מצרפתית
ע״י א. בן ישראל

סוֹנַטַּת קְרוֹיצֶר, רומן, מאת לֶב טולסטוי, ע״י א. שלונסקי.

אַרְנֶה, ספור-כפר מאת בּירנסטירנה בירנסון, תרגום
ע״י ד. קמחי

נִקְמַת הָאָבוֹת, ספור מחיי הערביים, מאת יצחק שמי

עוֹבַדְיָה, ספור מאת א. שטיפטר, תרגום ע״י מ. טמקין

הַמֵּתִים מְפַקְּדִים, רומן, מאת בלסקו איבּנץ, תרגום מספרדית
ע״י י. בורלא

מַשָּׂא, ועוד ספורים מאת אשר בּרש

הַדַּיָּג מֵאִיסְלַנְדָּה, רומן מאת פּיֶר לוֹטי, תרגום מצרפתית
ע״י א. א. קבק

סְטוֹאִיקָן, ספור מאת דז׳ון גַלסוורתי, תרגום מאנגלית
ע״י פ. גינזבורג

אִשָּׁה, רומן מאת מַרְלֶין מרקס, תרגום מצרפתית
ע״י רחל ניומן

דפוס הפועלים, ירושלם